

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΤΟΣ 31ον

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1968

ΑΡΙΘ. 290

ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΤΥΧΙΑΝ ΤΟΥ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ

Η ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΣΥΝΟΜΙΑΙΑ

Ὁ ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς μας ζῆ μίαν περίοδον τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος, ἢ ὅποια ἀσφαλῶς δὲν ἔχει τὸ προηγούμενόν της. Αἱ ἐξελίξεις εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν σκέψιν καὶ εἰς τὸν τρόπον ζωῆς τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου εἶναι ραγδαῖαι καὶ ἀδι-ἀκοποι. Ἡ διαμόρφωσις τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ἐπηρεαζομένη ὑπὸ τῆς νέας αὐτῆς ὀργανώσεως τῆς καθ' ὄλου ἀνθρωπίνης διαβιώσεως, ὑπόκειται εἰς διαρκεῖς μεταβολάς. Ἡ παλαιὰ ἀγροτικὴ ὀργάνωσις τῆς ζωῆς τῶν περισσοτέρων ἀνθρώπων παραχωρεῖ τὴν θέσιν της εἰς τὴν ζωὴν τῶν μεγαλοπόλεων μὲ τὸν πρωτοφανῆ ὑπερπληθυσμὸν καὶ τὴν ἀσφυκτικὴν κυκλοφορίαν. Αἱ μετακινήσεις, ἡ μορφή τῶν τόπων διαμονῆς, τὰ μέσα τὰ χρησιμοποιούμενα διὰ τὴν κάλυψιν τῶν ἀμέσων ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου διαφέρουν ἀπολύτως ἀπὸ ἐκεῖνα τῆς χθές. Πολλὰ εἶδη ἀσθενειῶν τὰ ὅποια μαστίζουσιν τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον ἦσαν ἐντελῶς ἀγνωστα εἰς παλαιότερας ἐποχὰς καὶ αἱ χρησιμοποιούμεναι σήμερον θεραπευτικαὶ μέθοδοι καὶ νοσοκομειακαὶ ἐγκαταστάσεις ὑπὸ τῆς ἰατρικῆς πρωτοφανεῖς. Ζῶμεν εἰς ὅ,τι ὁ Teilhard De Chardin ἀπεκάλεσε «μεγαλύτεραν περίοδον ἀλλαγῆς τὴν ὅποιαν ἐγνώρισεν ὁ κόσμος». «Κάτι συμβαίνει», κατὰ τὸν De Chardin, «εἰς τὴν καθ' ὄλου δομὴν τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως. Ἐν νέον εἶδος ζωῆς ἀρχίζει. Οὐδεὶς δύναται νὰ μείνῃ ἀδιάφορος, ἀντιμετωπίζων μίαν τοι-

αύτην ἀναστάτῳσιν ἀπὸ τὴν ὅποιαν μάλιστα εἰς τὴν πραγματικότητά συγκλονίζεται καὶ ὁ ἴδιος»(1). Εἰς τὰς περιόδους αὐτὰς τῆς ἀλλαγῆς καὶ τῆς ἐντάσεως παίζεται τὸ δράμα τῆς συναισθηματικῆς διαταραχῆς. Οἱ νέοι εὐρίσκονται κάτω ἀπὸ ἔντασιν καὶ πίεσιν εἰς τὴν ἀκαδημαϊκὴν καὶ κοινωνικὴν ζωὴν τῶν. Οἱ μεσήλικες συχνὰ ἐμποδίζονται εἰς τὸ νὰ προσαρμοσθῶν εἰς τὰς νέας συνθήκας καὶ καταστάσεις ἐξ αἰτίας τῆς ἀκαμψίας, ἢ ὅποια χαρακτηρίζει τὴν ἡλικίαν τῶν. Οἱ περισσότερον ἡλικιωμένοι καταλαμβάνονται ἀπὸ ἔντονον δυσθυμίαν, ἐπειδὴ δὲν εὐρίσκουν θέσιν εἰς τὸν νέον πολιτισμὸν. Οἱ νέοι δὲ ἐκφράζουν αὐτὰ τὰ προβλήματα ὑπὸ μορφήν ἀνησυχίας, ἀπαθείας, ἀποτυχίας εἰς τὸ σχολεῖον, ἐπαναστάσεως κατὰ τῆς ἐξουσίας καὶ καταφυγῆς εἰς τὸ οἰνόπνευμα καὶ τὰ ναρκωτικά. Γενικῶς ἡ ἀτμόσφαιρα αὐτῆς τῆς διαρκοῦς καὶ θαθείας ἀλλαγῆς εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς ἔχει τεραστίας ἐπιπτώσεις ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως τῆς ἀνθρωπίνης ψυχολογίας. Τὰ παλαιὰ μέσα ἐπικοινωνίας ἔχουν ἐντελῶς ἀχρηστευθῆ, αἱ παλαιαὶ συμβολικαὶ μορφαὶ ἐκφράσε-

(1) Dialogue-Contribution of Medicine and Theology to the Health of Man. by Francis J. Brakaland M. D. «Pastoral Psychology» October 1967 Vol. 18 No. 177 σελ. 12.

ως δὲν ἔχουν τὴν παραμικρὰν ἀπήχησιν πλέον. Ἡ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἐπικοινωνία ἔχει καταστῆ προβληματική. Οἱ ψυχολόγοι καὶ οἱ κοινωνιολόγοι ἔχουν κυριολεκτικῶς καταληφθῆ ἀπὸ πανικόν. Ἐναζητοῦν μὲ ἀπόγνωσιν νέα σύμβολα, νέα μέσα ἐπικοινωνίας.

Καὶ τὸ ἔργον τῆς Ἐκκλησίας ἔχει δυσχερανθῆ διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους. Ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος ἀνακαλύπτει νέον νόημα εἰς τὰς διαφόρους ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς. Αἱ παλαιαὶ καὶ αἰώνια ἀξίαι κινδυνεύουν, ἐπειδὴ ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος χάνει τὸ σημεῖον τῆς μετ' αὐτῶν ἐπαφῆς. Εἶναι ἀμείση ἢ ἀνάγκη τῆς ἐξευρέσεως καὶ χρησιμοποίησεως νέων μορφῶν ἐπικοινωνίας, πρὶν ὁ ἄνθρωπος χάσει ἐντελῶς τὴν ἐπαφήν του μὲ τὸν ἀνεκτίμητον θησαυρὸν τῶν παραδεδομένων ἀξιών. Διὰ τὴν Ἐκκλησίαν εἰδικῶς ἢ ἀνάγκη αὐτῆ εἶναι ἐξαιρετικῶς ἐπέιγουσα, διότι οὐδέποτε ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ εἶχε μεγαλύτεραν ἀνάγκην τοῦ λυτρωτικοῦ τῆς μηνύματος.

Πολλοὶ δὲν ἐπιθυμοῦν τὴν ἀλλαγὴν καὶ εἶναι ἀπελπισμένα ἐρωτευμένοι μὲ τὸ status quo. Προσκολλημένοι εἰς τὸ παρελθόν, βλέπουν μὲ καχυποψίαν τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον. Δὲν ἐπιθυμοῦν τίποτε περισσότερον παρὰ νὰ γυρίσουν ὀπίσω τὸ ὠρολόγιον. Δι' αὐτοὺς ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ θολικὴ γνωστὴ ἀτμόσφαιρα ἐντὸς τῆς ὁποίας ζοῦν. Ἐν ἀμυντικόν τεῖχος, τὸ ὁποῖον ἱκανοποιεῖ μίαν νευρωτικὴν τῶν φοβίαν. Ἡ Ἐκκλησία ὅμως δὲν ὑπάρχει διὰ νὰ ἐνθαρρύνῃ νευρώσεις καὶ νὰ καλλιεργῇ καταστάσεις παθολογικάς, ἀλλὰ διὰ νὰ ἱκανοποιῇ ὑγιεῖς ἀνθρωπίνας ἀνάγκας, καὶ ἡ ἱκανοποίησις πολλῶν ἐξ αὐτῶν τῶν ἀναγκῶν δὲν εἶναι πλέον δυνατὴ διὰ πολλῶν ἐκ τῶν παλαιῶν μέσων.

Ἐν δὲ ἀπὸ τὰ παλαιὰ μέσα, καίτοι ἡ ἀποτελεσματικότης του ἔχει σχεδὸν ἐκμηδενισθῆ, εἶναι ὁ μονόλογος. Οὐδέποτε ὁ μονόλογος ὑπῆρξεν ὁ μοναδικός, ὁ πληρέστερος καὶ ὁ ὀριμώτερος τρόπος μεταδόσεως τοῦ χριστιανικοῦ μηνύματος εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας, καίτοι εἰς τὸ παρελθόν ἐχρησιμοποιήθη οὗτος μὲ πολλὴν ἐπιτυχίαν. Εἰς τὴν ἐ-

ποχὴν μας ὅμως φαίνεται νὰ ἔχη χάσῃ ἐντελῶς τὴν παλαιάν του δύναμιν ὁ μονόλογος. Ὅταν εἰς ἀπευθύνεται πρὸς περισσοτέρους, συνήθως ἀποτυγχάνει νὰ μεταδώσῃ τὸ μῆνυμά του πρὸς ἐκείνους πρὸς τοὺς ὁποίους τὸ ἀπευθύνει, ὅταν δὲν στηρίζεται εἰς τὸν διάλογον καὶ τὴν διαλεκτικὴν.

Ἀντιθέτως ὁ διάλογος ἐμφανίζεται ὡς ἐξαιρετικῶς δυνατὴ μορφή ἐπικοινωνίας. Ὁ διάλογος ὅμως δὲν εἶναι ἀπλῶς ἐξωτερικὴ μορφή, ἀλλ' εἶναι ἀρχὴ ἢ ὁποία δύναται νὰ ἀπουσιάζῃ ὀλοκληρωτικὰ ἀπὸ μίαν ἐξωτερικῶς τελείαν μορφήν διαλογικῆς ἐπαφῆς. Ἡ παρουσία δὲ τοῦ διαλόγου ὡς ἀρχῆς εἰς μίαν διαπροσωπικὴν ἐπαφήν ἀπαιτεῖ ὀρισμένας θασιακὰς προϋποθέσεις, ἢ ἐξασφάλισις τῶν ὁποίων δὲν εἶναι ἀσφαλῶς εὐκόλος.

Διὰ τὸ ποιμαντικόν ἔργον, εἰδικώτερον, ἢ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον ἐπαφή, ἢ συνομιλία δηλαδὴ, ἀποτελεῖ ἐξαιρετικῆς ἀποτελεσματικότητος ὄργανον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπιτυγχάνονται αἱ πλείσται ἐκ τῶν ποιμαντικῶν ἐπιδιώξεων τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐφ' ὅσον δὲ ἡ ποιμαντικὴ συνομιλία ἀποτελεῖ τόσον σπουδαῖον μέσον διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου, θὰ πρέπει νὰ μελετηθῆ μετὰ προσοχῆς καὶ μάλιστα ὑπὸ τὸ φῶς τῶν ἐπιστημονικῶν συμπερασμάτων, ἐκείνων τῶν ἐπιστημονικῶν κλάδων, οἱ ὁποῖοι ἰδιαιτέρως ἀσχολοῦνται μὲ τὰ θέματα τῆς ἐπικοινωνίας καὶ οἱ ὁποῖοι τόσην πρόοδον ἐσημείωσαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Χωρὶς τοιαύτην μελέτην ἡ ποιμαντικὴ συνομιλία ἀσφαλῶς οὐδέποτε θὰ καταστῆ οὐσιαστικόν μέσον ἐπικοινωνίας καὶ διαπροσωπικῆς ἐπαφῆς καὶ δὲν θὰ συμβῆθαι οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον εἰς τὴν μεταβίβασιν τοῦ λυτρωτικοῦ μηνύματος τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον.

Διὰ τὸν ψυχίατρον, τὸν ψυχολόγον, ἢ τὸν κοινωνιολόγον ἢ συνομιλία μετὰ τῶν πελατῶν των λαμβάνει χώραν κάτω ἀπὸ ὀρισμένας προϋποθέσεις τόπου, χρόνου καὶ προκαθωρισμένων συνθηκῶν καὶ τοιοῦτοτρόπως δίδεται εἰς αὐτοὺς ἡ εὐκαιρία νὰ προετοιμασθοῦν καταλήλως κάθε φορὰν ποῦ πρόκειται νὰ ἔχουν μίαν τοιαύ-

την συνομιλία. Ὁ ποιμὴν ὁμως, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, εἶναι ἀναγκασμένος νὰ ἐμπλακῆ εἰς μίαν συνομιλία, ἢ ὁποῖα δὲν λαμβάνει χώραν κάτω ἀπὸ συνθήκας αἱ ὁποῖαι θὰ ἔδιδον εἰς αὐτὸν εὐκαιρίαν καταλλήλου προπαρασκευῆς. Δι' αὐτὸ ἴσως ἡ ἐπιτυχία τῆς ποιμαντικῆς συνομιλίας εἶναι δυσκολωτέρα ἀπὸ ἐκείνην τῆς ἐπαγγελματικῆς ἐπαφῆς τοῦ ψυχιάτρου, ψυχολόγου, ἢ κοινωνιολόγου καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς καταλλήλου ἐκπαιδευτικῆς προπαρασκευῆς ἐξαιρετικῶς ἀπαραίτητος.

Βεβαίως ἡ συνομιλία δὲν ἀποτελεῖ οὔτε ἀποκλειστικὴν μέθοδον ὠρισμένων ἐπιστημονικῶν κλάδων, οὔτε σύγχρονον ἀνακάλυψιν, ἀλλὰ ἀπετέλεσε πάντοτε βασικὸν τρόπον διαπροσωπικῆς ἐπαφῆς καὶ ἐχρησιμοποίηθη ὑφ' ὅλων τῶν ἀνθρώπων εἰς διαφορετικὰς περιστάσεις καὶ μὲ διαφορετικὰς προϋποθέσεις. Δὲν δυνάμεθα ὁμως νὰ εἴπωμεν ὅτι ἐχρησιμοποίηθη πάντοτε μὲ ἐπιτυχίαν, ἢ ὅτι ἐπέτυχε πάντοτε νὰ ἀποκαταστήσῃ διαπροσωπικὴν ἐπικοινωνίαν. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ μελέτη ὠρισμένων βασικῶν προϋποθέσεων, αἱ ὁποῖαι καθιστοῦν τὴν συνομιλίαν ἱκανὴν νὰ ἀποκαταστήσῃ διαπροσωπικὴν ἐπαφήν, δὲν πρέπει νὰ ἀπασχολῆ ἀποκλειστικῶς τοὺς ψυχιάτρους ἢ τοὺς κληρικούς, ἀλλὰ ὅλους τοὺς πολιτισμένους ἀνθρώπους. Ὡστόσο πρόθεσις τῆς παρούσης προσπάθειάς εἶναι νὰ δώσῃ κυρίως εἰς τὸν ποιμένα μίαν εὐκαιρίαν κατανοήσεως αὐτῶν τῶν προϋποθέσεων καὶ τῆς σημασίας τῶν διὰ τὰς συνεπειῶν τῆς συνομιλίας.

Μερικοὶ φοβοῦνται ὅτι μίᾳ συνειδητῇ μελέτῃ τῶν προϋποθέσεων καὶ τῶν ἀρχῶν, αἱ ὁποῖαι καθορίζουν τὰς συνεπειῶν μιᾶς συνομιλίας, θὰ ἀφαιροῦσε ἀπὸ αὐτὴν τὴν θερμότητα, τὴν φιλικότητα καὶ τὴν ἔκφρασιν γνησίου ἐνδιαφέροντος διὰ τὸν συνομιλητὴν, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀπαραίτητα διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς συνομιλίας. Ἄλλὰ ὁ φόβος αὐτὸς εἶναι ἀβάσιμος. Δὲν εἶναι ἀπαραίτητον νὰ μὴ ἔχη φιλικὴν στάσιν ἐκείνος, ὁ ὁποῖος εἶναι καλῶς πληροφορημένος ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἐνδεχόμενα καὶ τὰς δυνατοτήτας αἱ ὁποῖαι ἐνυπάρχουν εἰς τὴν συνομιλίαν. Δὲν εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ἀγνοῆ κανεὶς τὴν ἀνθρωπίνην ψυχολογί-

αν διὰ νὰ ἀγαπᾷ τὸν ἄνθρωπον. Εἶναι μᾶλλον βέβαιον ὅτι συμβαίνει τὸ ἀντίθετον. Λίγα πράγματα ἀπογοητεύουν τόσο ὅσον ἡ διαπίστωσις ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ἀγαπᾷ, ὅτι δὲν γνωρίζει τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον θὰ ἠδύνατο νὰ βοηθήσῃ ἐκείνον τὸν ὁποῖον ἀγαπᾷ. Καὶ ἀντιθέτως, ὅταν διαπιστῶνῃ κανεὶς ὅτι ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ βοηθήσῃ κάποιον ἄλλον, αἰσθάνεται νὰ αὐξάνῃ ἡ στοργὴ του πρὸς αὐτόν. Πολὺ συχνὰ παρατηρεῖται ἔλλειψις θερμοῦ ἀνθρωπίνου ἐνδιαφέροντος ἀπὸ μίαν συνομιλίαν καὶ τοῦτο κάνει ἀσφαλῶς τὴν συνομιλίαν μονότονον, μηχανικὴν καὶ χωρὶς ἀξίαν. Ἄλλ' αἰτία αὐτοῦ τοῦ φαινομένου δὲν εἶναι ἡ γνῶσις τῶν ἐξαιρετικῆς σημασίας ἀλληλοεπιδράσεων μεταξὺ δύο προσώπων τὰ ὁποῖα συνομιλοῦν, ἀλλ' ἡ ἄγνοια τούτων ἢ ὁποῖα μεταβάλλει τὴν συνομιλίαν εἰς μίαν πεζὴν ἀνταλλαγὴν ἐρωταποκρίσεων. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ μελετήσωμεν μὲ ἰδιαιτέραν προσοχὴν τὸ θέμα τῆς προσωπικῆς ἐπικοινωνίας εἰς τὸ ποιμαντικὸν ἔργον.

Ἡ συνομιλία εἶναι μίᾳ τέχνῃ, μίᾳ ἐπιδεξίᾳ μέθοδος ἐπικοινωνίας, ἢ ὁποῖα δύνανται νὰ βελτιωθῆ καὶ τελικῶς νὰ τελειοποιηθῆ διὰ συνεχοῦς ἀσκήσεως. Ἄλλ' ἢ ἄσκησις μόνη δὲν εἶναι ἀρκετὴ. Ἡ ἀπαραίτητος ἐπιδειξιότης διὰ μίαν ἐπιτυχή συμμετοχὴν εἰς μίαν συνομιλίαν ἀπαιτεῖ ἐκτὸς τῆς ἀσκήσεως καὶ γνῶσιν καὶ αὐτοσυνειδητὸν μελέτην τῶν σχετικῶν προσωπικῶν ἐμπειριῶν. Γνῶσις τῆς θεωρίας τῆς ἀναφερομένης εἰς τὴν ποιμαντικὴν συνομιλίαν εἰδικώτερον, μᾶς προσφέρει ὠρισμένον ὕλικον εἰς τὸ φῶς τοῦ ὁποῖου δυνάμεθα νὰ ἐξετάσωμεν κριτικῶς τὰς μεθόδους τὰς ὁποῖας ἤδη χρησιμοποιούμεν καὶ νὰ ἀνακαλύψωμεν τρόπους διὰ τῶν ὁποίων δύνανται αὐταὶ νὰ βελτιωθοῦν. Ἡ πρώτη δὲ ἀνακάλυψις τὴν ὁποίαν θὰ κάμωμεν δι' αὐτῆς τῆς μελέτης εἶναι τὸ ὅτι ἀθελήτως ἀφίνομεν τὰ συναισθήματα τῆς εὐτυχίας, λύπης, συμπαθείας, δυσαρρεσκείας, ἀγάπης ἢ μίσους τὰ ὁποῖα μᾶς κατέχουν νὰ παίξουν κάποιον ρόλον εἰς τὴν ἐπαφήν μας μετὰ τῶν συνανθρώπων μας καὶ ἀκόμη τὸ ὅτι συνήθως δὲν ἀντιλαμβανόμεθα πόσον αἱ συνομιλίαι μας με-

τά τῶν ἄλλων ἐπηρεάζονται καὶ καθορίζονται ὑπ' αὐτῶν τῶν συναισθημάτων. Προσέχομεν μόνον τὸ περιεχόμενον τῶν λέξεων καὶ λησμονοῦμεν ὅτι ἡ ἐπίδρασις τὴν ὁποίαν ἔχουν αἱ λέξεις εἰς τὴν μορφήν τῆς συνομιλίας καὶ εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς σχετίζεται μὲ ὠρισμένα συναισθήματά μας. Μόνον ὅταν θὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψει ὅτι ἡ ἐπιτυχία ἢ ἡ ἀποτυχία τῆς συνομιλίας ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὰ συναισθήματα καὶ ὄχι ἀπὸ τὰς λέξεις, θὰ εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ σημειώσωμεν κάποιαν πρόοδον εἰς τὸ θέμα αὐτὸ τῆς συνομιλίας.

Ἐκ τῶν ὄσων ἀνεπύχθησαν ἀνωτέρω καθίσταται ἐμφανές ὅτι εἶναι ἀπαραίτητον δι' ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος ἐπιθυμεῖ νὰ ἔχη μίαν ἐπιτυχή ποιμαντικὴν συνομιλίαν, νὰ γνωρίζῃ ἐπαρκῶς τόσον ἑαυτόν, ὅσον καὶ ἐκεῖνον μετὰ τοῦ ὁποίου συνομιλεῖ. Βεβαίως διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ποιμαντικῆς συνομιλίας δὲν εἶναι ἀρκετὴ ἡ γενικὴ γνώσις τῆς ἀνθρωπίνης ψυχολογίας, τὴν ὁποίαν ὅλοι πιστεύομεν ὅτι κατέχομεν. Διὰ δὲ τὴν ἐπαρκῆ κατανόησιν τῆς ψυχολογίας τοῦ ἀτόμου μετὰ τοῦ ὁποίου συνομιλοῦμεν ἀπαιτεῖται εἰς εἰδικὸς καὶ ἐπιστημονικὸς προκαθωρισμένος τρόπος προσεγγίσεως.

Μία ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρουσα μέθοδος προσεγγίσεως εἶναι ἐκείνη ἡ ὁποία εἰσήχθη ὑπὸ τοῦ διακεκριμένου συγχρόνου Ἀμερικανοῦ ψυχολόγου τοῦ Carl Rogers, τοῦ ὁποίου ἡ ἐπίδρασις ἐπὶ τῶν ἐκπροσώπων τῶν ἐπιστημονικῶν ἐκείνων κλάδων, οἱ ὁποῖοι ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἀνθρωπίνην ψυχολογίαν, φαίνεται νὰ εἶναι πολὺ σημαντικὴ. Ἴσως ὁ Rogers ἔχει ἐρευνήσει περισσότερο παντὸς ἄλλου τὸ μουσικὸν τῆς ἐπιτυχοῦς συνομιλίας καὶ διὰ τοῦτο ἐπιβάλλεται ἡ μελέτη τῶν συμπερασμάτων του. Ὁ Rogers ἰσχυρίζεται ὅτι διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς συνομιλίας εἶναι ἀπαραίτητος ἡ ἐφαρμογὴ τῆς «μὴ κατευθυνούσης προσεγγίσεως», ἡ ὁποία ἐκφράζεται μὲ μίαν στάσιν «ἀκροάσεως καὶ ἀνταποκρίσεως» καὶ ἡ ὁποία δίδει ἰδιαιτέραν σημασίαν εἰς τὴν ποιότητα τῆς σχέσεως μεταξὺ τοῦ ψυχολογοῦ καὶ τοῦ ἄλλου προσώπου. Ὁ Rogers ἀποκρούει τὴν σχέσιν εἰς τὴν ὁποίαν τὸ ἄλλο πρόσωπον μεταβάλλεται εἰς ἀσθε-

νῆ καὶ τελικῶς εἰς ἀντικείμενον. Ἀποκρούει τὴν σχέσιν εἰς τὴν ὁποίαν ὁ ψυχολόγος ἠθικολογεῖ ἢ δογματίζει. Ὁ συνομιλητὴς θὰ πρέπει νὰ παραμείνῃ ὑπεύθυνος διὰ τὴν ζωὴν του κατὰ τὸν Rogers καὶ ὄχι ἐκ τούτου οὐδεμία δύναται νὰ γίνῃ συζήτησις περὶ ἀσκήσεως οἰασθῆποτε μορφῆς πιέσεως ἐπ' αὐτοῦ ὁσονδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἐκλεπτυσμένη αὐτὴ ἢ πίστις. Τοῦτο εἶναι ἀπαραίτητον διὰ νὰ ὑπάρξῃ ἀνεπιφύλακτος «ἀποδοχὴ» τοῦ συνομιλητοῦ ὑπὸ τοῦ ψυχολόγου, ἄνευ τῆς ὁποίας εἶναι ἀδύνατος ἡ ἐπιτυχία τῆς συνομιλίας. Ὁ ψυχολόγος περιορίζεται εἰς μόνην τὴν ἀντανάκλασιν τῶν συναισθημάτων τοῦ ἄλλου προσώπου. Αὐτὴ δὲ ἡ ἀντανάκλασις δὲν εἶναι ἀπλὴ ἐπανάληψις τῶν λέξεων τοῦ συνομιλητοῦ, ἀλλὰ εἶναι μίαν διείσδυσις εἰς τὰ συναισθήματα τὰ ὁποῖα οὗτος ἐξέφρασε καὶ μίαν κατὰ τοιοῦτον τρόπον παρουσιάσις αὐτῶν πρὸς αὐτόν, ὥστε νὰ δύναται οὗτος νὰ κατανοήσῃ αὐτὰ πληρέστερον. Τοῦτο ἐπιτυγχάνεται, ὅταν ὁ ψυχολόγος εἶναι εἰς θέσιν νὰ θάλῃ τὸν ἑαυτόν του εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἄλλου, νὰ συμμερισθῇ τὰ συναισθήματά του καὶ νὰ συμπάθῃ μετ' αὐτοῦ. Ὅταν ἀκολουθηθῇ ἡ ἀνωτέρω διαδικασίᾳ τότε εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ μίαν σχετικὴ κατανόησις τῆς προσωπικότητος καὶ τῶν προβλημάτων τοῦ ἄλλου προσώπου, ἡ ὁποία καθιστᾷ δυνατὴν τὴν σωστὴν ἀντιμετώπισιν τούτου εἰς τὴν συνομιλίαν. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ θὰ ἠδύνατο νὰ ἀναφερθῇ ἡ μεταφορικὴ ἔκφρασις συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν προκειμένου νὰ προσαρᾷ κανεὶς εἰς μίαν ἄγνωστον νῆσον θὰ πρέπει προηγουμένως νὰ τὴν περιπλευσῇ ὀλόκληρον διὰ νὰ εὕρῃ τελικῶς τὴν κατάλληλον τοποθεσίαν προσαρᾷξεως.

Ἡ μέθοδος τῆς μὴ κατευθυνούσης προσεγγίσεως, ἡ ὁποία καὶ γνωστὴ εἶναι καὶ ἰδιαιτέρως συνιστᾶται ὑπὸ τῶν πατέρων⁽²⁾ ὡς ἀλλαγὴ κατεδείχθη, φαίνεται ὅτι δὲν ἠκολουθήθη πάντοτε. Βεβαίως κατ' ἀρχὴν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ταυτισθῇ τὸ

2.) St. John Chrysostom's Counseling Techniques. By Fr. Rhioltheos Faros «Pastoral Psychology» November 1967 vol. 18 No 178.

ποιμαντικὸν ἔργον μὲ τὴν ψυχοθεραπείαν καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν θὰ πρέπει νὰ ἀναμένωμεν καὶ πλήρη ὁμοιομορφίαν τῶν μεθόδων τὰς ὁποίας αὐτὰ χρησιμοποιοῦν. Ὁ Rogers ὡς ψυχοθεραπευτὴς προσπαθεῖ νὰ βοηθήσῃ τοὺς ἀνθρώπους νὰ βοηθηθῶσιν ἑαυτοὺς, ἢ ἀκριθέστερον νὰ ἀνακαλύψωσιν ἑαυτοὺς. Ὁ ποιμὴν ὁμῶς θέλει νὰ βοηθήσῃ τοὺς ἀνθρώπους νὰ εὑρῶσιν τὴν σωστὴν σχέσιν τῶν μετὰ τοῦ Θεοῦ, ἢ νὰ ἀντιληφθῶσιν ὅτι εὐρίσκονται ἐντὸς τοῦ φωτὸς τῆς θείας ἀγάπης. Παρὰ ταῦτα ὁμῶς καὶ ἐκ τῆς ἀναλύσεως τῆς φαινομενικῶς κατευθυνούσης προσεγγίσεως τῆς ἐφαρμοζομένης ὑπὸ τῶν Προφητῶν, διαπιστώνομεν ὅτι ὁ προφήτης καὶ ὅταν ἀκόμη καλῆ τὸν λαὸν εἰς μετάνοιαν, ἢ ὅταν τὸν ἐπιπλήττῃ διὰ τὴν συμπεριφορὰν του, δὲν ἀποχωρίζει ἑαυτὸν ἀπὸ τὸν λαόν, ἀλλὰ ζῆ καὶ ὑποφέρει δι' αὐτὸν καὶ μὲ αὐτόν. Τὸ μήνυμα δὲν δύναται νὰ διαχωρισθῇ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν ἀπὸ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος τὸ φέρει καὶ ἀπὸ τὴν σχέσιν αὐτοῦ μὲ ἐκεῖνους πρὸς τοὺς ὁποίους τὸ φέρει. Ἡ σχέσις ἀποτελεῖ μέρος τοῦ μηνύματος. Ὁ Ζαχαρίας δὲν θὰ τολμοῦσε νὰ δεχθῆ τὸ μήνυμα τοῦ Χριστοῦ, ὅτι ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀνοικτὴ καὶ εἰς τοὺς ἁμαρτωλοὺς, ἐὰν ὁ Χριστὸς δὲν συνέτρωγε μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν οἰκίαν του. Φαινομενικῶς ἡ προσέγγισις τοῦ προφήτου εἶναι κατευθύνουσα, ἐφ' ὅσον οὗτος διαγράφει μίαν κατευθύνσιν, κάμνει μίαν διάγνωσιν καὶ ἐκφέρει μίαν κρίσιν. Ἀλλὰ ὁ λαὸς δὲν τὴν αἰσθάνεται αὐτὴν τὴν προσέγγισιν ὡς κατευθύνουσαν ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τὴν ὁποίαν ὁ Rogers δίδει εἰς αὐτὸν τὸν ὄρον, διότι εἰς τὴν συγκεκριμένην σχέσιν τοῦ προφήτου μετὰ τοῦ λαοῦ του ἡ προσέγγισις αὐτὴ ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ ὄχι τὴν ὑποδούλωσιν τοῦ τελευταίου.

Ἐξ ἄλλου ἡ ἐκπαιδευτικὴ προετοιμασία τοῦ κληρικοῦ ὡς ἑνὸς προσώπου τὸ ὁποῖον γνωρίζει ὄλας τὰς ἀπαντήσεις, θεωρεῖ ἑαυτὸν ὡς εἰδικὸν ἐμπειρογνώμονα ἐπὶ παντὸς θέματος καὶ πιστεύει ὅτι ἀποστολὴ του εἶναι νὰ διδῆ ἐντολὰς διαρκῶς, δημιουργεῖ δυσκολίας εἰς τὸ ποιμαντικὸν ἔργον. Ἡ θερμὴ ἀποδοχὴ τοῦ ἄλλου προσώ-

που, ἡ κατανόησις τοῦ τρόπου μὲ τὸν ὁποῖον ἀντιλαμβάνεται οὗτος τὴν ζωὴν, ἡ συνήθεια νὰ αἰσθάνεται καὶ νὰ σκέπτεται μαζί μὲ τὸν ἄλλον καὶ νὰ τὸν ἀκούῃ ὄχι μὲ αὐταρχικὸν τρόπον, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐσωτερικὴν ἄνεσιν καὶ ἐλευθερίαν τὴν ἀπαραίτητον εἰς μίαν ἐπιτυχῆ ποιμαντικὴν ἐπαφήν, ὅλα αὐτὰ εἶναι ἐπιτεύγματα τὰ ὁποῖα μὲ πολλὴν δυσκολίαν δύναται νὰ ἐπιτύχῃ σήμερον ὁ κληρικός. Δὲν εἶναι μόνον ἡ ἐπίδρασις τὴν ὁποῖαν ἔχει εἰς αὐτὸν ἡ ἐκπαιδεύσις του καὶ ἡ κρατοῦσα νοοτροπία, τὰ ὁποῖα δημιουργοῦν αὐτὴν τὴν δυσκολίαν, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπίδρασις τὴν ὁποῖαν ἔχουν ἐπ' αὐτοῦ ὠρισμένα προσωπικά του προβλήματα καὶ συναισθήματα ἀβεβαιότητος καὶ ἀνασφαλείας τὰ ὁποῖα ἀναφαινόνται κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπαφῆς του μετὰ τοῦ ἄλλου. Καὶ τοῦ κληρικοῦ, ὡς ἀνθρώπου φυσικὰ καὶ αὐτοῦ, ἡ συμπεριφορὰ καθορίζεται τόσο ἀπὸ συνειδητὰ ὅσον καὶ ἀπὸ ὑποσυνειδητὰ κίνητρα. Ἐχει καὶ αὐτὸς τὴν τάσιν νὰ ἀποδίδῃ εἰς τοὺς ἄλλους συναισθήματα ἀπὸ τὰ ὁποῖα κατέχεται ὁ ἴδιος. Ἄν καὶ συνήθως σκέπτεται τὰς προκαταλήψεις τῶν ἄλλων, δὲν ὑπάρχει καμμία ἀμφιβολία ὅτι ἔχει καὶ αὐτὸς προκαταλήψεις. Μία προσεκτικὴ αὐτοανάλυσις θὰ τὸν πείσῃ ὅτι καὶ αὐτὸς δὲν εἶναι ἄμοιρος τῶν προκαταλήψεων τὰς ὁποίας ἀποδίδει εἰς τοὺς ἄλλους. Δὲν εἶναι δὲ μόνον αἱ προκαταλήψεις του ἐπὶ σπουδαίων θεμάτων, ὡς θρησκευτικά, πολιτικά κ.τ.λ., αἱ ὁποῖαι ἐπηρεάζουν τὴν στάσιν του ἀπέναντι τῶν ἄλλων, ἀλλὰ καὶ αἱ προκαταλήψεις του διὰ ἐντελῶς ἀσημάντους λεπτομερείας παίζουν ἀποφασιστικὸν ρόλον εἰς τὴν στάσιν του ἀπέναντι αὐτῶν. Ὡς ἐπὶ παραδείγματι ἡ τυχὸν ἀπέχθειά του διὰ τοὺς ἀκαθάρτους, ἢ τοὺς ἰσχνούς, ἢ τοὺς ἐπίδειξις, ἢ τοὺς νωθρούς. Ἐπίσης ὠρισμένα προτιμήσεις του ἀσκοῦν ἀντίστροφον ἐπίδρασιν, εἰς τὴν στάσιν του. Οἱ ἥπιοι τύποι ἴσως, ἢ ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἐκφράζονται ἐλεύθερα ἀποποῦν ἀμέσως τὴν συμπάθειάν του καὶ ὁποσδήποτε τὸν κατακτοῦν οἱ εὐγνώμονες. Ὑπάρχουν ὄρια καὶ εἰς τὴν ἀνοχήν τοῦ κληρικοῦ. Εἶναι δυνατόν νὰ ἀνεχεται ὠρισμένας ἐκδηλώσεις, ἀλλὰ ἀδυνα-

τεί ν' άνεχθῆ κάποιος άλλας. Δύναται ἴσως νά δείξῃ κατανόησιν διὰ τὸν ἀλκοολικόν, ἀλλ' ἐπ' οὐδενί λόγῳ άνέχεται τὸν ὀκνηρόν. Αἱ προτιμήσεις καὶ αἱ ἀπαρέσκειαι τῶν ἀνθρώπων παρουσιάζουσι θεβαίως μεγάλην ποικιλίαν. Οὕτως δὲν ἀποκλείεται νά συναντήσωμεν ἀνθρώπους οἱ ὅποιοι δύνανται νά ἐπιδείξουσι κάποιαν συγκατάθεσιν πρὸς τοὺς ὀκνηροὺς, ἀλλ' ἐπ' οὐδενί λόγῳ άνέχονται τοὺς πότας. Μερικοὶ ἀνθρώποι δύνανται νά ἐκλάβουσι τὴν πλέον κακοήθη ἀπάτην ὡς ἄκακον ψεμά, ἐνῶ θεωροῦσι τὴν ἀταξίαν ἀσυγχώρητον ἔγκλημα. Δι' ἄλλους ὁ φόνος εἶναι πολὺ ἐλαφροτέρα περίπτωση κακότητος ἀπὸ τὴν ἀναβλητικότητα. "Οἱ αὐταὶ αἱ προκαταλήψεις ἐπιδρῶσι καὶ ἐπὶ τοῦ κληρικοῦ καὶ ἐπιηρεάζουσι πολὺ τὰς μετὰ τῶν ἄλλων ἐπαφάς του. Καὶ ὄχι μόνον αὐτά, ἀλλὰ ὀλόκληρος ἡ προσωπικότης του μὲ τὰ πλέον ἀσήμαντα χαρακτηριστικὰ τῆς συμμετέχει εἰς τὴν ἐπαφὴν καὶ ἐπιδρᾷ ἀποφασιστικῶς ἐπὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς. Αἱ πλέον πρῶιμοι παιδικαὶ ἐμπειρία, εὐτυχεῖς ἢ ἀτυχεῖς, οἱ πλέον ἀδιόρατοι νηπιακοὶ τραυματισμοὶ ἐπιηρεάζουσι ἀποφασιστικῶς τὴν στάσιν τοῦ κληρικοῦ ἔναντι τῶν ἄλλων καὶ πολλάκις ἔχουσι ὀλεθρίας συνεπειάς ἐπ' αὐτῶν. Τὰ κίνητρα τὰ ὅποια τὸν προτρέπουσι νά ἐπιδιώξῃ ἢ νά ἀποφύγῃ μίαν συνομιλίαν πολλάκις εἶναι ἄγνωστα εἰς αὐτόν. Αὐτὴ αὐτὴ ἢ κλήσις του διὰ τὸ ποιμαντικὸν ἔργον ἀποτελεῖ συχνὰ ἐξωτερικέουσι ἐνὸς ἐντελῶς ἀγνώστου εἰς τὸν συνειδητὸν κόσμον κινήτρου καὶ πολλάκις τὸν ὀδηγεῖ εἰς καταστάσεις τραγικὰς καὶ δι' αὐτὸν καὶ διὰ τοὺς ἄλλους. Πολὺ συχνὰ ἀντιμετωπιζόμεν μὲ πολλὴν αὐστηρότητα κληρικοὺς τῶν ὀποίων ἡ συμπεριφορὰ δὲν εἶναι ἄσφογος καὶ τοὺς κατηγοροῦμεν ὅτι ἀπεφάσισαν νά προσέλθουσι εἰς τὸν κλῆρον κινούμενοι ἀπὸ χαμηλὰ κίνητρα. Ἄλλὰ συνήθως τοὺς ἀδικοῦμεν. Εἰς τὴν πραγματικότητα ἡ ἀπόφασις αὐτῶν τῶν κληρικῶν νά προσέλθουσι εἰς τὸν κλῆρον ἴσως δὲν ἐστηρίχθη ἐπὶ ὑγιᾶν κινήτρων, ἀλλὰ τὰ κίνητρα αὐτὰ δὲν ἦσαν συνειδητά. Μία ὑποσυνειδητος φοβία διὰ τὴν ζωὴν, ἐν θασσανιστικὸν συναίσθημα κατωτερότητος τὸ ὅποιον ἐζήτει ἀναπλήρωσις διὰ τῆς καταλήψεως μιᾶς κοινωνικῆς θέσεως, ἢ ὅποια ἐξασφαλίζει

σεβασμὸν εἰς αὐτὸν ὁ ὅποιος τὴν κατέχει, μία ἀποστροφή διὰ οἰανδήποτε γενετησίαν ἐμπειρίαν προερχομένην ἀπὸ «τὸ σύμπλεγμα τῆς μητέρας», ὅλα αὐτὰ δύνανται νά ἀποτελέσουσι μὴ ὑγιᾶ ὑποσυνειδητα κίνητρα διὰ τὴν ἐκλογὴν τῆς ἱερωσύνης ὡς σταδιοδρομίας. Φυσικὰ τοιαῦτα μὴ γνήσια κίνητρα δὲν δύνανται νά στηρίξουσι τὸν κληρικὸν εἰς μίαν προσπάθειαν ἢ ὅποια ἀπαιτεῖ περισσοτέραν ψυχικὴν ὑγείαν ἀπὸ οἰανδήποτε ἄλλην καὶ ὀδηγοῦσι τελικῶς εἰς χρεωκοπίαν. Αἱ παλαιαὶ ἀνικανοποίητοι παιδικαὶ ἀνάγκαι δὲν εὐρίσκουσι θεβαίως ἱκανοποίησιν καὶ ἐφ' ὅσον ἐξακολουθοῦσι νά παραμένουσι ἀνεξιχνίαστοι ἀναζητοῦσι τὴν ἱκανοποίησιν τῶν μὲ τοιαύτην ὀρητικότητα, ὥστε νά δύνανται νά συντρίψουσι τὴν πλέον σθεναρὰν συνειδητὴν ἀντίστασιν. Ἡ πτώσις μετὰ τῶν ἐπακολουθουσῶν τραγικῶν συνεπειῶν διὰ τοὺς πίπτοντας, διὰ τοὺς πιστοὺς καὶ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν θὰ ἠδύνατο νά ἀποφευχθῆ, ἐάν τὰ μὴ ὑγιᾶ αὐτὰ κίνητρα ἀνεκαλύπτοντο καὶ ἐβοηθεῖτο ὁ ὑποψήφιος νά ἀντιμετωπίσῃ τὴν συναισθηματικὴν του ἀναπηρίαν δι' ἐνὸς ὑγιούς μέσου.

Εἰς τὴν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας μας βλέπομεν ὅτι ὡς ἐμπειροὶ καὶ ἱκανοὶ πνευματικοὶ διεκρίνοντο πάντοτε ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι εἶχον οἱ ἴδιοι ὑποβληθῆ εἰς μακροχρόνιον καὶ ἐντατικὴν ἀνάλυσιν ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ «γέροντος», ἥτοι ἐνὸς ἄλλου ἐμπείρου πνευματικοῦ.

Εἰς τὴν ἐποχὴν μας αὐτὴ ἡ διαδικασία ἔχει πάρει διαφορετικὴν, ἴσως ἐπιστημονικώτεραν μορφήν, ἀλλὰ εἰς τὴν πραγματικότητα ὀδηγεῖ εἰς τὸ αὐτὸ περίπου ἀποτέλεσμα. Οὕτως, ἐκεῖνος ὁ ὅποιος ἐπιθυμεῖ νά γίνῃ μέλος τῆς American Academy of Psychotherapists πρέπει νά προσαγάγῃ πιστοποιητικὸν θεβαίουσι ὅτι ὑπεβλήθη προσωπικῶς εἰς ψυχοθεραπείαν τοῦλάχιστον ἑκατὸν ὥρων. "Ας ἐλπίσωμεν ὅτι δὲν εἶναι μακρὰν ἢ ἡμέρα κατὰ τὴν ὅποیان θὰ ἀποφασισθῆ ὅπως εἰς οὐδένα ἀνατίθεται ἢ ἐκτέλεσις ποιμαντικοῦ ἔργου, ὁ ὅποιος δὲν θὰ ἔχῃ προηγουμένως ὑποβληθῆ εἰς κάποιον εἶδος ἀναλύσεως.

★

"Ἴσως αἱ ἀνωτέρω θεωρητικαὶ ἀπόψεις,

ΑΚΤΙΝΕΣ ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1968

νά ρίπτουν κάποιο φῶς εἰς τὸ θέμα τῆς ποιμαντικῆς συνομιλίας. Ἄλλὰ εἶναι ἀδύνατον νά αναπτυχθῆ ἔπαρκῶς ἔν τσοῦτον πρακτικὸν θέμα μὲ θεωρητικὰς διατυπώσεις. Μόνον διὰ τῆς ἐπαφῆς μὲ τὴν ἄμεσον ἐμπειρίαν εἶναι δυνατόν νά ἐπιτευχθῆ πραγματικὴ κατανόησις αὐτοῦ τοῦ θέματος. Καὶ ἡ ἐπαφή αὐτὴ μόνον ἔν μέρει δύναται νά πραγματοποιηθῆ διὰ βιβλίων καὶ ἄρθρων. Τὰ βιβλία καὶ τὰ ἄρθρα εἶναι ἐξαιρετικῶς ἀνεπαρκῆς τρόπος διαφωτίσεως διὰ τοιαῦτα θέματα. Μία ζωντανὴ συζήτησις εἰς τὴν ὁποίαν ὁ λόγος καὶ ὁ ἀντίλογος ἔχουν τὴν θέσιν τῶν εἶναι περισσότερον πλουσία εἰς ἀποτελέσματα. Καὶ ἐκεῖ ἀκριβῶς εὐρίσκονται τὰ μεγάλα πλεονεκτήματα τῆς κλινικῆς ἐξασκήσεως. Ἐν τούτοις διὰ τῆς ἐνταῦθα παρουσιάσεως ὠρισμένων περιστατικῶν καὶ τῆς ἐξ αὐτῶν ἐξαγωγῆς σχετικῶν συμπερασμάτων δύναται νά ἐπιτευχθῆ μία σχετικὴ ἐνημέρωσις τοῦ ἀναγνώστου.

Ἄς παρακοιμηθῶμεν λοιπὸν ἔν πραγματικὸν περιστατικὸν ποιμαντικῆς συνομιλίας ἀπὸ τὴν πρώτην αὐτῆς φάσιν. Μία γυναῖκα ἡ ὁποία δὲν συνεδέετο στενά μὲ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἡ ὁποία δὲν εἶχε προηγουμένως οὐσιαστικὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τὸν ἱερέα τηλεφωνεῖ καὶ ζητεῖ ἀπὸ αὐτὸν νά τῆς ὀρίσῃ μίαν ὥραν κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ ἠδύνατο νά τὸν συναντήσῃ καὶ νά συνομιλήσῃ μετ' αὐτοῦ. Τὴν καθορισθεῖσαν ὥραν καταφθάνει αὐτὴ εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ ἱερέως ἐμφανῶς νευρικὴ καὶ λέγει:

«Ἐλπίζω ὅτι δὲν σὰς ἐνοχλῶ, πάτερ. Γνωρίζω ὅτι εἴστε πολὺ ἀπασχολημένος». Ποῖος θὰ ἦτο ὁ ὀρθὸς τρόπος διὰ τοῦ ὁποίου θὰ ἔπρεπε νά ἀνταποκριθῆ ὁ κληρικὸς εἰς αὐτὴν τὴν συγκεκριμένην περίπτωσιν; Θὰ ἠδύνατο ἴσως νά ἀπαντήσῃ: «μάλιστα εἶμαι πολὺ ἀπασχολημένος, ἀλλὰ παρακαλῶ καθήστε». Μία τοιαύτη ὁμως στάσις δὲν θὰ ἐδημιούργει τὴν ἀτμόσφαιραν ἡ ὁποία θὰ ἦτο ἀπαραίτητος διὰ μίαν μᾶλλον ἐμπιστευτικὴν συζήτησιν. Δὲν θὰ ἔδιδεν εἰς τὸ ἐνδιαφερόμενον πρόσωπον τὴν θεβαιότητα ὅτι ἀπευθύνεται εἰς κάποιον, ὁ ὁποῖος ἔχει καὶ τὴν προθυμίαν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον νά ἀκούσῃ τὰ προβλήματα του. Μία ἄλλη πιθανὴ ἀπάντησις θὰ

ἦτο: «ἀς μὴ χρονοτριβοῦμε χωρὶς λόγον. Ἐζητήσατε μίαν συνάντησιν. Τί σὰς ἐνοχλεῖ;» Ἄλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἀπάντησις θὰ ἀπέκλειε τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐπαφῆς. Ἡ γυναῖκα αὐτὴ ἡ ὁποία εὐρίσκεται εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ ἱερέως εἶναι ἐμφανῶς ὅτι ἔχει δυσκολίαν διὰ νά ἐκθέσῃ εἰς κάποιον ἄλλον τὸ πρόβλημά της. Διστάζει. Ἄσφαλῶς θὰ ἐχρειάσθη μεγάλην προσπάθειαν διὰ νά ἀποφασίσῃ νά κάμῃ αὐτὸ τὸ βῆμα. Ἡ ἀπάντησις ἡ ὁποία ἀνεφέρθη ἀνωτέρω δεικνύει ὅτι ὁ κληρικὸς δὲν ἔχει ἀντιληφθῆ αὐτὴν τὴν δυσκολίαν καὶ τὸν δισταγμὸν τῆς γυναίκος νά ὀμιλήσῃ διὰ τὸ πρόβλημά της. Εἶναι θέβαιον ὅτι αὐτὴ ἡ ἀπάντησις θὰ δημιουργήσῃ μίαν ἀτμόσφαιραν ψυχρότητος. Ἴσως ἡ ἀκόλουθος ἀπάντησις νά εἶναι πλέον ἐνδεδειγμένη: «Αἰσθάνεσθε πῶς εἶναι δύσκολον νά ἐκθέσετε τὰ προβλήματά σας εἰς κάποιον ὁ ὁποῖος εἶναι πολὺ ἀπασχολημένος». Ἡ ἀπάντησις αὐτὴ θὰ ἔπειθε τὸ ἐνδιαφερόμενον πρόσωπον ὅτι ὁ κληρικὸς κατανοεῖ τὰ συναισθήματά του καὶ θὰ τὸ ἐνεθάρρυνε νά συνεχίσῃ. Μετὰ τὴν ἀπάντησιν τοῦ κληρικοῦ εἰς τὴν πρώτην ἐκδήλωσίν της ἡ γυναῖκα αὐτὴ προσθέτει:

«Ἐχω ἓνα τόσον δύσκολον πρόβλημα, ποῦ δὲν ξέρω πῶς νά ὀμιλήσω δι' αὐτό», καὶ ἔν συνεχείᾳ περιπίπτει εἰς σιωπὴν. Τί θὰ πρέπει νά κάμῃ τώρα ὁ κληρικὸς; Θὰ ἠδύνατο νά εἴπῃ: «ἐκ πείρας γνωρίζω ὅτι ὅταν ἀρχίζῃ κανεὶς νά ὀμιλῇ δι' ἓν θέμα εἶναι εὐκολότερον νά συνεχίσῃ παρ' ὅσον ἐφαίνετο προηγουμένως. Σὰς παρακαλῶ νά συνεχίσετε». Αὐτὴ ἡ ἀντίδρασις εἶναι συνηθεστάτη ἔν τούτοις κατὰ πᾶσαν πιθανότητα δὲν εἶναι ὀρθή. Διότι ἂν καὶ φαίνεται νά κἀνῃ ὁ κληρικὸς τὸ καλλίτερον διὰ νά βοηθήσῃ αὐτὴν τὴν γυναῖκα, εἰς τὴν πραγματικότητα δὲν εἶναι μαζί της. Τὸ πρῶτον συναίσθημα τὸ ὁποῖον αὐτὴ ἐκφράζει, ὁ κληρικὸς ἀποδεικνύει διὰ τῆς ἀπαντήσεώς του ὅτι δὲν τὸ ἔχει κατανοήσει. Μία ἄλλη πιθανὴ ἀνταπόκρισις θὰ ἦτο ἡ ἐξῆς, «μήπως τὸ πρόβλημα αὐτὸ ἔχει σχέση μὲ τὰ παιδιά;». Δὲν ἀποκλείεται νά εἶναι αὐτὸ τὸ πρόβλημα τὸ ὁποῖον θασανίζει αὐτὴν τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ εἶναι ἐπίσης δυνατόν νά εἶναι συζυγικαὶ διαφοραί,

μία σοβαρά ιατρική διάγνωση, μία περίπτωση απιστίας του συζύγου και πολλά άλλα. "Αν ή υπόθεσις του κληρικού δὲν ἦτο ἐπιτυχής, τότε τὸ ἐνδιαφερόμενον πρόσωπον θὰ ἀπογοητευθῆ καὶ θὰ σκεφθῆ ὅτι τὸ πρόβλημά του εἶναι πολὺ ἀποκρουστικὸν διὰ τὰ δύναται νὰ τὸ συλλάβῃ ὁ κληρικός. Βεβαίως πρόθεσις τοῦ κληρικοῦ εἶναι νὰ βοηθήσῃ τὴν γυναῖκα αὐτὴν, νὰ αἰσθανθῆ ἄνετα καὶ νὰ δυνηθῆ νὰ ὁμιλήσῃ διὰ τὸ πρόβλημά της. Ἀλλὰ δὲν θὰ ἐπιτευχθῆ αὐτὸ διὰ τῆς καθ' οἰονδήποτε τρόπου ὑποτιμήσεως τῶν δυσκολιῶν τὰς ὁποίας ἐκείνη ἀντιμετωπίζει, εἴτε αὐτὰ προέρχονται ἐξ ἀδυναμίας φραστικῆς διατυπώσεως τοῦ προβλήματος, εἴτε εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς ἐσωτερικῆς ἀντιστάσεως, ἢ ὁποία ἐμποδίζει τὴν ἀποκάλυψιν. "Ἴσως τίποτε δὲν θὰ ἦτο πλέον ἐνδεδειγμένον εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἀπὸ τὸ νὰ παραμείνῃ σιωπηλὸς ὁ κληρικός δι' ὀλίγον καὶ νὰ περιμένῃ μετ' ἡρεμίας ἐκείνην νὰ ὁμιλήσῃ. Μία τοιαύτη σιωπὴ εἶναι εἰς τὴν πραγματικότητα μία θετικὴ ἀπάντησις καὶ ὁ φόβος τὸν ὁποῖον ἔχουν πολλοὶ ἄνθρωποι διὰ μίαν παῦσιν εἰς μίαν συζήτησιν εἶναι ἐντελῶς ἀδικαιολόγητος. "Ὅταν σιωπᾷ κανεὶς καὶ συγχρόνως προσπαθῆ νὰ ἀκούσῃ τὸ μήνυμα τῆς σιωπῆς τοῦ ἄλλου προσφέρει οὐσιαστικὴν βοήθειαν εἰς αὐτόν. Ἡ σιωπὴ εἶναι ἐξαιρετικῶς ἐκφραστικὴ μορφή ἐπικοινωνίας πολλάκις.

"Ἀς υποθέσωμεν ὅτι ἡ προαναφερθεῖσα γυναῖκα εἰς τὴν συνέχειαν τῆς συνομιλίας προβαίνει εἰς τὴν ἀκόλουθον ἀποκάλυψιν:

«Ἀνεκάλυψα ὅτι ὁ σύζυγός μου ἔχει δημιουργήσει τὰ τελευταῖα δύο ἔτη ἐρωτικὸν δεσμὸν μετ' ἡ γραμματέα του».

Ποῖοι εἶναι οἱ πιθανοὶ τρόποι ἀντιδράσεως τοῦ κληρικοῦ εἰς μίαν τοιαύτην στιγμήν καὶ ποῖαι αἱ συνέπειαι τῶν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς συνομιλίας; Πολλοὶ κληρικοί εἰς τὰς παρομοίας περιπτώσεις καταλαμβάνονται ἀπὸ ἀμηχανίαν καὶ ἀπὸ ἕνα ὑποσυνειδητὸν φόβον διὰ τὴν περαιτέρω συνέχισιν τῆς συνομιλίας καὶ χωρὶς νὰ τὸ ἀντιληφθῶν κάνουν μίαν ἐρώτησιν, ἢ ὁποία ἀλλάζει κάπως τὴν κατεύθυνσιν τῆς συζητήσεως, ὅπως ἡ ἐρώτησις «πότε τὸ ἀνακαλύψατε;» Βεβαίως προκειμένου νὰ ἀ-

σχοληθῆ ὁ κληρικός μετ' ἐν πρόβλημα εἶναι ἀνάγκη νὰ γνωρίζῃ μερικὰς λεπτομερείας περὶ αὐτοῦ. Ἀλλὰ δὲν εἶναι αὐτὴ ἡ κατάλληλος στιγμή διὰ τὰς ζητήσεις οὗτος τὰς ἀπαραιτήτους πληροφορίας. Ἡ γυναῖκα αὐτὴ κατέχεται τώρα ἀπὸ ὠρισμένα συναισθήματα τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ ἀντιμετωπισθοῦν πρῶτα. "Ἄλλοι ἀντιδρῶντες εἰς μίαν τοιαύτην ἀποκάλυψιν μετ' ἡ ἀκόλουθον ἀποστοφὴν: «"ὦ, πόσον τρομερό!» Δὲν ὑπάρχει ἀσφαλῶς ἀτυχεστέρα ἀντιμετώπισις ἀπὸ αὐτὴν. Μία τοιαύτη ἔκφρασις διδῆται τὴν βεβαίαν ἐντύπωσιν εἰς τὸ ἐνδιαφερόμενον πρόσωπον ὅτι δὲν θὰ πρέπει νὰ ἀναμένῃ πραγματικὴν βοήθειαν ἀπὸ τὸν κληρικόν. «"ὦ, αὐτὸ εἶναι πολὺ κακόν». Αὐτὴ εἶναι μία ἄλλη ὄχι ἀσυνήθης ἀντίδρασις τοῦ κληρικοῦ εἰς μίαν ἀποκάλυψιν ὡς ἡ ἀνωτέρω. Δι' αὐτῆς ὁ κληρικός ἐκφράζει τὴν γνώμην του καὶ ἐκφέρει μίαν κρίσιν περὶ τῆς συζυγικῆς ἀπιστίας. "Ὅλοι ἔχουν τὴν τάσιν καὶ ἰδιαιτέρως οἱ κληρικοὶ νὰ θλέπουσιν τὴν ἀνθρωπίνην συμπεριφορὰν μετ' κριτήριον τὸ ἄσπρον καὶ τὸ μαῦρον, χωρὶς νὰ λαμβάνουν ὑπ' ὄψιν τὰ πραγματικὰ πρόσωπα τὰ ὁποῖα ἐκδηλώνουν αὐτὴν τὴν συμπεριφορὰν καὶ τὰς ἰδιαιτέρας συνθήκας κάτω ἀπὸ τὰς ὁποίας αὐτὰ τὰ πρόσωπα ζοῦν. Αὐτὴ ἡ ἀπρόσωπος ἀντιμετώπισις τῆς ἀνθρωπίνης συμπεριφορᾶς ἀποτελεῖ τὸ σπουδαιότερον ἐμπόδιον εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι θὰ πρέπει νὰ ἐξηγηθῆσιν ὁ κληρικός πρὸ αὐτοῦ τὰς ἐντολάς καὶ τὸν ἠθικὸν νόμον, ἀλλὰ πάντοτε ἐν συσχετισμῶ μετ' ἡ πρόσωπα, τὰς συνθήκας τῆς ζωῆς τῶν καὶ τὸν ἀγῶνα τὸν ὁποῖον διεξάγουσιν διὰ τὰς τηρήσασιν αὐτὰς τὰς ἐντολάς. "Ὅταν ὁ κληρικός κάμῃ τὴν δήλωσιν: «"ὦ, αὐτὸ εἶναι πολὺ κακόν», παίρνει τὴν στάσιν τῶν γραμματέων καὶ τῶν φαρισαίων εἰς τὸ ἐπεισόδιον τῆς μοιχαλίδος (Ἰωαν. 8, 1-11). Καὶ ἐκεῖνοι εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν εἶδαν μόνον τὴν παράβασιν τῆς ἐντολῆς καὶ ὄχι τὸ πραγματικὸν πρόσωπον τὸ ὁποῖον εἶχε κάμῃ αὐτὴν τὴν παράβασιν. Πρόκειται διὰ τὴν παλαιὰν ἐκείνην συνήθειαν, ἢ ὁποία ἐπεκράτησε καὶ εἰς ἄλλους τομεῖς καὶ ἡ ὁποία εἶχε ὡς θάσιν τὴν πε-

πιθήσιν ὅτι ὁ κληρικός ἢ ὁ ἰατρός θὰ ἔπρεπε πρῶτον νὰ προβοῦν εἰς τὴν διάγνωσιν τῆς ψυχικῆς ἢ τῆς σωματικῆς ἀσθενείας καὶ ἀκολουθῶς νὰ καθορίσῃ τὴν θεραπευτικὴν ἀγωγὴν. Ἀλλὰ συνήθως μετὰ τὴν διάγνωσιν ἐποποθετοῦν μίαν ἐπιγραφὴν ἐπὶ τοῦ ὑποφέροντος ἀνθρώπου καὶ ἐν συνεχείᾳ ἡσυχολοῦντο μετὰ τὴν ἐπιγραφὴν καὶ ὄχι μετὰ τὸν ἀνθρώπον, μετὰ τὴν ἀσθενεῖαν καὶ ὄχι μετὰ τὸν ἀσθενῆ. Αὕτη ἡ συνήθεια θεωρεῖται τώρα ἀπηρχαιωμένη, ἀκόμη καὶ εἰς τὴν ἰατρικὴν, ἰδιαιτέρως δὲ εἰς τὴν ψυχιατρικὴν καὶ τὴν ψυχολογίαν ὅπου ἐπικρατοῦν ἀπόψεις, αἱ ὁποῖαι ἀποκλείουσι σχεδὸν τὴν διάγνωσιν. Ὁ ἀσθενὴς πλέον δὲν εἶναι ὁ σχιζοφρενὴς, ἢ ὁ παρανοϊκός, ἢ κάτι παρόμοιον, διὰ τὸ ὅποιον ὑπάρχει εἰς σαφῆς ὀρισμός. Ὁ ἀσθενὴς εἶναι τὸ συγκεκριμένον ἄτομον τὸ ὅποιον παρουσιάζει τὰ συγκεκριμένα συμπτώματα κατὰ ἓνα μοναδικὸν καὶ ἀποκλειστικὸν τρόπον. Εἶναι δὲ τραγικὸν ὅτι οἱ κληρικοὶ ἐπιμένουν εἰς τὴν ἀπηρχαιωμένην μέθοδον τῆς διαγνώσεως, ἂν καὶ ἡ μέθοδος αὕτη ἀπεκρούσθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, διὰ τὸν Ὅποιον ψεύστης, κλέπτῃς, πόρνος, ἢ ὅ,τιδήποτε παρόμοιον δὲν ἦτο κάτι ἀπολύτως καθωρισμένον. Ἐκεῖνον τὸ ὅποιον εἶχε πράγματι σημασίαν δι' αὐτὸν δὲν ἦτο ἡ παράθεσις, ἀλλὰ ὁ παραβάτης, δηλαδὴ τὸ συγκεκριμένον πρόσωπον μετὰ τὴν συγκεκριμένην συμπεριφορὰν καὶ τὰς συγκεκριμένας συνθήκας διαβιώσεως. Διὰ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον ἡ διάγνωσις ἦτο ἀπαραίτητος καὶ ἀπλή, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἔκλεπτε, ἦτο κλέπτῃς. Διὰ τὸν Χριστὸν ὅμως εἰς ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος ἔκλεψε, δύνανται νὰ ἀποδοθοῦν πολλοὶ χαρακτηρισμοὶ συμπεριλαμβανομένου ἴσως καὶ τοῦ χαρακτηρισμοῦ κλέπτῃς. Ἀλλ' ἡ ἀναφερθεῖσα ἀπάντησις τοῦ κληρικοῦ δὲν εἶναι ἀπαράδεκτος μόνον διότι ἀντιτίθεται εἰς τὴν θεμελιώδη αὐτὴν χριστιανικὴν ἀρχήν, ἀλλὰ καὶ διότι δι' αὐτῆς ὁ κληρικός παίρνει τὸ μέρος τοῦ ἑνὸς εἰς μίαν διαμάχην μεταξὺ δύο συζύγων καὶ τοιοῦτοτρόπως ἀποκλείει οἰοιδήποτε εὐεργετικὸν ἀποτέλεσμα τῆς ποιμαντικῆς συνομιλίας. Δὲν εἶναι τόσο εὐκόλον νὰ ἀποφασίσωμεν ποῖος εἰς μίαν τοιαύτην

περίπτωσιν ἔχει δίκαιον καὶ ποῖος ἄδικον. Ἡ προαναφερθεῖσα δὴλώσις τῆς συζύγου εἶναι συνήθως μία παγίδα εἰς τὴν ὁποίαν δὲν θὰ πρέπει νὰ πέσῃ εἰς ἔμπειρος ποιμὴν. Ποῖος γνωρίζει ἐὰν ἡ σύζυγος δὲν ἔγινε αἰτία μετὰ τὴν συμπεριφορὰν τῆς νὰ ὀδηγηθῇ ὁ σύζυγος εἰς τὴν ἀμαρτωλὴν περιπέτειαν; Ἐὰν δὲ τοῦτο εἶναι ἀληθές, τότε ἡ ποιμαντικὴ εὐκαιρία ἢ ὁποῖα παρουσιάζεται διὰ μίαν πράγματι διαφωτιστικὴν συνομιλίαν δὲν ἀξιοποιεῖται. Αἱ θαυότεραι αἰτίαι αἱ ὁποῖαι ἔχουν ὀδηγήσει εἰς τὴν τραγωδίαν αὐτὴν, δὲν πρόκειται νὰ ἀντιμετωπισθοῦν σοβαρῶς.

★

Ἄπειρα παρόμοια περιστατικὰ θὰ ἠδύναντο νὰ ἀναφερθοῦν, διὰ τῶν ὁποίων θὰ διηκολύνετο ἡ θαυτέρα κατανόησις τῆς σημασίας καὶ τῶν συνεπειῶν, τὰς ὁποίας δύνανται νὰ ἔχῃ ἡ ποιμαντικὴ συνομιλία. Ὡστόσο ἀφηρημένοι θεωροῦν εἰς τὰ θέματα αὐτά, ὡς ἤδη ἐτονίσθη, δὲν δύνανται νὰ ἔχουν οὐσιαστικὴν ἐπιστημονικὴν ἀξίαν. Εἰς τὸν τομέα αὐτὸν ἡ ἔρευνα πρέπει νὰ εἶναι ἀπολύτως συνδεδεμένη μετὰ τὴν ἄμεσον ἐμπειρίαν. Ὅχι μόνον αἱ ἀπλάϊ θεωρητικαὶ διατυπώσεις του νὰ δύνανται νὰ προσφέρουν οὐσιαστικὴν βοήθειαν εἰς τὴν μελέτην αὐτῶν τῶν θεμάτων, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ αὕτη ἡ ἔγγραφος παρουσιάσις πραγματικῶν περιστατικῶν δὲν εἶναι πλήρως διαφωτιστικὴ. Ἡ ἀνάγκη τῆς ἐπαφῆς μετὰ τὴν ἄμεσον ἐμπειρίαν ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν μάλιστα ἑνὸς πεπειραμένου εἰδικοῦ εἶναι ἀπόλυτος. Εἶναι ἀπαραίτητον διὰ κάθε κληρικὸν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐκπαιδευτικῆς προπαρασκευῆς του νὰ μελετήσῃ ἐνα ἄριθμὸν περιπτώσεων ποιμαντικῆς συνομιλίας ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν ἑνὸς τοιοῦτου εἰδικοῦ.

Παρὰ ταῦτα ἡ ἐναυθὰ διαγραφὴ ὠρισμένων ἀρχῶν καὶ κατευθύνσεων θὰ ἠδύνατο ἴσως νὰ προκαλέσῃ μίαν σχετικὴν ἀνησυχίαν καὶ νὰ ὀδηγήσῃ εἰς περαιτέρω μελέτην καὶ ἔρευναν τοῦ θέματος ἀνταποκρινομένην πρὸς τὰ σύγχρονα ἐπιστημονικὰ ἐπιτεύγματα.

Ἡ στάσις τῶν περισσοτέρων κληρικῶν

εις τὰς διαφόρους μετὰ τῶν πιστῶν ἐπαφάς των εἶναι ἐκείνη ἢ ὁποία ἴσως θὰ ἦτο ὠφέλιμος διὰ τὴν διαποίμανσιν τῶν ἀνθρώπων τῆς τουρκοκρατίας, ἀλλὰ ἢ ὁποία σήμερον ἔχει πολὺ κακὰς συνεπειὰς εἰς τὸ ἔργον τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ ἄνθρωποι τότε ἦσαν κατὰ κανόνα ἀναφάθητοι καὶ ἐδέχοντο ἀνεξέταστα τὴν αὐθεντίαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ κλήρου καὶ εἶχον μίαν ἐπιλοϊκὴν μὲν ἀλλὰ θαθεῖαν πίστιν, ἐνῶ ἐξ ἄλλου ὁ κληρικὸς ἦτο ὁ «διανοοῦμενος» τοῦ ὁποίου αἱ ὀλίγαι γνώσεις προεκάλουν τὴν κατάπληξιν τῶν πιστῶν. Τώρα οἱ ὄροι ἔχουν ἐντελῶς ἀντιστραφῆ, οἱ πιστοὶ μας καὶ ἰδιαιτέρως ἐκείνοι τῶν πόλεων, ἔχουν ἀρκετὴν μόρφωσιν. Εἶναι ἐπιστήμονες, καλλιτέχναι, ἢ ἐπαγγελματίαι, μὲ ἀξιόλογον εἰδικέυσιν. Ὡς ἐκ τούτου ἢ παλαιὰ στάσις τῆς ἀναμφισβητήτου αὐθεντίας τοῦ κληρικοῦ μετὰ τῶν αὐτῶν θὰ προεκάλει τοῦλάχιστον θυμηδίαν. Οὐδεὶς σήμερον ἀναμένει ἀπὸ τὸν κληρικὸν νὰ ἔχη μίαν ἐτοιμον λύσιν διὰ κάθε πρόβλημα ἀντιστρόφως μάλιστα, ὅταν ἐμφανίζονται οἱ κληρικοί, ὡς νὰ εἶναι ὅλα τὰ πράγματα δι' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, οὐδεὶς τοὺς ἐκλαμβάνει ὡς σοβαροῦς.

Οὐδεὶς ἀναμένει ἀπὸ τὸν κληρικὸν σήμερον ἐτοιμοὺς συνταγὰς καὶ ὄλοι ἐνοχλοῦνται, ὅταν ἔρχονται εἰς αὐτὸν διὰ νὰ εὑρουν κατανόησιν καὶ ἐκείνος τοὺς δίδει τοιαύτας συμβουλὰς. Ὡς ἤδη ἀνεφέρθη, ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἀναμένουν οἱ πιστοὶ ἀπὸ τὸν κληρικὸν ὅταν καταφεύγουν εἰς αὐτὸν εἶναι κατανόησις καὶ συμπάθεια. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον αὐτὸς δύναται νὰ προσφέρῃ εἶναι θερμὸν καὶ εἰλικρινὲς ἐνδιαφέρον διὰ τὸν συνάνθρωπον ὁ ὁποῖος ζητεῖ τὴν βοήθειάν του. Δὲν ὑπάρχει ἐπομένως λόγος νὰ πυρπολήσῃ ὁ κληρικὸς μὲ ἐρωτήσεις τὸν πιστόν. Δὲν εἶναι ἀνακριτῆς ὁ κληρικὸς. Μάλιστα θὰ πρέπει, ἐὰν ἔχη τὴν τάσιν νὰ ὑποβάλλῃ ἐρωτήσεις, νὰ προβῆ εἰς μίαν προσεκτικὴν αὐτοανάλυσιν. Αὐτὴ ἢ τάσις ἔχει συνήθως μίαν νευρωτικὴν θάσιν, ἢ ὁποία δύναται νὰ ἔχη ὀλεθρίας συνεπειὰς καὶ εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τὸν πιστόν.

Ἡ παλαιὰ μέθοδος τῆς ἀκατασχέτου ἠθικολογίας καὶ τοῦ ἐκφοβισμοῦ ἐφαρμοζομένη εἰς τὴν ἐποχὴν μας, γελοιοποιεῖ τὸ

ποιμαντικὸν ἔργον καὶ ὁπωσδήποτε ἀποδεικνύει τελείαν παρανόησιν τοῦ χριστιανικοῦ μηνύματος καὶ πλήρη ἀγνοίαν τῆς ὑγιούς παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας. Περὶ αὐτοῦ τοῦ τελευταίου δὲν ἐπιτρέπεται ἀμφιβολίαν ἢ ἀκόλουθος διατύπωσις τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. «Καὶ τὸν τραυματισθέντα δὲ οὐδὲν οὕτως ὡς ἐπιείκεια θεραπεῦσαι δύναται. Ἐπιείκεια γὰρ πάσης θίας δυνατωτέρα... Ὁ γὰρ φόβος γενόμενος ἀνθρωπίνῳ θελτίῳν, ταχέως ἐπανήξει πρὸς τὴν πονηρίαν πάλιν».

Ὅπως ἢ ἐξεζητημένη ἠθικολογία, οὕτω καὶ αἱ γενικεύσεις ὀδηγοῦν εἰς τὴν ἀποτυχίαν τῆς ποιμαντικῆς συνομιλίας. Ὅταν ὁ πιστὸς λέγῃ. «τὸ γεγονός ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἀπαντᾷ εἰς τὰς προσευχὰς μου ἔχει κλονίσει θαυότατα τὴν πίστιν μου», ὁ κληρικὸς δὲν θὰ πρέπει νὰ εἴπῃ «εἰς ὅλους δημιουργοῦν ἀμφιβολίας τοιαῦται ἐμπειρίαι». Ὁ πιστὸς φέρει εἰς τὸν κληρικὸν τὸ ἰδικόν του πρόβλημα καὶ ζητεῖ ἀπὸ αὐτὸν νὰ ἀσχοληθῇ μὲ αὐτό. Αἱ γενικεύσεις τοῦ κληρικοῦ πείθουν τὸν πιστόν ὅτι οὗτος δὲν εἶναι μαζί του καὶ ὅτι δὲν ἔχει πραγματικὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὰ ἰδικὰ του ἀτομικὰ προβλήματα. Ὅπωσδήποτε αἱ γενικεύσεις ἀποδεικνύουν ἀγνοίαν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχολογίας, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ὑπάρχει πολὺς χώρος διὰ γενικοὺς κανόνας. Ἡ ποιμαντικὴ συνομιλία δὲν εἶναι ἀσφαλῶς κατάλληλος εὐκαιρία διὰ διαλέξεις ἢ κηρύγματα. Ὅσῳ ἢ ποιμαντικὴ συνομιλία ἀποτελεῖ χωρὶς ἀμφιβολίαν εὐκαιρίαν ὑπομνήσεως ὀρισμένων ἀρχῶν καὶ καθορισμοῦ ὀρισμένων ἐπιδιώξεων. Ὁ ὑπὸ τοῦ ποιμῆνος ὁμως μόνον καθορισμὸς τοῦ ἐφαρμοσθησομένου σχεδίου ἐνεργείας ἀποτελεῖ, συμφώνως καὶ πρὸς ὅσα ἤδη ἀνεφέρθησαν, μέθοδον ἢ ὁποία δὲν ὑπόσχηται ἐπιτυχίαν. Μία τοιαύτη μέθοδος ἀποδοκιμάζεται καὶ ὑπὸ τῶν ἐπικρατούσων ἐσχάτως ἀπόψεων εἰς τὴν ψυχοθεραπευτικὴν. Διότι μετὰ τῶν ἄλλων τῆς μειονεκτημάτων κάμνει τὸν ἀσθενῆ νὰ ἐξαρτᾶται ἀπολύτως ἐκ τοῦ ψυχοθεραπευτοῦ καὶ τὸν καθιστᾷ ἀνίκανον νὰ ἐνεργήσῃ ἀφ' ἑαυτοῦ. Εἰδικῶς δὲ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ποιμαντικῆς ἐπαφῆς διὰ μίαν τοιαύτην στάσεως καθιστᾷ ἑαυτὸν ἀπαραίτητον ὁ

κληρικός διά τόν πιστόν καί τοιουτοτρόπως τοποθετεί έαυτόν μεταξύ εκείνου καί του Θεού από τόν όποιον καί μόνον θά πρέπει νά έξαρτάται ό άνθρωπος. Έν τούτοις όλοι αί ψυχοθεραπευτικά μέθοδοι δέν άποκλείουν καί την δυνατότητα της έκκλήσεως του ψυχοθεραπευτού προς την λογικήν του άσθενούς διά την διαφώτισιν τούτου. Είς τό σημείον αυτό όμως άπαιτείται ιδιαίτερα προσοχή, διότι ύπάρχει τό ένδεχόμενον νά ζητηθί από τόν πιστόν κάτι τό όποιον είναι άνίκανος νά πραγματοποιήση. Η είς τό παρελθόν τόσον συνή καί συνήθης άναφορά είς την δύναμιν της θελήσεως έχει προκαλέσει τραγικούς είς τάς συνεπείας των τραυματισμούς καί έχει άπομακρύνει από την Έκκλησίαν ανθρώπους, οί όποιοι διά λόγους ίδιουσγκρασίας άνεξαρτήτους της θελήσεώς των ήσαν άνίκανοι νά άνταποκριθούν είς έκείνα τά όποία έζήτουν οί έκπρωτοι της Έκκλησίας από αυτούς. Η έκφρασις «έν θέλησι άπορείς νά τό κάνης» έχει άνοίξει πολλές άθεραπεύτους πληγάς. Είναι τουλάχιστον σκληρόν νά καλούμε κάποιον πεινασμένο, ό όποιος είναι άλυσσοδεμένος είς τό διπλανόν δωμάτιον νά έλθη, διά νά λάθη έξαιρετικώς εύγευστον τροφήν. Είναι άπάνθρωπον καί σκληρόν νά προβάλλωμεν είς ένα άνθρωπον πρότυπα άγγελικού θίου, τά όποια είναι άνίκανος νά πραγματοποιήση ένεκα ώρισμένης ψυχολογικής άναπηρίας διά την όποιαν ούδόλως εύθύεται καί την όποιαν ήμείς ούδόλως ένδιαφερόμεθα νά επιλύσωμεν.

Ανεφέρθη άνωτέρω ότι κύριος σκοπός του ποιμένος είς τάς μετά των πιστών έπαφάς του είναι νά βοηθήση αυτούς νά άποκαταστήσουν την όρθην μετά του Θεού σχέσιν. Αλλά άν καί λέγεται εύκόλως τούτο, ή προσπάθεια πραγματοποιήσεώς του είναι έξαιρετικά δύσκολος, διότι εμπλέκεται είς αυτήν ή καθόλου ζωή μέ όλα τά ύψη καί τά βάθη της καί όλα τά περίπλοκα προβλήματά της. Διά νά οδηγηθί είς αυτό ή ανθρώπινη ψυχή — ήτοι είς την σωστήν μετά του Θεού σχέσιν, καί την άντίληψιν της ζωής ως θείου δώρου — είναι άνάγκη νά καλυφθί είς έξαιρετικώς

μακρός δρόμος είς την ποιμαντικήν συνομιλίαν. Τό άτομον μετά του όποίου εμπλέκεται είς συνομιλίαν ό κληρικός πολλάκις έχει χάσει την έπαφήν του όχι μόνον μέ τόν Θεόν, αλλά καί μέ τόν έαυτόν του καί τόν συνάνθρωπόν του. Αύτά τά τελευταία συνήθως σχετίζονται μέ την δυσκολίαν του νά ίδη έαυτόν είς τό φώς του Θεού. Διά της ποιμαντικής συνομιλίας ό κληρικός πρέπει νά προσπαθήση νά βοηθήση τόν άνθρωπον νά εύρη καί πάλιν την σωστήν σχέσιν μέ τόν έαυτόν του, τόν πλησίον καί τόν Θεόν. Διά νά επιτύχη δέ τούτο, θά πρέπει ό κληρικός νά ακολουθήση μίαν μέθοδον ή όποία κατά τό πρώτον μέρος θά άποτελεί την θεραπευτικήν φάσιν της ποιμαντικής συνομιλίας. Αύτή ή θεραπευτική φάσις της ποιμαντικής συνομιλίας βοηθεί τό άτομον νά άντιληφθί την ύπαρξιν νέων δυνατοτήτων ανθρώπινης έπαφής καί νά μάθη νά άνιμεταπίζη κατά ένα διαφορετικόν τρόπον τας δυσκολίας του. Μία έσωτερική ανάπτυξις αρχίζει τότε είς τό άτομον, τό όποιον ανακαλύπτει, άπόψεις του έαυτού του τας όποιάς δέν είχε συνειδητοποιήσει άπολύτως προηγουμένως. Είς αυτό τό θεραπευτικόν στάδιον δύναται νά συναισθανθί ό άνθρωπος την άγάπην καί την μακροθυμίαν του Θεού διά της σχέσεώς του μετά του ποιμένος του. Διά τούτο πρέπει νά δώση ιδιαίτεράν προσοχήν ό ποιμήν είς την συναισθηματικήν του σχέσηιν μετά του πιστού, διότι αύτή έχει θεμελιώδη σημασίαν διά την επιτυχίαν της συνομιλίας καί της έπαφής γενικώτερον. Δυστυχώς δέν δυνάμεθα νά ειπωμεν ότι αύτή ή σχέσις είναι έξαιρετικώς σταθερά επί των ήμερών μας καί διά τούτο είναι άπαραίτητον είς κάθε εύκαιρίαν νά έξετάζεται καί, άν είναι άναγκαϊον, νά διορθώνεται.

Διά πολλούς αιώνας ό κληρικός έκανε τό έργον του, περιλαμβανομένης καί της ποιμαντικής συνομιλίας, χωρίς νά άπασχοληται μέ ψυχολογικάς έρωτήσεις αί όποια προβάλλονται επί των ήμερών μας. Ωμίλει μέ την πεποίθησιν ότι όπισθεν των ιδικων του λόγων ίστατο ό λόγος του Θεού. Συνεζήτει διαρκώς μέ τούς ανθρώπους καί οί λόγοι του ήταν λόγοι ένθαρρύν-

σεως, παρηγορίας, νοθεσίας, σοφίας, χά-
ρας και ειρήνης αναλόγως με την συγκε-
κριμένη περίπτωση. Είναι αδύνατον να
εΐπωμεν πόσας εϋλογίας ΐφεραν αυτοί οι
λόγοι κατά τας άμετρήτους συνομιλίας
κατά τας όποιās ό Χριστός διά τών δια-
δόχων του έσυνέχιζε τόν διάλογον μετά
τήν ανάληψίν του. Άλλά ή πείρα τών άν-
θρώπων του 20ου αιώνος είναι ότι ή ποι-
μαντική συνομιλία έχει γίνει πρόβλημα εις
τας ήμέρας μας τόσον διά τόν πιστόν ο-
σον και διά τόν ποιμένα. Διά τουτο άπαι-
τείται ιδιαίτερα ΐρευνα του θέματος και
έξέτασις όχι μόνον του περιεχομένου αλλά
και της μορφής της ποιμαντικής συνομι-
λίας. Δέν είναι μόνον τό τί λέγει ό κλη-
ρικός τό όποιον έχει σημασίαν, αλλά και
τό πώς τό λέγει. Τό έάν εκείνο τό όποιον
λέγει ό ποιμήν εις τόν πιστόν γίνη κατα-
νοητόν από αυτόν και έχει κάποιαν επί-
δρασιν έπ' αυτόν θά έξαρτηθί από τόν
τρόπον με τόν όποιον τό λέγει. Ό άποφα-
σιστικός παράγων έν προκειμένω δέν ει-
ναι τό προφορικώς διατυπωμένον μήνυμα
του ποιμένος, αλλά τό μήνυμα τό όποιον
έκφράζει ή συμπεριφορά του, δηλαδή ό
τρόπος με τόν όποιον ένσαρκώνει τό μή-
νυμα. Ωρισμένοι κληρικοί νομίζουν ότι τό
ιδιόρρυθμον μήνυμα τό όποιον έχουν να με-
ταδώσουν θά πρέπει να μεταφρασθί εις
μίαν ιδιόρρυθμον οσβαροφανή συμπεριφο-
ράν άκόμη και εις έν ιδιόρρυθμον κάπως
έπιθλητικόν τρόπον όμιλίας. Η άποφυγή
μιάς τοιαύτης έκδηλώσεως είναι τό ολιγώ-
τερον τό όποιον δύναται να πράξη ό κλη-
ρικός ό όποιος έπιθυμεί πράγματι να έχη
μίαν έπιτυχή και καρποφόρον ποιμαντικήν
συνομιλίαν.

Ός ήδη κατεδείχθη ή σπουδαιότερα θε-
τική προσφορά του ποιμένος προς τό άλλο
πρόσωπον εις την ποιμαντικήν συνομιλί-
αν είναι τό ένδιαφέρον, ή κατανόσις και
ή συμπάθειά του δι' αυτό. Η διαθεβαί-
ωσις δέ του πιστού περι της παρουσίας
τούτων έπιτυχάνεται περισσότερον διά
της σιωπής και της ακροάσεως παρά διά
της όμιλίας. Μία τοιαύτη στάσις διευκο-
λύνει τόν πιστόν «να ανοίξη την καρδιά
του» και να όμιλήσθι διά τά προβλήματα
ή τά συναισθήματα τά όποια τόν βασανί-

ζουν. Όταν τουτο συμβή, τό μόνον τό ό-
ποιον δύναται και πρέπει να πράξη ό κλη-
ρικός είναι να ένθαρρύνη τόν πιστόν να
συνεχίσθι τόν «έξαερισμόν» του έσωτερικού
του κόσμου.

★

Μία έπιτυχής ποιμαντική συνομιλία δύ-
ναται επίσης να ένθαρρύνη την έξομολό-
γησιν. Η δέ έξομολόγησις άποτελεί μίαν
έξαιρετικώς περίπλοκον διαδικασίαν, διά
τήν όποιαν είναι κατ' έξοχήν άπαραίτητον
να ληφθοούν ύπ' όψει οι άνωτέρω έκτεθέν-
τες διάφοροι παράγοντες, οι όποιοι έπι-
δροούν επί τών άποτελεσμάτων και τών
συνεπειών της ποιμαντικής συνομιλίας. Η
έξομολόγησις συνδέεται με άπειρα ψυχο-
λογικά και θεολογικά θέματα, άνευ της
γνώσεως τών όποιων δύναται να άποβή
έξαιρετικώς επικίνδυνος έπιχείρησις. Πολ-
λαί νευρώσεις και συμπλέγματα έμπλέ-
κονται εις αυτήν και ή έπιτυχής αντιμε-
τώπισις αυτών άπαιτεί θασθίαν γνώσιν
της ανθρωπίνης ψυχολογίας υπό του ποι-
μένου. Τό θέμα της ένοχής και τών συν-
αισθημάτων της ένοχής είναι έξαιρετικώς
περίπλοκον και συχνά παρουσιάζει ώρι-
σμένας άπόψεις καθαρως παθολογικάς.
Επίσης τό θέμα της σχέσεως έξομολογή-
σεως και μετανοίας άπαιτεί έμπεριστατω-
μένην θεολογικήν μελέτην, διότι παρουσι-
άζει κάποιαν άοριστίαν. Έξ άλλου αι ψυ-
χολογικά άπόψεις του θέματος αυτού ει-
ναι ιδιαίτέρως ένδιαφέρουσαι και ή σημα-
σία αυτών διά την ποιμαντικήν συνομιλί-
αν τεραστία. Συνήθως μετόνοιαν άποκα-
λοϋμεν την έλευθέραν παραδοχήν της έ-
νοχής διά την έκτέλεσιν ώρισμένων πρά-
ξεων, την έπιθυμίαν έπιστροφής εις τόν
όρθον δρόμον και την προθυμίαν άποδο-
χής τών συνεπειών τών πράξεων αυτών.
Πολλοί οι όποιοι περιορίζουν την έξομο-
λόγησιν εις την καθαρως τελετουργικήν
διαδικασίαν πιστεύουν ότι χωρίς μετόνοιαν
δέν δύναται να γίνη λόγος περι έξομολο-
γήσεως. Κατά μίαν άλλην άποψιν διά να
υπάρξη ή διάθεσις της μετανοίας άπαιτεί-
ται μία έσωτερική ανάπτυξις και ώριμό-
της του άτομου, ή όποια δύναται να καλ-

λιεργηθῆ μόνον εἰς μίαν ἀτμόσφαιραν ἀγάπης καὶ ἀποδοχῆς. Ἡ ἀτμόσφαιρα δὲ αὐτῇ δύναται νὰ καλλιιεργηθῆ κατὰ τὸ προκαταρτικὸν ἐκεῖνο στάδιον τοῦ μυστηρίου τοῦ ὁποῖον ἔχει θεασικῶς τὴν μορφήν τῆς ποιμαντικῆς συνομιλίας. Ὡς ἐκ τούτου εἶναι ὑποχρέωσις τοῦ κληρικοῦ νὰ τηρήσῃ εἰς αὐτὸ τὸ στάδιον μίαν τοιαύτην στάσιν ἀγάπης, ὑπομονῆς καὶ συμπαθείας ὥστε νὰ ἐπιτευχθῆ ἡ ἐσωτερικὴ ἐκείνη ὠριμότης τοῦ ἀτόμου, ἡ ὁποία εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν μετάνοιαν. Εἶναι ἴσως ἀνάγκη νὰ τονισθῆ ὅτι ἐφ' ὅσον θεολογικῶς θεωρεῖται ἡ μετάνοια ὡς θεασικὴ προϋπόθεσις διὰ τὴν ὀλοκλήρωσιν τοῦ μυστηρίου καὶ ἐφ' ὅσον αὕτη δὲν εἶναι ἀπλή ἐξωτερικὴ προφορικὴ δήλωσις, ἀλλὰ ἐσωτερικὴ ἐμπειρία, ἡ δημιουργία τῶν προϋποθέσεων τῶν ἀπαραιτήτων διὰ τὴν παρουσίαν αὐτῆς τῆς ἐμπειρίας θὰ πρέπει νὰ ἀποτελῆ θεασικὴν ἐπιδίωξιν τοῦ κληρικοῦ εἰς τὴν ἐξομολόγησιν.

Ὁ διαρκῶς αὐξανόμενος ἀριθμὸς τῶν δημοσιευομένων μελετῶν εἰς τὸν τομέα αὐτὸν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τὸ ὁποῖον δεικνύουσιν ὄλο καὶ περισσότεροι κληρικοὶ καὶ ἐκπρόσωποι ἄλλων συγγενῶν κλάδων ἀποδεικνύουν ὅτι ἀναγνωρίζεται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἡ σημασία τῶν θεμάτων, τὰ ὁποῖα συνεζητήθησαν εἰς αὐτὸ τὸ ἄρθρον. «Εἶναι ἀπαραίτητον ὅπως τόσον τὰ πανεπιστήμια, ὅσον καὶ ἡ Ἐκκλησία προσφέρουν εὐκαιρίας διὰ τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξιν καὶ ἔρευναν αὐτῶν», λέγουν οἱ Heije' Faber καὶ Ebel van der Schoot εἰς τὸ βιβλίον των «The Art fo Pastoral Conversation» καὶ συνεχίζουν: «Σκέψεις ἐπὶ τῆς ποιμαντικῆς συνομιλίας καὶ ἐκπαίδευσις σχετικῶς μὲ αὐτὴν πρέπει νὰ πᾶρουν μίαν κεντρικὴν θέσιν εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὸ ἔργον τῆς Ἐκκλησίας, διότι διὰ τῆς ποιμαντικῆς συνομιλίας ὁ Θεὸς συνεχίζει τὸν διάλογόν του μὲ τὸν ἄνθρωπον. Τὸ Εὐαγγέλιον μᾶς λέγει ὅτι ὁ Χριστὸς «ἰδὼν τοὺς ὄχλους ἐσπλαγχνίσθη περὶ αὐ-

τῶν, ὅτι ἦσαν ἐκλελυμένοι καὶ ἐρριμμένοι ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα» (Ματθ. θ' 36). Διεπίστωσε τὴν ἀνάγκην καὶ τὴν μοναξιὰν εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι τόσοι ἄνθρωποι θυθισμένοι χωρὶς νὰ ἔχουν καταφύγιον, καθοδήγησιν, ἢ σκοπὸν εἰς τὴν ζωὴν των. Καὶ ὅπως κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, οὕτω καὶ τώρα μᾶς ἐρωτᾷ κατὰ πόσον εἴμεθα διατεθειμένοι νὰ ἐξέλθωμεν πρὸς συνάντησιν τοῦ συνανθρώπου μας, διὰ νὰ τὸν ὑπηρετήσωμεν ὄχι μόνον μὲ τὰς χεῖρας μας, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν καρδίαν μας, διὰ τῆς ἐπικοινωνίας μας μὲ αὐτὸν καὶ διὰ τοῦ διαλόγου μετ' αὐτοῦ, μέσφ τοῦ ὁποίου θὰ ἐπιτύχωμεν ἴσως νὰ τὸν βοηθήσωμεν νὰ ἴδῃ τὴν ζωὴν του, τὴν χαρὰν του καὶ τὴν θλίψιν του εἰς τὸ φῶς τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Εἶναι θέβαιον ὅτι πολλοὶ ἄνθρωποι εὐρίσκονται εἰς ἀπελπιστικὴν ἀνάγκην. Ὁ ἄνθρωπος σήμερον — εἰς τὴν ἐργασίαν του, τὸν συζυγικὸν καὶ οἰκογενειακὸν βίον του, τὴν ἄνευ συντρόφου διαβίωσίν του, τὰς πολλαπλᾶς μορφὰς κοινωνικῆς ζωῆς εἰς τὰς ὁποίας συμμετέχει, τὴν ἐπιστημονικὴν του ἐργασίαν, τὰς ὥρας τῆς ἀναπαύσεώς του — συχνὰ αἰσθάνεται τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὸ ἔλεος δυνάμεων προερχομένων ἐκ τῶν ἔξω ἢ ἐκ τῶν ἔσω, τὰς ὁποίας δυσκόλως δύναται νὰ ἀντιμετωπίσῃ, ἐὰν εἰς τὴν πραγματικότητα δὲν καταβάλλεται ἐντελῶς ἀπὸ αὐτάς. Ἐπειδὴ εἶναι τοιαύτη ἡ κατάστασις τῆς ἀνθρωπότητος σήμερον, εἶναι ἐπιβεβλημένον ὅπως ἡ μοναδικὴ σπουδαιότης τῆς ποιμαντικῆς συνομιλίας ἀναγνωρισθῆ καὶ πάλιν ὡς μία ἐντολὴ τοῦ Χριστοῦ καὶ μία εὐλογία δι' ἕνα μεγάλον ἀριθμὸν ἀνθρώπων»⁽³⁾.

Ἄρχιμ. ΦΙΛΟΘΕΟΣ ΦΑΡΟΣ

3.) Heije Faber and Ebel van der Schoot «The Art of Pastoral Conversation» Abindon Press New York Nashville σελ. 214-5

ΑΣ ΘΥΜΩΜΑΣΤΕ ΤΗΝ ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΟΥΣ

Κάθε προσφορά θυσίας, σάν είναι γνήσια, δέν προσφέρεται γιά νά δεχθῆ τούς ἐπαίνους καί τὰ χειροκροτήματα τῶν ἀνθρώπων. Αὐτός εἶναι ἕνας βασικός νόμος. Μά ἐπίσης βασικός πρέπει νά εἶναι καί ὁ νόμος, πού ὑποχρεώνει τούς ἄλλους νά ἀναγνωρίζουν κάθε θυσία καί νά τῆς προσφέρουν τήν προσφορά πού τῆς ἀξίζει.

Μά ὑπάρχουν στό διάβα τῆς ἱστορίας καί προσφορές, πού ὅσο κι' ἄν ἐξαρθοῦν, πάλι μικρή καί φτωχή θά εἶναι ἡ ἑξαρσίς τους. Τέτοια εἶναι καί ἡ προσφορά τῆς Ε.Ο.Κ.Α στήν νεωτέρα ἱστορία τῆς Κύπρου.

Νησι μαρτυρικό — αἰῶνες σκλάβο ἐξήση ἡ Κύπρος — ἔχει πολλές δοξασμένες σελίδες νά παρουσιάσῃ. Κι' ἡ καθεμία δέν εἶναι κατώτερη ἀπό τήν ἄλλη. Καί ἡ τελευταία τῆς — τὸ ἀπελευθερωτικό τῆς κίνημα — ἀπό καμμιά κατώτερη δέν μπορεῖ νά λογισθῆ.

Ὅπως κάθε ἀπελευθερωτικό ἐλληνικό κίνημα, ἔτσι καί τῆς Ε.Ο.Κ.Α, θεμελιώθηκε πάνω σέ ἰδανικά καί ἀνδρώθηκε πάνω στήν Πίστι καί στηρίχθηκε πάνω στά νειάτα. Ρίζες εἶχε τήν ἀγάπη στόν Θεό καί στήν Πατρίδα. Σύνθημά του ἦταν τῶν πανελλήνων τὸ Σύνθημα: «Ἐλευθερία ἢ θάνατος».

Γράφει ὁ Διγενῆς ὅταν ξεκίνησε νά ὀργανώσῃ τὸ κίνημά του, ὑπερπηδώντας χίλια δυὸ ἐμπόδια: «Μιά ἐσωτερικὴ δύναμις, τὴν ὁποῖαν ἀποδίδω δια τῆς λέξεως ΠΙΣΤΙΣ, μὲ ὦθει εἰς τὰς σκέψεις καί ἀποφάσεις μου καί μοῦ ἔλεγε νά προχωρήσω μὲ θάρρος. Ἡ πίστις αὐτὴ δέν μὲ ἐγκατέλειπε ποτέ καθ' ὅλον τὸ τετραετές διάστημα τοῦ ἀγῶνος. Ἡ θεία Πρόνοια μὲ καθοδηγεῖ εἰς τὰς ἀποφάσεις μου, κατηύθυνε τὰς πράξεις μου καί μοῦ ἔδιδε ψυχικὴν καί σωματικὴν ἀντοχήν. Δέν ἐκάμφθη ποτέ, δέν ἠσθάνθη ποτέ κούρασιν, δέν ἐλύγισα ποτέ, δέν ἐδειλίασα ποτέ. Ἰδού διατί τὸ ὄλον ἔργον ἐστέφθη ὑπὸ ἐπι-

τυχίας. Ἀποδίδω τοῦτο ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὸν Θεόν».

Κινούμενος ἀπὸ αὐτὴ τὴν πίστι συνέταξε τὴν πρώτη ἐπαναστατικὴ προκήρυξι. Εἶναι ἕνα ἱστορικὸ ἔγγραφο, πού μοιάζει πολὺ μὲ τὶς ἐπαναστατικὲς διακηρύξεις τοῦ Ὑψηλάντη καί τῶν ἄλλων Ἀρχηγῶν τοῦ 21. Βλέπετε οἱ ἴδιες ρίζες τροφοδοτημένες ἀπὸ τὶς ἴδιες πηγές, τὶς αἰώνιες ἐλληνικὲς πηγές, ἐνέπνευσαν ὄλα τὰ κείμενα. Λέει ἡ προκήρυξι τοῦ Διγενῆ:

«Μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, μὲ πίστιν εἰς τὸν τίμιον ἀγῶνα μας, μὲ τὴν συμπαράστασιν ὀλοκλήρου τοῦ Ἑλληνισμοῦ καί μὲ τὴν βοήθειαν τῶν Κυπρίων, ἀναλαμβάνομεν τὸν ἀγῶνα διὰ τὴν ἀποτίναξιν τοῦ ἀγγλικοῦ ζυγοῦ, μὲ σύνθημα ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μᾶς κατέλιπαν οἱ πρόγονοί μας ὡς ἱερὰν παρακαταθήκην: «Ἡ τὰν ἡ ἐπὶ τὰς». Ἀδελφοὶ Κύπριοι. Ἀπὸ τὰ θάθη τῶν αἰῶνων μᾶς ἀτενίζουν ὄλοι ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἐλάμπρυσαν τὴν Ἑλληνικὴν Ἱστορίαν διὰ νά διατηρήσουν τὴν ἐλευθερίαν τῶν: οἱ Μαραθωνομάχοι, οἱ Σαλαμινομάχοι, οἱ Τριακόσιοι τοῦ Λεωνίδα καί οἱ νεώτεροι τοῦ Ἀλθωνικοῦ ἔπους. Μᾶς ἀτενίζουν οἱ ἀγωνισταὶ τοῦ 1821, οἱ ὁποῖοι καί μᾶς ἐδίδαξαν ὅτι ἡ ἀπελευθέρωσις ἀπὸ τὸν ζυγὸν δυνάστου ἀποκτᾶται πάντοτε μὲ τὸ αἷμα. Ἄς ἀπαντήσωμεν μὲ ἔργα, ὅτι θά γίνωμεν «πολλῶ κάρρονες» τούτων... Ὁ ἀγὼν θά εἶναι σκληρός. Ὁ δυνάστης διαθέτει καί μέσα καί τὸν ἀριθμὸν. Ἡμεῖς διαθέτομεν τὴν ψυχὴν, ἔχομεν καί τὸ δίκαιον μὲ τὸ μέρος μας. Γι' αὐτὸ καί θά νικήσωμεν...».

Ἔτσι ἄρχισε μιὰ ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες ἐποποιεῖς τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ. Ἐνας ἀγὼν σκληρός, ἄνισος. Ἐνας ἀγὼν ταπεινωτικὸς γιὰ τὸν περίφημο πολιτισμὸς μας: μιὰ καί μιμήθηκε θάρβαρους τρόπους, σκληρὰ βασανιστήρια ὁ «πολιτισμένος» δυνάστης. Ἀγὼν ὅμως σὸν ὁποῖο φάνηκε γιὰ ἄλλη μιὰ φορὰ ἡ δύναμις τῆς ψυχῆς. Ὑπογράφηκε σὰ θουνὰ καί σὰ

κρατητήρια της Κύπρου — με τὸ αἷμα τῶν νέων παλληκαριῶν ὑπογράφηκε — τὸ πρωτεῖο τοῦ Πνεύματος ἀπέναντι στὴν ὕλη. Γράφει ὁ στρατηγὸς Γρίβας-Διγενῆς: «Εἶναι πρὸς τιμὴν τῆς κυπριακῆς νεολαίας ὅτι ἐξεπλήρωσε πλήρως τὰς ἀποστολάς, αἷτινες τῆς ἀνετέθησαν καὶ ὑπῆρξεν εἰς τῶν κυριωτέρων συντελεστῶν τῆς νίκης... Διὰ τὴν ἀποτελεσματικὴν αὐτὴν συμμετοχὴν τῆς, ἡ Κυπριακὴ νεολαία δύναται νὰ εἶναι ὑπερήφανος. Ἀποτελεῖ αὕτη φωτεινὸν παράδειγμα ἐν τῇ ἰστορίᾳ...».

Συχνὰ καὶ ἀπὸ πολλοὺς ἀκούγονται σὲ ποικίλους τόνους τὰ κατηγορῶ ἐναντίον τῶν νέων. Πολλὲς φορὲς δίκαια. Μὰ πιὸ δίκαιοι θὰ εἴμεθα, ἂν ἀναγνωρίσουμε, καὶ τὶς φωτεινὰς τὸς πλευρὰς. Καὶ τὰ παιδιὰ αὐτὰ ποὺ ἀπέτελεσαν τὴ φάλαγγα τῆς Ε.Ο.Κ.Α. ἀνῆκουν στὶς φωτεινὰς ἐξαιρέσεις.

Ὁ Μάρκος Δράκος ἦταν ἕνας ἀγνὸς νέος, τίμιος, ἀνιδιοτελὴς καὶ γενναῖος μαχητῆς. Πνευματικὸ θρέμα τῶν Ὁρθοδόξων Χριστιανικῶν Ἐνώσεων Νέων ἔζησε καὶ πέθανε σὰν Χριστιανὸς καὶ Ἕλληνας. Συχνὰ τὸν εὔρισκαν νὰ προσεύχεται στὸ δάσος καὶ σὲ κρίσιμες κ' ἐπικίνδυνες ἀκόμα στιγμῆς. Ποτὲ δὲν τόλμησαν νὰ τὸν διακόψουν ἀπὸ τὴν προσευχὴ. Ἡ μορφὴ του ἀκτινοβολοῦσε δύναμι, εὐγένεια, ἀρετὴ. Μὲ τὸ μέτωπο ψηλὰ σκοτώθηκε ξημερώνοντας ἡ 19ῃ Ἰανουαρίου 1957.

Λίγες μέρες πρὶν ἔπεσε στὸ πεδίο τῆς τιμῆς ὁ Μιχαὴλ Γεωργιάλας. Νέος κ' αὐτὸς μὲ πνευματικὰ ἐνδιαφέροντα, θερμὴ πίστι κ' ἀγάπη στὴν πατρίδα. Πρὶν ξεψυχήσει φώναξε: «Μάστρε μου (Ἀρχηγέ) πεθαίνω. Ζήτω ἡ Ἑλλάς».

Ὁ Κυριάκος Μάτσης ἦταν ἀπόφοιτος τῆς Γεωπονικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Ἀπὸ τοὺς πρώτους κατετάγη στὴν Ε.Ο.Κ.Α. «Στρατιώτης τοῦ καθήκοντος, χαρακτηρίζεται, ἀγνὸς καὶ τίμιος, ὑπόδειγμα εἰς τοὺς ὑφισταμένους του, ἠγωνίσθη μὲ τὴν φλόγα τῆς αὐτοθυσίας καὶ τὴν ἰδέαν νὰ ἐπιτελέσῃ ἔργο μεγάλο». Ὅταν συνελήφθη τὸ 1956 ὑπέφερε φοβερὰ θασασιστήρια γιὰ νὰ προδώσῃ τὸν Διγενῆ. Μὰ ὁ Μάτσης ἔμεινε ἀκαμπτos. Κι' ὅταν ὁ ἴδιος ὁ Στρατάρχης Χάρντιγκ

τὸν ἐπεσκέφθηκε στὰ κρατητήρια καὶ τοῦ ὑποσχέθηκε 500.000 λίρες παρέχοντάς του ὅλες τὶς διασφαλίσεις, ἂν ἀποκάλυπτε ποὺ κρυβόταν ὁ Ἀρχηγὸς του, ὁ Κυριάκος ἀπάντησε: «Ἐξοχώτατε! οὐ περὶ χρημάτων τὸν ἀγῶνα ποιούμεθα, ἀλλὰ περὶ ἀρετῆς». Ἀργότερα ἀπέδρασε ἀπὸ τὰ κρατητήρια, πῆρε μέρος σὲ μάχες καὶ σκοτώθηκε ἔξω ἀπὸ τὴν Κυρήνεια.

Στὸ ἄνθος τῆς νιότης του — δεκαοκτάρη παλληκαρί—ἦταν ὁ Εὐαγόρας Παλληκαρίδης, μαθητῆς τοῦ Γυμνασίου τῆς Πάφου, ὅταν βιάδισε στὴν ἀγχόνῃ μὲ τὸ κεφάλι ψηλά. Ἐπισκεφθῆκαμε στὴν Πάφον τὸν πατέρα του Μιλτιάδη Παλληκαρίδη, ποὺ μὲ δάκρυα στὰ μάτια μᾶς ἔθεσε στὴ διάθεσί μας καὶ ἐμεῖς πάλι θουρκαμένοι πῆραμε τὰ πολύτιμα κείμενα τοῦ παιδιοῦ του, ποὺ ἀκολουθοῦν.

Ὁ Εὐαγόρας γεννήθηκε στῆς 27 Φεβρουαρίου τοῦ 1938. Φιλομαθὴς καὶ ἀθλητικὸς, ἀπὸ ἔφηβος ἔδειξε τὴν μεγάλη του ἀγάπη στὴν πατρίδα. Στὰ 1953, στὴν στέψι τῆς βασιλείας τῆς Ἀγγλίας οἱ κατακτητὰ ὕψωσαν τὴν ἀγγλικὴ σημαία στὰ προπύλαια τοῦ Ἰακωβίου Γυμναστηρίου. Οἱ μαθητὰ διαμαρτύρονται, ζητοῦν ἀπὸ τοὺς προεστοὺς νὰ κατεβῇ ἡ σημαία καὶ τότε ὁ Εὐαγόρας ἀναρριχᾶται στὰ προπύλαια καὶ κατεβάζει τὴ σημαία. Ἀκολούθησαν συμπλοκές. Οἱ Ἀγγλοὶ στρατιῶται ἐπιτίθενται μὲ τὰ ρόπαλα καὶ οἱ μαθητὰ ἀμύνονται μὲ τὶς πέτρες. Ἦταν ὁ πρῶτος τοῦ αἵθλος — δεκαπεντάρη τὸν τότε παιδί — ποὺ ξεπήδησε ἀπὸ τὸν πόθο νὰ δῇ ἐλεύθερη τὴν Κύπρον.

Τὴν ἐπομένη χρονιά ἀρχίζει ὁ ἀγὼν τῆς Ε.Ο.Κ.Α. Πρῶτος ὁ Παλληκαρίδης στὶς ἀπεργίες, στὶς διαδηλώσεις, στὶς ἐπιθέσεις ἐναντίον τῶν Κατακτητῶν. Συλλαμβάνεται, καταδικάζεται, πληρώνει τὸ πρόστιμο ὁ πατέρας του, ἐλευθερώνεται. Τὸ Σεπτέμβριον τοῦ 1955 ἔρχεται στὴν Ἀθήναν μὲ ἄλλους μαθητὰς τῶν Σχολείων μέσης Ἐκπαίδευσως καὶ ὅπως ὁμολογοῦν οἱ συμμαθητὰ τοῦ ὠρκίσθηκε στὸν τάφο τοῦ Ἀγνωστοῦ Στρατιώτου νὰ χύσῃ τὸ αἷμα του γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Κύπρου — καὶ ἐτήρησε τὸν ὄρκον του. Γύρισε στὴν Κύπρον καὶ συνέχισε τὸν ἀγῶνα. Εἶναι πρῶτος σὲ

κάθε έκδήλωσι έναντίον του Κατακτητού, ως τις 5 Δεκεμβρίου 1955 που αφήνει τα μαθητικά θρανία και ανεβαίνει στα βουνά. Πριν φύγη άφηκε στην Ξδρα της τάξεώς του ένα σημείωμα μ' ένα ποιήμα:

«Παλιοι συμμαθηταί,

Αυτή την ώρα κάποιος λείπει ανάμεσά σας. Κάποιος που φεύγει αναζητώντας λίγον ελεύθερον άερα. Κάποιος που μπορεί νά μην τον ξαναδητε παρά μόνο νεκρό. Μην κλάψετε στον τάφο του. Λίγα λουλούδια μόνο σκορπάτε στην ταφόπετρα. Του φθάνει αυτό μονάχα.

Θά πάρω μιάν ανηφοριά
θά πάρω μονοπάτια
νά βρω τά σκαλοπάτια
που πᾶν στη Λευτεριά.

Θαφήσω αδελφια, συγγενείς,
την Μάνα, τον Πατέρα
μέσ' τὰ λαγκάδια πέρα
καί στις θουνοπλαγιές...

Τώρα κι' αν είναι χειμωνιά
θαρθή το καλοκαίρι
την Λευτεριά νά φέρη
σέ πόλεις και χωριά...

Γειά σας, παλιοι συμμαθηταί. Τὰ τελευταία λόγια τὰ γράφω σήμερα για σᾶς. Κι' ὅποιος θελήσει για νά βρῆ ἕνα χαμένο ἀδελφό, ἕνα παλιό του φίλο

"Ας πάρη μιάν ανηφοριά
ἄς πάρη μονοπάτια
νά βρῆ τὰ σκαλοπάτια
που πᾶν στην Λευτεριά.
..."Αν ζῶ θά μ' εὔρη ἐκεῖ.

Γειά σας

Δευτέρα 5. 12. 1955».

Στό βουνό τὸ παιδόπουλο γράφει ἄπλους στίχους, ἐμπνευσμένους ἀπὸ τὴν Πίστι στὸν Θεὸ καὶ τὴν ἀγάπη στὴν Πατρίδα.

«Γιὰ σένα Κύπρο ἀθάνατη, Πατρίδα
σκλαβωμένη
θά δώσω ἀπ' τὸ αἷμα μου κάθε σταλα-

ματιὰ
για νά σέ δῶ ελεύθερη καὶ χιλιотρα-
γουδισμένη
δὲν θά διστάσω Κύπρο μου νά πέσω
στὴ φωτιά.

Γιὰ σένα θέλω Κύπρο μου τὸ κάθε τι νά
δώσω,
για σένα κάθε σκέψι μου καὶ κάθε μου
σκοπό,
για σένα τὸ καλύτερο τραγούδι μου θά
πῶ,
για σένα Κύπρο ἀθάνατη που σέ λα-
τρεύω τόσο».

Κι' ἔδωσε «τὸ κάθε τι» τὸ γενναῖο ἐκεῖ-
νο ἀγόρι για τὴν πατρίδα του, μένοντας πι-
στό στὴν ὑπόσχεσί του. Ὁ Παλληκαρίδης
συνελήφθη ἀπὸ τοὺς Ἄγγλους καὶ ρίχτη-
κε στὰ Κρατητήρια. Ὁ Πατέρας του μᾶς
ἀποθανατίζει μιὰ ὠραία συνομιλία ἀνάμε-
σα στὸν Εὐαγόρα καὶ στὴν ἀδελφή του, ὅ-
ταν ἡ τελευταία πῆγε νά τὸν ἀποχαιρετή-
ση στὶς 13 Μαρτίου 1957. Τότε τῆς εἶπε:
«Μὴ λυπηθῆτε ὀτιδήποτε καὶ ἂν συμβῆ.
Τί σήμερα, τί αὔριο, τί μετὰ 50 ἢ 100 χρό-
νια. Ἐὰν ὅπως καταλαβαίνω δὲν μοῦ δώ-
σουν χάρι καὶ μὲ κρεμάσουν, θά ὑπά-
γω εἰς τὸν Θεὸν καὶ θά τὸν παρακαλέσω
νά εἶμαι ὁ τελευταῖος που θά κρεμα-
σθῆ διὰ τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν, καὶ ἔαν εἰς μιὰ
ἢ δυὸ μέρες γίνῃ κάτι, νά καταλάβῃς ὅτι
ὁ Θεὸς ἄκουσε τὴν παράκλησίν μου».

Δυὸ μέρες μετὰ τὸν ἀπαγχονισμό του οἱ
ἐξόριστοι τῶν Σειχειλλῶν γυρίζουν στὴν
πατρίδα τους καὶ χαρίζεται ἡ ζωὴ σέ 30
πατριῶτες, που ἦταν καταδικασμένοι σέ
θάνατο.

Λίγες ὥρες πρὶν ἀπαγχονισθῆ τὸ ἀτρό-
μητο παιδί γράφει στὴν ἀδελφή του ὅτι
«Ἴσως ὁ Θεὸς νά θέλῃ νά μᾶς δοκιμάσῃ.
Πάντα ὑπάρχει ἐλπίδα. Λυποῦμαι που θ'
ἀφήσω πίσω κάποια πρόσωπα ἀγαπημέ-
να. Λυποῦμαι που θά τὰ λυπήσω. Μὰ δὲν
πειράζει. Γειά σου μεγάλη μου ἀδελφή.
Δὲν θά γελάσουμε ξανά λέγοντας τρέλ-
λες, δὲν θά μιλήσουμε οὔτε καὶ τὰ σοβαρά
μας. Τὸ κάθε τι γεννιέται καὶ πεθαίνει. Τί
σήμερα; Τί αὔριο; Γειά σας...». Ἀπαγχο-
νίσθηκε στὶς 14 Μαρτίου 1957.

Νά σχολιάσουμε τὰ λόγια αὐτὰ ἐνὸς παιδιοῦ; Κάθε σχολίο φτωχὸ θὰ ἦταν. Ὁ μικρὸς ἄνθρωπος ἀς κάμπτη γόνυ μπρὸς σὲ τέτοιες στιγμὲς!

Τὴν ἴδια γραμμὴ ἀκολούθησε καὶ ὁ γενναῖος τῶν γενναίων: ὁ Γρηγόρης Αὐξεντίου, τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων. Ὅταν μετὰ τὴν προδοσίαν εἶχε κυκλωθῆ τὸ κρυσφηγετὸ του καὶ ἔνοιωθε θέβαιο τὸν θάνατο εἶπε στὸν Αὐγουστῆ, τὸν συμπολεμιστὴ του: «Ὁ σπóρος ποὺ σπείραμε, θλάσθησε. Ἄναψε καὶ φούντωσε ἡ φλόγα στὶς καρδιὰς ὄλων τῶν Ἑλλήνων. Τίποτα δὲν μπορεῖ πιά νὰ τὴν σθῆση. Ἡ λευτερίαν θ' ἀνατεῖλῃ ὅπου καὶ νὰ εἶναι καὶ ὁ θάνατός μας θὰ τὴν φουντώσῃ ἀκόμη περισσότερο». Λίγο ἀργότερα, οἱ Ἄγγλοι ἄρχισαν νὰ ρίχνουν βενζίνη στὸ κρησφύγετο. Ἀκολούθησαν τρεῖς ἐμπρηστικὲς θόμβες καὶ τὸ ἀμπρί του μετεβλήθηκε σὲ πυροτέχνημα. Οἱ φλόγες ἔζωσαν τοὺς δυὸ ἥρωας. Ὁ Αὐξεντίου κι' ἀνάμεσα στὶς φλόγες διατηροῦσε τὴν ψυχραιμίαν του. Κατὰ τὸν Αὐγουστῆ ἡ ὄψις του ἦταν ὅπως πάντα ἤρεμη καὶ γαλήνια. Δὲν φαινόταν τρομαγμένος καὶ τὸ ἠθικὸ του ἦταν ἀκμαῖο. Εἶπε στὸν σύντροφό του «μὴ φοβᾶσαι» καὶ κἀκεὶ σὰν λαμπάδα στὸν θωμὸ τῆς ἐλευθερίας, ἐνῶ ὁ Αὐγουστῆς πετάχθηκε ἔξω ἀπὸ τὸ κρησφύγετο μ' ἑλαφρὰ ἐγκαύματα στὸ πρόσωπο καὶ στὰ χέρια. Ἦταν ἡ 3 Μαρτίου 1957.

Ὁ Κύπριος ποιητῆς Κ. Χρυσάνθης τραγουδαίει γιὰ τὸν Αὐξεντίου:

«Εἶχε μιὰ νιότη ξέχωρη κι' ἀκμαία
σὰν τὶς ψηλὲς ἀδάμαστες κορφές,
κι' εἶχε ψυχὴ σὰν τὸν ἀητὸ γενναῖα,
κι' ἰδανικὰ δυὸ φοῦντες χρυσαμιές
κι' ἀγάπησε νὰ ζωγραφίσῃ ὠραία
τὴ σύντομή του ζωὴ στὶς λεβεντιές».

★

Ὁ κατάλογος τῶν ἡρώων, ποὺ ἔδρασαν καὶ πέθαναν μὲ πίστι θερμὴ στὸν Θεὸ δὲν κλείνει στοὺς τρεῖς-τέσσερες μάρτυρες, ποὺ μνημονεύσαμε. Θὰ τὸν συνεχίσουμε, ἐπισκεπτόμενοι τὸ Μουσεῖον τοῦ Ἀγῶνος στὴ Λευκωσία. Ἡ συγκέντρωσις πολυποί-

κιλου ὑλικοῦ τῶν μαχητῶν καὶ τοῦ κυπριακοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος στὶς λίγες, ἀπέριττες αἰθουσὲς του εἶναι μιὰ μεγάλη προσφορά στὴν ἱστορίαν τῆς Κύπρου. Ὅσο ἀπομακρυνόμεθα ἀπὸ τὰ γεγονότα, τόσο τὰ ντοκουμέντα ποὺ φυλάσσονται ἐκεῖ, παίρνουν μεγάλη σημασία, ἀποκτοῦν θαρυσήμαντη ἀξία. Δὲν θὰ ἀναφερθῶ στὰ πολεμικὰ — ὑποτυπώδη — ὄπλα τῶν μαχητῶν, οὔτε στὰ πολυάριθμα ντοκουμέντα τῆς θαρβαρότητος τῶν Ἄγγλων. Ἄς περιεργασθοῦμε καὶ ἄς ξεφυλλίσουμε ὅ,τι μᾶς μιλάει πῶς παραστατικὰ γιὰ τὸ πνευματικὸ ὑπόβαθρο τοῦ ἀγῶνος. Καὶ ἦταν ὁ ἀγὼν ἐκεῖνος ὑπερυλικός, θεμελιωμένος πάνω στὴν πίστι καὶ στὸ πνεῦμα.

Καὶ πρῶτα μᾶς κάνουν κατάπληξι τὰ βιβλία ποὺ διάβαζαν οἱ ἀγωνισταὶ καὶ ποὺ θρέθηκαν στὰ κρυφῆγέτα τους. Εἶναι σχεδὸν ὅλα μεταφυσικοῦ περιεχομένου. Κοντὰ στὸν Αὐξεντίου, στὸν Κάρρσο, στὸν Πίττα καὶ σ' ἄλλους θρέθηκε ἡ Ἁγία Γραφή. Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ τροφοδοτοῦσε τὶς ἀγνὲς νεανικὲς τους ψυχές. Αὐτὲς οἱ Καινὲς Διαθήκες θρίσκονται σήμερα στὸ Μουσεῖο τοῦ Ἀγῶνος. Ἀνάμεσά τους εἶναι καὶ μιὰ καμμένη, ἔχει γίνεϊ κάρθουνο ἀπὸ τὰ ὄπλα τῶν κατακτητῶν. Ἦταν τοῦ Αὐξεντίου.

Ἀπὸ τὰ ἄλλα βιβλία ποὺ στολιζοῦν τὶς προθήκες τοῦ Μουσείου καὶ τροφοδοτοῦσαν πνευματικὰ τοὺς ἀγωνιστὰς ἀναφέρω τὰ «Γιὰ μιὰ ἡμορφὴ Ζωή», «Ἀπὸ τὴν πηγὴν τῆς Ἀληθείας», «Ὁ Χριστὸς καὶ οἱ Νέοι», «Μηνύματα πρὸς τοὺς νέους», «Ἀπὸ τὸ πικρὸ γλυκὺ», «Ὅταν εἶσαι μόνος», «Οἱ νέοι στὸ Μαρτύριο», «Ἀπὸ τὸ σκοτάδι στὸ Φῶς» κ. ἄ.

Ἀνάμεσα στὰ βιβλία καὶ σ' ἄλλα μικροπράγματά τους, δίπλα στὰ ὄπλα τους καὶ στὶς πρόχειρες χειρομθοβίδες τους ὑπάρχουν καὶ λιγοστὰ κ ε ἰ μ ε ν ἄ τους. Σχολικὰ τους τετράδια, κάτι ποιήματα καὶ μερικὲς τρανὲς ὁμολογίες ἐγκατεσπαρμένες στὰ Ἡμερολόγια τους. Κάθε γραμμὴ τους ἀποπνέει πνοὴ χριστιανικῆς πίστεως καὶ ἀγάπης στὴν Ἑλλάδα. Εἶναι κείμενα ἀπλᾶ, μὰ θαρυσήμαντα. Κείμενα ποὺ ἀνήκουν στὸ Ἑλληνικὸ Ἔθνος καὶ στὴν Ἱστορίαν του. Κάποτε αὐτὰ τὰ γνήσια

έφηβικά και νεανικά 'Ημερολόγια θά μπούν δίπλα στα κείμενα του Γένους: δίπλα στις προκηρύξεις του 'Υψηλάντη, στα 'Απομνημονεύματα του Κολοκοτρώνη, του Μακρυγιάννη και τῶν ἄλλων ἀγωνιστῶν. Πήγασαν κι' αὐτὰ ἀπὸ τὶς ἴδιες ἀσκήρευτες πηγές, πού τροφοδοτήσαν κα τροφοδοτοῦν τοὺς ἀκέραιους Ἕλληνας.

Ὁ ἥρωας Χρ. Σαμάρας μᾶς διατυπώνει ἐπιγραμματικά τὸ νόημα τοῦ ἀγῶνος. Εἶναι ἡ ἡχὼ τῶν μνημάτων, πού τόσο οἱ «Ἀκτίνες» ὅσο καὶ ἄλλες πνευματικὲς ἐπάξεις τῆς Πατρίδος μας συχνὰ ὑπογράμμισαν. Γράφει: «Ἀπὸ τῶν μαχῶν τὰ πεδία καὶ ἀπὸ τοὺς τάφους τῶν ἡρώων ἔρχεται τὸ σύνθημα, πού εἶναι προσταγὴ ἱερά: Πρέπει αὐτὴ τῆ φορά νὰ μὴν πάη χαμένο τὸ τίμιο αἷμα πού ἐχύθη γιὰ νὰ ἔχουμε ἕνα αὔριο καλύτερο ἀπὸ τὸ σήμερα».

Τὸ καλύτερο αὔριο στηρίζεται στὴν σημερινὴ ἔντονη βιωματικὴ πίστι. Καὶ ἡ πίστις χαρίζει τὸ δῶρο τῆς ἐλευθερίας. Ὁ ἥρωας Μ. Γεωργιάλλας τὸ ἐπισημαίνει ὅταν γράφει: «Τῆ λευτεριά μας θ' ἀντικρύσουμε γοργὰ νὰ πλησιαίξῃ, ὅταν ψηλά ἀτενίσουμε μὲ πίστι στὸ Θεό».

Στὸ ἄνθος τῆς νιότης τους μὲ πόνου, κάποτε καὶ μὲ ἀγωνία ἀντιμετωπίζουν τὰ θασανιστήρια, σκληρὰ συχνὰ θασανιστήρια. Ἡ ἀγωνία ὅμως γρήγορα δίνει τὴ θέσιν τῆς στὴν γαλήνη, πού χαρίζει ἡ ἐλπίδα στὴν θεία συμπαραστάσι. Ὁ Πίττας σημειώνει στὸ 'Ημερολόγιό του: «Ἡ καρδιά μου κτυπᾷ. Παρακαλῶ τὸν Παντοδύναμο νὰ μὲ βοηθήσῃ, νὰ μοῦ δώσῃ κουράγιο καὶ θάρρος γιὰ νὰ μπορέσω νὰ ἀντεπεξέλθω στὸ μαρτύριο. Παρακαλῶ νὰ μὲ ἐνδυναμώσῃ. Νὰ μὲ ἀξιώσῃ νὰ ἰδῶ τὴν Κύπρο μας ἐλεύθερη...».

Ὅταν ἄρχισε ὁ κυπριακὸς ἀγῶνας, ὁ Φ. Πίττας ἦταν σπουδαστὴς στὸ Διδασκαλικὸ Κολλέγιο. Ἀπὸ τοὺς πρώτους ὁ φλογερὸς Δάσκαλος δίνει τὸ παρόν. Λίγες ἡμέρες μετὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ ἀγῶνος, ρίχνει μιὰ βόμβα στοὺς διαδρόμους τοῦ Κολλεγίου. Ἦταν ἡ πρώτη εἰδοποίησις στοὺς Ἕλληνας ἢ πρώτη του δρᾶσις. Ἀπὸ τότε δίνεται ὀλόκληρος στὸν ἀγῶνα. Τὸ Νοέμβριον τοῦ 1955 κάνει ἐπίθεσιν μαζί μὲ ἄλλους στὸν ἀστυνομικὸ σταθμὸ τῆς Ἄγκρας,

κι' ἀφοῦ ἀγωνίσθηκε σκληρὰ κατορθώνει τελικὰ νὰ πάρῃ τὸν ὄπλισμὸ τοῦ ἀστυνομικοῦ σταθμοῦ. Ἀργότερα συλλαμβάνεται καὶ ὑπομένει ἀνατριχιαστικὰ μαρτύρια. Μένει στὰ κρατητήρια τῆς Κοκκινότριμηθιάς καὶ τῆς Πύλας, ἀπ' ὅπου δραπέτευσε. Συνέχισε τὸν ἀγῶνα, ὡς τὴν ὥρα πού ἔπεσε ἡρωικὰ στὴ θρυλικὴ μάχη τοῦ ἀχερῶνα τοῦ Λιοπετρίου.

Ἐλεγε σ' ἕνα του γράμμα, πού δημοσιεύει ὁ Μ. Σιχαλίδης στὸ βιβλίον του «Ἀνατολὴ στὸ Στρατόπεδο: «Ὅσο πιὸ πολλὰ δάκρυα κλήθουν στὰ μάγουλα, κι' ὅσο πιὸ πολλὸ αἷμα χυθῆ, τόσο πιὸ σύντομα θὰ ἐξαγνισθῆ ἡ Κύπρος μας καὶ θὰ ριχθῆ στὴν ἀγκαλιὰ τῆς Μάνας. Οἱ θυσίαις ὀδηγοῦν πρὸς τὴν λευτεριά... Ἀδελφια, ὁ κάθε ἀγωνιζόμενος εἶναι καὶ ἐλεύθερος. Ὅλοι ἀδελφωμένοι, μονιασμένοι, μὲ τοῦ Θεοῦ τὴν βοήθεια, ἄς βαδίσουμε τὸ δρόμον τοῦ Γολγοθᾶ, τὸ δρόμον πρὸς τὴ λευτεριά...».

Μὲ τὸ στόμα τοῦ Πρώτη Πίττας μιλοῦσε ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια: «Οἱ θυσίαις ὀδηγοῦν στὴν ἐλευθερία!...».

Ἄφησα τελευταῖον τὸ «Ἡμερολόγιον» τοῦ μάρτυρος Κάρρου γιὰτὶ νομίζω ὅτι εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ πνευματικὰ ντοκουμέντα τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ κινήματος τῆς Ε.Ο.Κ.Α. Εἶναι γραμμένο στὸ θρησκευτικὸ Ἡμερολόγιον «Ἀπὸ τὴν πηγὴν τῆς Ἀληθείας», ἀρχίζει ἀπὸ τὴν 1 Ἰανουαρίου 1958 καὶ φθάνει ὡς στίς 27 Φεβρουαρίου 1958, ὅταν ὁ ἥρωας μας δραπέτευσε ἀπὸ τὰ κρατητήρια. Λίγους μῆνες ἀργότερα φονεύθηκε στὴ μάχη τοῦ Λιοπετρίου.

Δὲν ὑπάρχει ἡμέρα, πού νὰ μὴν ἀνοίγῃ καὶ νὰ μὴ κλείνῃ τὸ Ἡμερολόγιόν του μὲ προσευχή. Κι' ἀνάμεσα στίς θείες ἐπικλήσεις οἱ ὄρες περνοῦν μὲ ἀγῶνα πνευματικόν, καὶ καὶ μὲ τὴν ἀγωνία τῆς τελικῆς ἐκθάσεως τῆς ὑποθέσεώς του. Σημειώνει: «Ἡ ἀνησυχία μου αὐξάνει γιὰ τὴν τελικὴ ἔκβασι τῆς ὑποθέσεώς μου. Στηρίζω τὶς ἐλπίδες μου στὸν Θεὸ καὶ ἐγκαταλείπω τὸν ἑαυτὸ μου στὴν Πρόνοιάν του. Ἐκεῖνος πού τόσες φορές μὲ βοήθησε, θὰ μ' ἐνισχύσῃ πάλιν». Συγχρόνως ἀντιμετωπίζει καὶ τοὺς ἠθικοὺς πειρασμούς. Ζητάει ἀπὸ τὸν Θεὸ δύναμι: «Κύριε, δώσε μου δύναμι, σύνεσι καὶ ἀντοχὴ νὰ νικῶ

τούς πειρασμούς, νά ὑπερπηδῶ τὰ ἐμπόδια, νά ἀντέχω στίς θλίψεις». Καί ἄλλη ἡμέρα γράφει: «Διάβασα ἀρκετές σελίδες ἀπό τὸ βιβλίον «Ἡ ἐν Χριστῷ ζωὴ». Νοιώθω ἀνακουφισμένος. Ὑπέροχο βιβλίον!.. Ἐὰν ἀγωνισθῶ σ' ὅλη μου τὴ ζωὴ ὡς πιστὸς στρατιώτης Σου. Προσευχήθηκα θερμὰ καὶ κοιμήθηκα».

Προσεύχεται πῶς θερμὰ ὁ ἄνθρωπος τίς ὄρες τοῦ πόνου καὶ τῆς δοκιμασίας. Τότε νοιώθει πῶς ἔντονα καὶ τὴν ἀνάγκη τῆς ἐξομολογήσεως καὶ τῆς θ. Κοινωνίας. Ὁμολογεῖ στὸ ἀπέριττο «Ἡμερολόγιό» του: «Εἶμαι χαρούμενος γιατί ἐξωμολογήθηκα, συμφιλιώθηκα καὶ συγχωρέθηκα μὲ ὅσους εἶχα διαφορές. Χθὲς μετάλαβα τῶν ἀχράντων Μυστηρίων». Καὶ κάποια Κυριακὴ σημειώνει: «Πῆγα καὶ παρακολούθησα τὴ θεία Λειτουργία. Προσευχήθηκα σύντομα ὅταν πλησίαζε τὸ τέλος. Δὲν προσηλώθηκα ὅσο ἔπρεπε στὴ λειτουργία. Κύριε συγχώρεσέ με!... Ἡ ψυχὴ μου ἔχασε τὴν εἰρήνην της, ἀλλὰ τὸ βράδυ ξανάγινα ἡρεμος. Ὁ Χριστὸς μᾶς ἐνισχύει». Καὶ ἄλλοτε παρακαλεῖ: «Κύριε βοήθημα μας καὶ μὴ μᾶς ἐγκαταλείπης. Σὲ Σένα στηρίζομεν ὅλες μας τίς ἐλπίδες».

Θρέμμα τῆς χριστιανικῆς προσπάθειας τοῦ χωριοῦ του, δὲν παραλείπει καὶ μέσα ἀπὸ τὰ κρατητήρια νά τὴν ἐνισχύσῃ. Γράφει ὕστερα ἀπὸ μιὰ συζήτησι μὲ ἕνα συγ-

χωριανό του, πού τὸν ἐπισκέφθηκε στίς φυλακές: «Μιλῆσαμε γιὰ μιὰ προσπάθεια χριστιανικῆς κινήσεως στὸ χωριό μας. Μοῦ ὑποσχέθηκαν. Τοὺς ἀνέπτυξα ἕνα σύντομο πρόγραμμα καὶ εἰδικὰ γιὰ τὴν ἐξομολόγησι. Κύριε βοήθησέ τους καὶ φώτισε τοὺς συγχωριανούς μου!».

Δίνοντας τοῦτα τὰ λιγοστὰ ἀπανθίσματα ἀπὸ τὸ ἔπος τῆς Ε.Ο.Κ.Α. οὔτε τοῦ ἀγῶνος της ὅλες τίς πτυχές δώσαμε, οὔτε πολλὰ ὀνόματα καὶ τόσο ἡρωϊκά, σὰν τοῦ Καραολῆ καὶ τοῦ Δημητρίου, μνημονεύσαμε. Στὰ λίγα αὐτὰ μείναμε σὰν μιὰ θύμησι καὶ ἐφέτος μιᾶς τόσο ἡρωϊκῆς ἐλληνικῆς σελίδος, πού δυστυχῶς τόσο γρήγορα ξεθωριάζει. Ρωτοῦσε πρὸ καιροῦ ὁ Ἡλίας Βενέζης: «Ἐκεῖνα τὰ μαθητοῦδια τῆς Κύπρου πού τὰ θάλανε μὲ μιὰν αὐτοκρατορία, ἐκεῖνα τὰ παλληκάρια τῆς θυσίας, αὐτὰ πού δὲν διστάσανε μπροστὰ σὲ τίποτα καὶ πού ἀφήσανε χαροκαμένες μάνες ἔρημες—ἄραγες τὰ θυμᾶται κανεῖς; Ἄραγες τὸ διδάγμα πού δώσανε ἔγινε παραμῦθι, ἀνάγνωσμα στὰ σχολεῖα; Ἄραγες ἡ ἀρετὴ τους ἔμεινε, ἂν ὄχι τίποτε ἄλλο, ὡς μάθημα θίου, μάλιστα μάθημα, σὲ μιὰ ἐποχὴ πού ἀκριβῶς τέτοια μαθήματα ἔπαυσε νά δίνει;».

Ι. Γ. ΑΛΕΞΙΟΥ

ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΜΕ ΧΡΟΝΙΑ ΝΟΣΗΜΑΤΑ

(Σχόλια γύρω από τις θέσεις που υπάρχουν)

“Αν λέμε ότι με το γάμο μας δημιουργούνται προβλήματα ή επιτείνονται υπάρχοντα, είναι τοῦτο γιατί δὲν τὰ ἀντιμετωπίσαμε καὶ δὲν τὰ τακτοποιήσαμε ὅπως πρέπει πρὶν ἀποφασίσουμε τὸ γάμο. Κι’ εἶναι τὰ προβλήματα αὐτὰ πολλῶν εἰδῶν: ἠθικά, κοινωνικά, ἰατρικά, οἰκονομικά κ. ἄ. Καὶ τὸ προγαμιαῖο πιστοποιητικὸ ὑγείας ποῦ μόλις τελευταῖα ἐπεβλήθη ἀπὸ τὴν πολιτεία δίδει μιὰ ὠθηση στὴ συζήτησι τῶν σχετικῶν θεμάτων. “Ὅλα θέλουν συζήτηση κι’ ὅλα ἀπαιτοῦν τὴ λύση. Κι’ ἂν θελήσῃ κανεὶς νὰ τὰ διῆ ξεχωριστά, βρῖσκει πὼς τὸ καθένα μόνο του δὲν λύεται, παρὰ τὴν προσπάθεια καθεμιᾶς ἰδιαίτερης ἐπιστήμης ποῦ καταπιάνεται μ’ αὐτά. Φαίνεται, πὼς χρειάζεται συνδυασμὸς στὴν ἀντιμετώπισή τους γιατί τὰ προβλήματα αὐτὰ δέονται τὸ ἓνα μὲ τὸ ἄλλο σὰν ἀλυσίδα.

Στὴ μικρὴ μελέτη μας αὐτὴ θὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ ἡ ἰατρικὴ πλευρὰ στὴν προγαμιαία κατάσταση. Σ’ ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ σημαντικὰ γεγονότα τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου ποῦ εἶναι ὁ γάμος, ἡ περίπτωσι ὑπάρξεως μιᾶς χρονίας ἀρρώστειας θέτει ζητήματα. Κι’ εἶναι ἀλήθεια πὼς ὑπάρχει μιὰ τάση (κι’ ὄχι σὲ μικρὸ ποσοστὸ) νὰ σκεπάζεται ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς ἐνδιαφερομένους ἢ τοὺς γονεῖς τους — σὰν νᾶταν δυνατὸν νὰ ξεγελασθῇ κι’ ἡ ἀρρώστεια — ἀγνωῶντας τὶς συνέπειες. Ὁ γιατρὸς ἀπὸ τὴ θέση ποῦχει στὶς σχέσεις του ἀνάμεσα στὸ ἄτομο καὶ τὴν κοινωνία καλεῖται, πολλές φορὲς ἐπιτακτικά, νὰ δώσῃ μιὰν ἀπάντησι.

Συχνὰ στὸ ἰατρεῖο ὑπάρχουν σχετικὰ προβλήματα. Κι’ εἶναι αὐτὲς οἱ ἐπισκέψεις ποῦχουν κάπως διαφορετικὸ περιεχόμενον ἀπὸ ἐκεῖνο ποῦ μᾶς ἔχει συνηθίσει ἡ ξερὴ ἐπαγγελματικὴ μας ἰατρικὴ. Μᾶς ξενίζει

ὁπωσδήποτε καὶ ἀναρωτιώμαστε κατὰ πόσον εἴμαστε καὶ ἀποκλειστικά ἀρμόδιοι γιὰ νὰ δώσουμε τὴν τελικὴ γνώμη. Εἶτε μόνος του ὁ νέος ἢ ἡ νέα εἶτε μὲ τὴ συνοδεία τῶν γονιῶν τους πηγαίνουν στὸ γιατρὸ μὲ τὸ συγκεκριμένο ἐρώτημα γιὰ τὸ τί πρέπει νὰ γίνῃ μὲ τὸ γάμο ἀφοῦ ὑπάρχει ἓνα χρόνιο νόσημα(*). Ἡ ἐπίγνωσι τοῦ τί πρόκειται νὰ ἐπιτελεσθῇ μὲ τὸ γάμο καὶ σὲ ποιὲς σωματικὲς, ψυχικὲς καὶ πνευματικὲς μεταβολὲς θὰ βρεθῇ ὁ ὑποψήφιος μετὰ ἀπὸ αὐτόν, τὸν κάνει νὰ προστρέξῃ μάλιστα στὸν οἰκογενειακὸ του γιατρὸ. Πιὸ εὐκόλα καὶ πιὸ φυσικὰ πηγαίνει κοντὰ σ’ αὐτόν παρὰ ἴσως σ’ ἓνα συμβουλευτικὸ κέντρο μελλονύμφων κατάλληλο νὰ ἀντιμετώπισῃ τέτοια θέματα. Ἀκριβῶς τὴ στιγμή ἐκείνη ὁ γιατρὸς ποῦχει ἐπίγνωσι τῆς ἀποστολῆς του νοιώθει ἀπροετοίμαστος νὰ δώσῃ μιὰ σαφῆ, ἀληθινὴ, ὀδηγητικὴ ἀπάντησι. Πρέπει νὰ ὁμολογήσουμε τὴν ἀνάγκη μελέτης στὸν τομέα αὐτόν ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τοῦ γιατροῦ(**).

“Αν θελήσῃ κανεὶς νὰ ξεφύγῃ ἀπλῶς ἢ ἀπὸ ἔλλειψι γνώσεως καὶ πείρας, ἀβίαστα μπορεῖ νὰ δώσῃ ἀρνητικὴ ἀπάντησι. Καὶ νὰ ἐπεξηγήσῃ ὅτι στὴν ὑπαρξὴ μιᾶς χρονίας ἀρρώστειας ὁ γάμος εἶναι δύσκολος

(*) Πολὺ συχνὰ βλέπει κανεὶς τὶς περιπτώσεις μὲ καρδιοπάθεια ποῦ ἀναγνωρίζουν τὴν ἀνάγκη τῆς συμβουλῆς τοῦ γιατροῦ. Δὲν εἶναι ὅμως μόνον αὐτὲς οἱ παθήσεις, ἀλλὰ ὑπάρχουν καὶ πολλὲς ἄλλες κληρονομικὲς, ἐπίκτητες ἢ συγγενεῖς καταστάσεις γιὰ τὶς ὁποῖες ἀπαιτεῖται ἡ γνώμη τοῦ γιατροῦ.

(**) Πρέπει νὰ ἀναφέρουμε ἐδῶ τὶς ἐνδιαφέρουσες προσπάθειες συζητήσεων καὶ μελέτης πάνω στὰ θέματα αὐτὰ μὲ πρωτοβουλία τῆς Ἑλληνικῆς Ἑταιρείας Εὐγονικῆς.

και μάλιστα από υγιεινής όπόψεως, όχι χωρίς συνέπειες και με συγκεκριμένους κινδύνους που συνεπάγεται' δηλαδή μεταβίβαση μιας άρρώστιας στους άπογόνους, επιδείνωση της άρρώστιας από την κύηση, επιβάρυνση από την σεξουαλική δραστηριότητα κ. λ. π.

"Αν πάλι άψηφήση τελείως κάθε δυνατή επιβάρυνση της υγείας ή την ευγονική (με την καλή και όρθή πάντοτε έννοιά της) και επιτρέψη με έλαφριά συνείδηση τó γάμο, τότε σε ποιές άρα γε συνέπειες θά όδηγήση τó νέο ή τή νέα και τί προβλήματα ήθικοκοινωνικά και Ιατροκοινωνικά θά δημιουργήση;

"Η Ιατρική άξία και ή προσωπικότητα του γιατρού κρίνεται σήμερα από τή δυνατότητα που έχει να κάνει σωστή πρόγνωση στην άρρώστεια. Καταλαβαίνουμε τότε πόσο περισσότερη σημασία παίρνει ή δυνατότητα να δώσουμε πρόγνωση και όρθή άπάντηση στα παραπάνω προβλήματα. "Υπάρχει λύση και όρθή γραμμή άπόλυτη; Τó πρόβλημα φαίνεται πώς δεν είναι άυστηρά Ιατρικό μόνο. Ξέρουμε πόσο ή Ιατρική μας δεν είναι σίγουρη σε πολλά πράγματα, καθώς επίσης ξέρουμε ότι ή καταπληκτική εξέλιξη σ' όλους τούς τομείς της έπιστήμης αύτης έκανε ν' αλλάξη ή πρόγνωση για πολλές άρρώστειες. Καταλήγει κανείς πώς τó θέμα μας είναι Ιατροκοινωνικό και Ιατροηθικό μαζί και σαν τέτοιο πρέπει να τó αντιμετώπιζουμε. Δεν μπορούμε να ξεχνούμε πώς μπροστά μας έχουμε τόν άνθρωπο με τó πνευματικό του στοιχείο και πώς ή ύπόθεσις γάμος δεν είναι ύπόθεσις ματεριαλιστική αλλά πρώτα-πρώτα ήθική. Κατά συνέπεια δεν μπορούμε να ένεργοϋμε με σκέψεις μεθόδων κτηνοπαραγωγής. Στην περίπτωση όπου έπιστημονικά κρίνεται ó γάμος ένός νέου όπωσδήποτε δύσκολος, είναι δυνατόν να αναλάβουμε την ευθύνη της στερήσεως με άπαγόρευση Ιατρική; Μιά τέτοια άπαγόρευση προφανώς επιβάλλεται για την προφύλαξη άφ' ένός μέν τών ίδιων τών μελλονύμφων άφ' έτέρου, και θασικώτερα, για ν' άποφευχθί ή δημιουργία τέτοιων όντων που θά είναι φορείς κληρονομικών έλαττωμάτων ή θά είναι τά ίδια φτωχά σε

σωματικές και ψυχοδιανοητικές δυνάμεις. "Έτσι τó μέλλον μιας οικογενείας που θά δημιουργηθί με τέτοιες συνθήκες αντιμετώπιζει σοβαρά ζητήματα και άπειλείται συχνά από ποικίλους κινδύνους. Κι' ύστερα δεν είναι μόνον έπιστημονικοί λόγοι που επιβάλλουν την προσοχή στόν πάσχοντα μελλονύμφον. Πολλές φορές τó θάρος της άπειλής έξαρτάται και από τούς οικονομικούς όρους της ζωής του ζευγαριού. "Η δυνατότης π χ. μιας καρδιοπαθοϋς να παρακολουθείται Ιατρικώς συχνά, να έχει δυνατή και άπόλυτη άνάπαυση, κάνει πιο εύκολη την άπόφαση του γάμου και της τεκνογονίας, άκόμη και 'κει που τó άυστηρό Ιατρικό μάτι διαβλέπει κάποιο κίνδυνο.

Και τά έρωτήματα συνεχώς προχωροϋν όσο και πιο πολύ πλησιάζουν να ένωθούν δυó νέοι με τó συζητούμενο πρόβλημα. "Όταν οί παραπάνω σκέψεις τοποθετήθηκαν μπροστά στόν ένδιαφερόμενο και πήρε εκείνος την άπόφαση του γάμου με τις άπαραίτητες «προϋποθέσεις», πρέπει ó γιατρός να κοινοποιήση τó ζήτημα στο έτερον μέλος (Ιδιαίτερα όταν τυχαίνη νάναι και στα δύο πρόσωπα οίκογενειακός γιατρός); Σταματοϋμε έδω στο σεβασμό του Ιατρικού άπορρήτου με τις παράξενες όψεις που παίρνει μερικές φορές. "Ο Ιατρός R. Biot στις ανάλογες περιπτώσεις μιλάει ως εξής: «'Ο Ιατρός δίδει την συμβουλήν την προφορικήν ή την γραπτήν εις τόν προσερχόμενον να τόν συμβουλευθί και ó ένδιαφερόμενος χρησιμοποιεί την συμβουλήν όπως νομίζει καλύτερον. "Ο ένδιαφερόμενος είναι εκείνος ó όποιος άνακονοί ή όχι εις τούς άλλους τί άπεκάλυψε ή συνομιλία και ή εξέτασις του Ιατροϋ».

Δυστυχώς όμως υπάρχει ή θεβαιότητα, όπως την ζή ή καθημερινή έμπειρία μας, ότι ó ένδιαφερόμενος τούναντίον άποκρύπτει την χρόνια άρρώστεια του ή τó στίγμα του, πράγματα που για πρώτη όψη — και χωρίς τή συζήτηση — δεν γίνονται εύκολα δεκτά από τόν μέλλοντα σύντροφο της ζωής. Προσωπικά πάντως πιστεύουμε για άρκετές παθήσεις (όπως στόν τομέα της καρδιολογίας) ότι μπορούμε να πείσουμε με την σημερινή έπιστημονική έπιχειρηματολογία, ώστε οί δυó μελλονύμφοι να κου-

θεντιάσουν με τον γιατρό άνοιχτά κι' ειλικρινά κι' ύστερα μόνοι τους. Τελικά αυτοί οι ίδιοι χωρίς την πίεση, ελεύθερα, πρέπει να πάρουν την απόφαση.

"Ένα άλλο θέμα στο οποίο τακτικά θρίσκειται αντιμέτωπος ο γιατρός είναι η περίπτωση στην οποία ενώ έτεθη λόγος Ιατρικής αντενδείξεως γάμου, έν τούτοις ό νέος ή νέα για λόγους ήθικης τάξεως ή ένός ψυχικού δεσμού δυνατού, ή της άρχής ότι «μιά φορά» πρέπει να δίνεται ή καρδιά, έπιμένουν και προχωρούν στο γάμο. Επίσης υπάρχουν περιπτώσεις στις όποιες ναί μέν ό γάμος δέν είναι Ιατρικά έπιτρεπτός, έπιβάλλεται έν τούτοις από τό καθήκον της «έπανορθώσεως». Επίσης συναντήσαμε σπάνιες περιπτώσεις νέων οί όποιοι ένήμεροι της καταστάσεως της υγείας τους, άποφάσισαν όμως τον γάμο και με κάποια θυσία στις συζυγικές σχέσεις. "Όλα αυτά τά προβλήματα άκουμπούν στους ώμους του γιατρού. Αυτός πραγματικά γνωρίζει πιό καλά τον ανθρώπινο πόνο, τό σωματικό και τον ψυχικό. Αυτός πρέπει να ξέρη άκόμη και τά πιθανά άποτελέσματα της παράξενης αυτής περιπτώσεως ένός γάμου νέων που έπιθυμούν την ένωσή τους και με «άποστέρτησιν άλλήλων». Άλλά πάντως ή Ιατρική δέν μπορεί να είναι ή τελευταία λέξη στο πρόβλημά μας. Η υγεία, για την όποια τελικά άγωνιζόμαστε και στο θέμα μας αυτό, είναι θέβαια ένα πολυτιμότατο δώρο του Θεού, αλλά όχι και τό ύψιστο ανθρώπινο άγαθό.

"Ένα άλλο σημείο στο όποιο γίνεται μεγάλη συζήτηση είναι όχι πώς θα αντιμετώπισουμε αυτούς που αθόρμητα παρουσιάζονται στο γιατρό προκειμένου να πάρουν συμβουλή, αλλά τό πώς θα γίνη σωστά ή ύποχρεωτική προσέλευση των νέων για προγαμιαίο πιστοποιητικό υγείας, τώρα μάλιστα που τό καθώρισε έπίσημα ή Πολιτεία. "Αν αυτό θα άνταποκρίνεται στον έπιθυμητό σκοπό πέρα ως πέρα δέν ξέρουμε. Ποιά θα είναι τά κριτήρια; Πώς θα δίδεται; Τί θα γίνη με τό Ιατρικόν άπόρρητον; "Όλα αυτά είναι προβλήματα, που ζητούν μελέτη, και μάλιστα μελέτη ανθρώπινων όντων και όχι μηχανών. "Ε-

πειτα, όπως τοποθετείται, θα μπορη — άν κατορθωθη και τουτο τελικά — ένα τέτο πιστοποιητικό να μας «σιγουρέψη» μόνο για τό ένα σκέλος της υγείας, τό σωματικό. Η υγεία όμως περιλαμβάνει κατάσταση ευεξίας σωματικής, ψυχικής και κοινωνικής. Για τά άλλα δύο σκέλη της υγείας ποιός θα μας δώση πιστοποιητικό; Πολύς λοιπόν ύπάρχει φόβος, μήπως τό προγαμιαίο πιστοποιητικό υγείας χωρίς τη σωστή και ευρεία διαφώτιση του κοινού επί όρθων θέσεων, και μάλιστα με πνευματικές προϋποθέσεις συναισθήσεως ευθύνης, πάρη κι' αυτό μια συμβατική θέση μέσα στα τόσα άλλα που δυστυχώς ύπαισέρχονται στη «συναλλαγή» συνάψεως γάμου.

Οί περισσότεροι που άσχολούνται σχετικά, πιστεύουν ότι τό μέσο αυτό είναι άνεπαρκές. "Ένας κίνδυνος που προβλέπεται πολύ σοβαρός είναι ή αύξηση των παρανόμων συμβιώσεων. Πολλοί θα θρίσκουν άφορμή να λέν πώς είναι πιό άνετα να συζήση κανείς και χωρίς τον ίερέα. Άσφαλώς είναι φανερά τά πλεονεκτήματα στην ύποχρεωτική προγαμιαία εξέταση, ή όποία είναι όφελιμωτάτη τόσο για τους μελλονόμφοις όσο και για τους άπογόνους των. Άλλά πρέπει να γίνη περαιτέρω διαπαιδαγώγησις των νέων μας, ώστε να καταλάβουν την αξία των προϋποθέσεων ένός καθ' όλα υγιούς γάμου, που σέβεται την αξία και τά δικαιώματα της ανθρώπινης προσωπικότητος και δέν προσκρούει σε ζητήματα ήθικης και κοινωνικής τάξεως. Τότε ό ένδιαφερόμενος θα έχη έτσι καλλιεργηθη ώστε αθόρμητα να ζητήη τον καθολικότερο προγαμιαίο έλεγχο της υγείας του σε όλες τις πλευρές.

"Εδω βλέπουμε να ξεπηδάη ένα νέο καθήκον στην άποστολή του γιατρού που έπιωμίζεται όχι μόνο την καθαρά έπαγγελματική του ένασχόληση, αλλά και έργασία καθοδηγητική. Πρέπει να αναλάβη άγώνα διαφωτιστικό στα ειδικά αυτά θέματα. Στην «έκπαίδευση» αυτή καλούνται να δώσουν βασική βοήθεια τό Σχολείο, με ειδικά προγράμματα στις τελευταίες τάξεις της μέσης έκπαιδεύσεως καθώς και ή Έκκλησία με την άγάπη και την πνευ-

ματική της νοθεσία σ' όλους τους τομείς δράσεώς της για τή νεολαία. Η Ιατρική δέν μπορεί νά είναι κατηγορηματική και νά απαγορεύη απόλυτα ακολουθώντας μόνο τους νόμους μιᾶς ξερῆς υγιεινῆς και ἑνός ξεροῦ εὐγονισμοῦ. Δέν μπορεί νά ξεχωρίση ἀπό τὸ γάμο τὴν πνευματική του πλευρά. Καί δέν πρέπει νά νοεῖται ὁ γάμος σάν σκοπὸς μόνο ἀποκτήσεως παιδιῶν (τί θέση θά πάρη ὁ γιατρός στὴν περίπτωση ποὺ προγαμιαία διαπιστοῦται χρονία νόσος ποὺ ναί μὲν δέν ἐπηρεάζει τὴν υἰεία τοῦ μελλονόμενου ἀλλὰ δέν τοῦ χαρίζει τὴν δυνατότητα ἀποκτήσεως παιδιῶν;) Ὁ γάμος εἶναι προπαντὸς μιὰ πνευματική ὁδός, ἕνα μυστήριον ἐνότητος και ἀγάπης ποὺ σάν μιὰ ἐπόμενη στιγμή

του ἔρχεται ἡ τεκνογονία. Μιὰ ἀνθρωπιστική θεώρηση τῆς Ἰατρικῆς μπορεί νά χαράξη δρόμο γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τέτοιων θεμάτων. Χωρὶς νά ξεχνοῦμε θέβαια πὼς ὅταν μελετοῦμε ἀνθρώπινα θέματα δέν εἶναι δυνατὸν νά θάζουμε «καλούπια».

Κάθε σκέψη ποὺ ἐκφράστηκε και κάθε σχόλιο ποὺ ἔγινε, ἀπλῶς παρουσίασαν τὴ δυσκολία τοῦ προβλήματος. Δέν τόλμησε νά δώση γραμμὴ. Κάθε σκέψη ὅμως δέν παύει νά εἶναι μιὰ συμβολὴ ἢ ὁποία τοῦλάχιστον γίνεται αἰτία ὥστε συνεχῶς νά ὑπάρχη συζήτηση και μελέτη γύρω ἀπὸ τὸ πρόβλημα ποὺ θέσαμε παραπάνω.

ΜΙΧΑΗΛ Θ. ΜΗΛΙΓΚΟΣ
Ἰατρός

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΜΑΣ

Μερικαί διαπιστώσεις καί ανάγκαι, καθοριζόμεναι υπό τῆς παρούσης χρονικῆς περιόδου τοῦ σχολικοῦ ἔτους, ἴσως θά ἦτο χρήσιμον νά εἶναι ὑπ' ὄψιν ὄλων μας:

1. Χάραξις μιᾶς σταθερᾶς πορείας εἰς τήν διδασκαλίαν τῆς ἐναπομενουσῆς ὕλης ἐπὶ τῇ θάσει *τοῦ μέσου ὄρου* τοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου εἰς μίαν καλὴν τάξιν ἐνός δημοσίου σχολείου.

2. Πρόσκλησις εἰς τοὺς ὑστεροῦντας μαθητάς *κατ' ἰδίαν* διὰ τὴν ὑπόδειξιν τῶν λαθῶν καὶ τῶν ἀδυναμιῶν, τοῦ *τρόπου μελέτης καὶ προπαρασκευῆς εἰς τὸ σπῆτι καὶ τοῦ τρόπου παρακολουθήσεως τοῦ μαθήματος εἰς τὸ σχολεῖον*. Ἡδῆ ἡ ἐκ τῶν διαγωνισμάτων ἐπίγνωσις τῶν λαθῶν ἀποτελεῖ μίαν ὀρθὴν γραμμὴν πρὸς θεραπευτικὴν παιδαγωγικὴν.

3. Εἶναι ἀνάγκη νά καταβληθῆ προσπάθεια πρὸς *συνειδητοποίησιν* ὑπὸ τῶν μαθητῶν τῆς ἀξίας τῆς μαθήσεως εἰς ἕκαστον μάθημα.

Πρὸς τοῦτο ἡ παιδαγωγικότης τοῦ διδάσκοντος, ὁ ὁποῖος θαδίζει ἀπὸ τὸ γνωστὸν εἰς τὸ ἄγνωστον καὶ ἀπὸ τὸ συγκεκριμένον εἰς τὸ ἀφηρημένον, διὰ νά ἔλθῃ πάλιν εἰς τὸ συγκεκριμένον, καὶ νά συνδέσῃ τὰς προσφερομένας ἐννοίας μετὰ τὴν *ἀληθινήν ζωὴν* ἀποτελεῖ τὸ πρῶτον συστατικὸν στοιχεῖον τοῦ καλοῦ μαθήματος.

4. Εἶναι γνωσταί αἱ δυσκολαί ἐκ τῶν ἐν χρήσει διδακτικῶν βιβλίων καὶ ἡ σύγχυσις, ἡ ὁποία πολλάκις ἐπικρατεῖ εἰς τὴν διάταξιν, τὴν προσφορὰν καὶ τὴν ἐμφάνισιν τῆς διδακτέας ὕλης.

Ἄλλ' ὑπολογίζομεν ἐπὶ τῆς ἱκανότητος καὶ τῆς ἐπιστήμης τῶν διδασκόντων διὰ τὴν ἀναπλήρωσιν τῶν σχετικῶν κενῶν, ἐν συνειδησίῃ μάλιστα τῶν νεωτέρων μετὰ τοὺς παλαιότερους ἐκ τῶν συναδέλφων των,

Εἰς τὸ τέλος ἡ παιδαγωγικὴ ἐμφάνισις τῆς ἐνότητος κατὰ μῆνα τῆς διδασχθείσης ὕλης, μετὰ τὸν αἰτιολογικὸν εἰρμόν, ὁ ὁποῖος τὴν συνδέει καὶ τὰς συμπερασματικὰς προτάσεις ἐπ' αὐτῆς, θά εἶχον ἐξαίρετα ἀποτελέσματα, διὰ τοὺς μαθητάς μας, τοὺς

ὁποίους ἐπιθυμοῦμεν νά ἴδωμεν νά *σκέπτονται*.

5. Διὰ τὸ ζήτημα *τῶν ποιῶν* ὑποβάλλεται ἡ παράκλησις νά μελετήσωμεν τὸ θέμα ἀπὸ ψυχοπαιδαγωγικῆς πλευρᾶς, ὅπως περιγράφεται εἰς εἰδικὸν κεφάλαιον μετὰ τίτλον «*αἱ ποιναί*» εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Ἰνστιτούτου Ψυχολογίας «*Τὰ ἐλαττώματα τῶν παιδιῶν*» (σελ. 71-104).

Θερμὴ παράκλησις νά κερδίσωμεν τὴν προσοχὴν τῶν παιδιῶν διὰ *τῆς ἀξίας* τοῦ μαθήματος, τῆς ἀναθέσεως εἰδικῶν *ἐθνητῶν* καὶ ἐργασιῶν εἰς ἕνα ἕκαστον ἐξ αὐτῶν διὰ τὰ τοῦ σχολείου, διὰ τῆς *προκλήσεως τῆς φιλοτιμίας* ὡς καὶ *τῆς πειθαρχίας εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Σχολείου*, τὸ ὁποῖον ἐν προκειμένῳ φθάει μέχρῃς ἀκαμψίας διὰ τὴν ἐφαρμογὴν των *ἀπὸ ὅλων*.

6. Χάριν τοῦ σκοποῦ τούτου θά προσκαλέσωμεν τὰ παιδιά νά μελετήσουν καὶ νά ἐμβασθύνουν καὶ εἰς τὸν *Δεκάλογον τοῦ Μαθητοῦ τοῦ Γυμνασίου* τὸν ὁποῖον προτείνομεν ἐνταῦθα ὡς ἐξῆς:

1. *Σκοπὸς μου εἰς τὸ σχολεῖόν μου εἶναι νά μορφωθῶ ψυχικῶς καὶ διανοητικῶς, οὕτως ὥστε νά ἀποκτήσω ἰσχυρὰ καὶ συγκεκριμένην προσωπικότητα διὰ νά ζήσω εὐτυχῆς εἰς τὸν βίον μου μαζί με τοὺς συνανθρώπους μου.*

2. *Γνωρίζω ὅτι, διὰ νά ἐπιτύχω εἰς τὴν προσπάθειάν μου αὐτήν, πρέπει νά ἔχω ἀνοκτὸν τὸν ὀρίζοντα τῆς ψυχῆς μου διὰ νά στηρίξω τὸν ψυχικόν μου κόσμον εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν. Ἔτσι θά περιφρονησῶ ὡς πολῦτιμον θησαυρὸν τὴν ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεώς μου, ἡ ὁποία πάντοτε θά με καθοδηγῇ πρὸς τὰ ἁγία.*

3. *Ἀνήκω εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος, τὸ ὁποῖον ἐδημιούργησε τὸν ἀνώτερον παντὸς ἄλλον πολιτισμὸν καὶ ὀφείλω νά φανῶ ἀντάξιός τῆς εὐγενικῆς μου καταγωγῆς καὶ τῆς Πατρίδος μου.*

4. *Τὴν συμπεριφορὰν μου θά καθοδηγῇ ἡ σκέψις, ὅτι ὀφείλω σεβασμὸν, τιμὴν καὶ ἀγάπην ἀνυπόκριτον εἰς τοὺς γονεῖς καὶ διδα-*

σκάλους μου, και ἐκτίμησιν πρὸς τὸν συνάν-
θρωπόν μου.

5. Ὁφείλω νὰ προσαρμοζώμαι πρὸς τὰς
ἀπαιτήσεις τῆς σχολικῆς και ἐν γένει κοινω-
νικῆς ζωῆς με συνειδητὴν πειθαρχίαν.

6. Αἱ πράξεις μου θὰ ἀποβλέπουν εἰς τὴν
ικανοποίησιν τοῦ καλοῦ, τοῦ ἀληθινοῦ, τοῦ
δικαίου, τοῦ ὠραίου.

7. Προθύμως θὰ ὑποτάσσω τὰ συμφέρον-
τα και τὰς ἐπιθυμίας μου εἰς τὸ συμφέρον
τῆς ομάδος, τῆς τάξεως, τοῦ συνόλου. Ἔτσι
ἐξυπηρετεῖται καλύτερα και τὸ ἰδικόν μου
καλῶς ἐννοούμενον συμφέρον.

8. Ἀγαπῶ τὸ συναίσθημα εὐθύνης, τὸ ὁ-
ποῖον προσδιάζει εἰς τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὁ-
ποῖοι ἔχουν αὐτοτελείου και ἐπιθυμοῦν νὰ
ἐξυπηρετήσουν και ἄλλους.

9. Θὰ ἀντιτάσσω εἰς τὴν φωνὴν ἐπιβλα-
βῶν παρορμήσεων τὴν θέλησίν μου νὰ παρα-
μείνω ἀνεπηρέαστος ἀπὸ αὐτὰς, διότι ἐργά-
ζομαι και μορφώνομαι διὰ νὰ ἐκλέγω τὸ κα-
λὸν και νὰ ἀπορρίπτω ἐξ ἰδίας θελήσεως τὸ
κακόν, ὁποθενδήποτε και ἂν προέρχεται.

10. Ἀγαπῶ τὴν ἐργασίαν και θέτω ὑπερ-
άνω τῶν ὑλικῶν τὰ πνευματικὰ ἀγαθὰ, ὡς-
τε ἡ ζωὴ μου νὰ ἀκολουθῆ διαρκῶς μίαν πο-
ρείαν προόδου εἰς τὸν κόσμον τῶν ἠθικῶν
ἀξιών.

Θέματα ἐκθέσεων, ἐπ' αὐτοῦ, ἀναλόγως
τῆς ἡλικίας, θὰ ἦτο μία μεγάλη τόνωσις
τῆς ἠθικῆς ζωῆς τῶν μεγαλύτερων μάλι-
στα παιδιῶν τοῦ Γυμνασίου.

7. Διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀγάπης πρὸς
τὴν μελέτην και τὴν ἐργασίαν δίδονται εἰδι-
κὰ θέματα παρασχολικά εἰς τὰ παιδιά.
Προκειμένου μάλιστα διὰ τὰ κορίτσια, εἶ-
ναι σπουδαῖα τὰ θέματα ποὺ δίδονται ὡς
πρὸς τὴν συμβολὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς
τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν και καλλιέρ-
γειαν τῆς γυναικός.

Χάριν τῆς πρωτοβουλίας τῶν μαθητῶν
θὰ καθιερώσωμεν τὴν ἀνάπτυξιν θεμάτων
ὑπὸ τῶν μαθητῶν και μαθητριῶν τῆς Δ'
και Ε' και ΣΤ' Γυμνασίου πρὸς ὅλους
τοὺς μαθητὰς τοῦ Γυμνασίου ἅπαξ τῆς ἐ-
βδομάδος ἐπὶ 20' τῆς ὥρας.

Ἔνας τοιοῦτος κατάλογος διὰ νὰ ἀρχί-
σωμεν, προτείνεται ὡς κατωτέρω:

Θέματα διὰ τοὺς μαθητὰς και τὰς μαθη-
τριάς Δ', Ε' και ΣΤ' Γυμνασίου

Ἡ ὑγιεινὴ ζωὴ.

Ἡ ἥλιος και ἡ ἐπίδρασις του εἰς τὴν
ζωὴν.

Τὰ μαθηματικά και αἱ ἐφαρμογαὶ των.

Οἱ φίλοι μας, τὰ βιβλία.

Ἐπαγγελματικὴ ζωὴ και ἐπαγγέλματα.

Ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις (Ἀρχὴ - Ἀ-
γῶνες - Τέλος).

Τί εἶναι ἡ θεία λειτουργία.

Ἡ ζωὴ και τὸ ἔργον τοῦ Ἀπ. Παύλου.

Ἡ Σωκράτης και ἡ διδασκαλία του.

Ἡ Faraday.

8. Ἐνα εἰδικόν θέμα:

Νὰ μάθουν τὰ παιδιά μας τὴν ὀρθογρα-
φίαν τῆς καθαρευούσης, εἰς τὴν ὁποίαν
τόσον χωλαίνουν, χωρὶς νὰ εἶναι πάντοτε
ὑπαίτια τὰ ἴδια. Ἄς τοὺς ὑποδείξωμεν νὰ
ἔχουν πάντοτε εἰς τὸ σπῆτι και εἰς τὸ σχο-
λεῖον ἕνα ὀρθογραφικὸν λεξικόν, τὸ ὁποῖον
νὰ μάθουν, νὰ ἀγαπήσουν και νὰ χρησιμο-
ποιοῦν.

Ἀνάπτυξις τοῦ λόγου και τῆς εὐχερείας
εἰς τὸ ὁμιλεῖν ὀρθῶς και καλλιπεῶς, ὀμι-
λόλεπτοι ἀσκήσεις εἰς τὴν τάξιν, θέματα
συντακτικά, γραμματικά, ὀρθογραφικά
εἰς πᾶσαν εὐκαιρίαν, ὑπόδειξις ἐκλεκτῶν
και ὠραίων κειμένων, ὀρθὴ και ὑποδει-
γματικὴ ἀνάγνωσις κατ' ὀρθοφωνίαν,
στίξις και χρωματισμὸς τῆς φωνῆς πρὸς
ζωντανὴν ἀπόδοσιν τῆς οὐσίας τοῦ κειμέ-
νου θὰ καταπολέμει, πρὸς τοῖς ἄλλοις, και
τὴν τάξιν τοῦ πιθηκισμοῦ και τῆς ἀνεπι-
γνώτου και παιδαριώδους ἀποδόσεως.

Ἄς μάθουν νὰ ἀποδίδουν καλῶς και
κατ' ἐπιστήμην ἕνα ὀρισμὸν.

Ἐκεῖνα τὰ... «λέγεται, ὅταν» εἶναι «τὸ
πρᾶγμα ποῦ» εἶναι καιρός, μάλιστα διὰ
τὰ μεγαλύτερα παιδιά, νὸ ἀντικαταστα-
θοῦν με ἀληθεῖς ὀρισμοὺς τοὺς ὁποῖους θὰ
πρέπει νὰ ἐπιμείνωμεν νὰ γνωρίζουν ἀπὸ
στήθους.

9. Διὰ νὰ εἶναι μάλιστα ζωντανὴ ἡ πα-
ρακολούθησις εἰς ὅλα τὰ θέματα τῆς σχο-
λικῆς ζωῆς τῶν μαθητῶν, τόσον ὑπὸ τῶν
ἰδίων, ὅσον και ὑπὸ τῶν καθηγητῶν και
τῶν γονέων των, ἄς καθιερώσωμεν «τὸ
ἡμερολόγιον τοῦ σχολείου μου», τὸ ὁποῖον
παρακαλεῖσθε νὰ ἐπιβλέπετε ἐκάστοτε διὰ
τὰς ὑποδείξεις εἰς τὴν πρόδον τῶν παι-
διῶν. Εἰς τοῦτο εἶναι δυνατὸν νὰ περιέχω-

Επιστολαί

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ ΣΤΑ ΧΩΡΙΑ ΜΑΣ

Ἄγαπητές μου «Ἀκτίνες»,

Καί πάλιν τὸ χωριὸ τῆς ἀκριτικῆς μας Μακεδονίας. Εἶχα τὴν εὐκαιρίαν νὰ κάμω μερικὲς ἐξορμήσεις. Τὰ χωριά μας εἶναι τόσο ὠραία. Ἐργάζονται τὰ εἰρηνικά τους ἔργο. Προσπαθοῦν κάτι καλύτερο νὰ κάμουν. Διψοῦν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Δέχονται μιὰ πνευματικὴ προσφορά. Ὅπου εὐρίσκεται ἕνας εὐσεθὴς ἱερεὺς ὑπάρχει πολὺ καλύτερη ἀτμόσφαιρα. Τὸ ἐκκλησίασμα εἶναι περισσότερο. Οἱ κάτοικοι, οἱ μικροὶ καὶ οἱ μεγάλοι αἰσθάνονται ὡς νὰ ζοῦν ὑπὸ τὴν ἀόρατον παρουσίαν τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἱερεὺς εἶναι ἕνας Ποιμὴν ποῦ ἡ παρουσία του γίνεται αἰσθητὴ κάθε στιγμῇ. Εὐλογία Θεοῦ εἶναι ὁ καλὸς ἱερεὺς γιὰ τὸ κάθε χωριό.

Τὸ λυτηρὸ εἶναι ἐκεῖ ποῦ δὲν ὑπάρχει ἱερεὺς.

Τὰ χωριά μας αὐτά, καὶ εἶναι τόσα πολλά, ζοῦν μιὰ διαρκῆ Μ. Παρασκευή. Δὲν σημαίνει γιορταστικὰ ἢ καμπάνα. Δὲν ἀνεμίζει τὸ εὐλογημένο ράσο τοῦ «παπᾶ» μέσα στοὺς δρόμους τοῦ χωριοῦ. Δὲν ὑπάρχει τσοπάνος γιὰ τὰ λογικὰ πρόβατα.

Καὶ οἱ λύκοι; Αὐτοὶ τώρα λυμαινόμενοι τὰ πρόβατα. Σπαραγμοὶ γίνεται μεγάλος.

Καὶ οἱ ὑπεύθυνοι γιὰ τὸ μεγάλο αὐτὸ θέμα ἐξετάζουν τὸ ἄνηθον καὶ τὸ κύμινον. Τὸ ἀπολυτήριο γυμνασίου. Καὶ κανεὶς δὲν τὸ ἀρεϊνται. Ὅταν ὑπάρχη νὰ ζητηθῇ καὶ νὰ εὐρεθῇ καὶ νὰ διορισθῇ ἕνας ἱερεὺς μὲ ὄλα τὰ προσόντα τὰ τυπικά. Ἀλλὰ ὡς ποῦ νὰ εὐρεθῇ αὐτὸς ὁ κατάλληλος (!) ὁ ἱερεὺς τῶν γραμμάτων, ὑπάρχει φόβος νὰ ἔχουν μαθῇ τὰ πρόβατα. Καὶ μπορεῖ νὰ ἔχωμεν ποιμένας, νὰ μὴ ἔχωμεν ὁμοῦ ποιμένα.

Ἄς τὸ προσέξουν αὐτὸ οἱ ὑπεύθυνοι ὅσο εἶναι ἀκόμη καιρὸς. Ἄς ἐπιστρατεύσουν τουλάχιστον ἄλλους τόσους ἐκ τῶν πόλεων γιὰ τὰ ἡρωϊκά μας χωριά.

Ἄς προσέξωμεν τὸν ἀκριτικὸ μας πλη-

ται κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ μαθητοῦ καὶ τῆς μαθητριάς, τὰ σπουδαιότερα γεγονότα τῆς σχολικῆς ζωῆς καὶ τὰ βιώματα τῆς προσωπικῆς των συμμετοχῆς, αἱ ἀπορίαι, τὰ ἐρωτηματικά, τὰ προβλήματα, αἱ κατακτήσεις τῶν γνώσεων τῆς ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς ζωῆς.

θυσμό. Τώρα, πρὶν εἶναι πλέον ἀργά.

Μετὰ τιμῆς
ΛΟΥΚΑΣ ΚΟΚΟΛΙΟΣ

★

Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΛΗΣ

Ἄγαπηταὶ «Ἀκτίνες»

Μὲ θαθεῖαν θλίψιν ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἐπληροφορήθη τὴν ἐκδημίαν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, κατὰ τὴν 16ην Φεβρουαρίου 1968, τοῦ Κωνσταντίνου Γιωργούλη, τέως Γεν. Γραμματέως τοῦ ὑπουργείου Παιδείας καὶ Διευθυντοῦ τοῦ Διδασκαλείου Μέσης Ἐκπαιδεύσεως.

Ἡ ἀπώλεια διὰ τὰ ἑλληνικά γράμματα καὶ ἰδίᾳ διὰ τὴν ἐκπαιδευσιν εἶναι μεγάλη.

Ὁ ἐκδημήσας μετὰ τῶν ἀειμνήστων Νικ. Ἐξαρχοπούλου καὶ Σπυρ. Καλλιάρφα ἀποτελεῖ τὴν τριάδα τῶν μεγαλυτέρων Ἑλλήνων Παιδαγωγῶν τῶν τελευταίων ἐτῶν.

Χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῶν ἀνωτέρω, ἦσαν αἱ ὑγιεῖς φιλοσοφικαὶ καὶ παιδαγωγικαὶ ἀρχαὶ των καὶ ἡ πίστις των εἰς τὸ ἑλληνοχριστιανικὰ ἰδεώδη καὶ τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν μας.

Τὰς ἀρχὰς αὐτὰς τὰς διεκηρύσσουν πρὸς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν καὶ ἰδιαίτερος πρὸς τὴν σπουδάζουσαν νεολαίαν καὶ τοὺς ἐκπαιδευτικούς, τοὺς ὁποίους καθωδήγουν.

Ὁ Κων. Γεωργούλης, ζήσας κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, κατὰ τὰ ὁποῖα εἶχομεν τὴν «λαίλαπα» τῆς ἐκπαιδευτικῆς μεταρρυθμίσεως, ἠγωνίσθη θαρραλέως, σχεδὸν μόνος, προφορικῶς καὶ γραπτῶς ἐναντίον τῶν μεταρρυθμιστῶν, στηρίζων τοὺς καλοὺς ἐκπαιδευτικούς καὶ διαφωτίζων τοὺς πεπλανημένους.

Γενικώτερον ὁ Κων. Γεωργούλης ἀνεδείχθη ἀρτία ὑποδειγματικὴ προσωπικότης, ἀξία μελέτης καὶ μιμήσεως.

Μέσα εἰς τὴν «τεταραγμένην ἐποχὴν μὲ τὸ ἄγχος καὶ τὴν ἀγωνίαν τῆς», ὡς ἔλεγεν ὁ ἴδιος, ἔμεινε ἀτάραχος, ἕνεκα ὡς λέγαν οἱ εἰδικοί, τῆς θαθεῖας θρησκευτικότητος, ἢ ὁποῖα τὸν διακατεῖχε καὶ ἡ ὁποῖα ἐπιτάσσει εἰς ὄλους ἡμᾶς νὰ πράττωμεν τὸ ἴδιον.

ΒΑΣ. ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ

10. Ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἢ Ἄγάπη καὶ ἡ Ἐπιστήμη τῶν ἐκπαιδευτικῶν μας θὰ κατορθώσῃ νὰ λύσῃ τὸ κρίσιμον θέμα τοῦ καιροῦ μας, «νὰ ἔχωμεν μορφωμένα καὶ καλὰ παιδιά».

A. A. A.

ΑΚΤΙΝΕΣ ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1968

ΨΑΛΜΟΣ ΣΤΟ ΠΑΘΟΣ

Διμερίσαντο τὰ ἰμάτιά μου ἑαυτοῖς...

Ψαλ. ΚΑ', 19

Δύναμη ἀκατάλυτη! Πνεῦμα πύρινο! Ἀγάπη μακρόθυμη!

Ιησοῦ, Υἱέ Δαυὶδ, ἡ Ἀρχὴ καὶ τὸ Τέλος τοῦ Χρόνου,

Εκύκλωσαν τὴν ψυχὴ μου, ἡ ἀγωνία καὶ ὁ θάνατος.

Μόνος καὶ ἀβοήθητος, δὲν τολμῶ νὰ φέρω τὰ θήματά μου στὴν ἐσωτερικὴ ἔρημο.

Εξηράνθη ὡσεὶ ὄσπρακον ἡ ἰσχύς μου...

Ρίχνω τὸ φῶς μέσα μου, ἀπὸ τὸν Ἥλιο τοῦ Ὄρους Θαβῶρ καὶ τρομάζω τὴν περισυλλογὴ.

Ιδεολογίες, λογισμοί, σχήματα σκοτώνουν κάθε μέρα τὴν εὐαισθησία μου·

Σημάδια τοῦ Αἰῶνα ἀκατανίκητα, με ἀντιμάχονται με πείσμα.

Αγάπη καὶ Ἀνεκτικότητα, ποτέ δὲν ξεπεράσατε τὴν ἠθικὴ διδασκαλία!

Νὰ γίνεται ἡ πράξη, μουσικὴ καὶ ποίηση

Τόλμη στὴν ἀτολμία μου, προφητικὸ πνεῦμα,

Ορθινὸ ἐγερτήριο, ποῦ θὰ μεταμορφώσει τὴν ὑπαρξή μου.

Τὸ ξέρω! Πρέπει νὰ ἐπαναστατήσω στὴ σκέψη μου. Στὸ καθιερωμένο ἀπὸ τὴν προκατάληψή μου γιὰ τὰ πνευματικὰ πράγματα. Νὰ πιστέψω πὼς ἡ Βασιλεία Σου «οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου». Καὶ δὲ γίνεται νὰ τρέφω ὄνειρα γιὰ ἀποδέσμευση τῆς Κοινωνίας ἀπὸ τὴν ἀδικία, χωρὶς τὴν ἀποδέσμευση ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία μου νὰ ἀποξενώνουμαι ἀπὸ τὸν κόσμο, νὰ τὸν βλέπω σὰν ξένο σῶμα καὶ ὄχι σὰν σάρκα ἀπὸ τὴν Σάρκα Σου.

Ακόμα, πρέπει νὰ καταλάβω καλὰ ποιὰ σημασία εἶχαν τὰ λόγια Σου στοὺς μαθητές Σου, τὴν ὥρα τῆς ὑπέρτατης ἀγωνίας στὸν λόφο μετὰ τὰ λιό-

δεντρα: «οὐκ ἔρωτῶ ἵνα ἄρῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἵνα τηρήσῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ πονηροῦ». Δὲν λέω πὼς θὰ φύγει τὸ κακὸ ἀπ' τὸν κόσμον. Θὰ ἐξαφανιστεῖ τὸ μίσος καὶ ἡ βία, ἀφοῦ εἶναι καρποὶ τοῦ γεννιούνται ἀπὸ τὰ προπάτορα ἔνστικτά μου. Λέω νὰ φωτιστεῖ ὁ κόσμος ἀπὸ τὴ δημιουργικὴ ἐλευθερία μιᾶς ἐσωτερικῆς ἀπελευθέρωσης.

Ιερὲς παρακαταθῆκες διαστρέφονται ἐντός μου! «Ἐκύκλωσάν με κύνες πολλοί». Πίστεψα πὼς τὸ πνεῦμα εἶναι ἄρνηση τοῦ κόσμου. Πὼς πρέπει νὰ ἐνδιαφέρομαι γιὰ τὴν ἐσωτερικὴ μου γαλήνη. Νὰ ζῶ στὸ βασίλειο τῆς παρουσίας Σου. «Συναγωγὴ πονηρευομένων περιέσχον με». Πλανερὲς ἐπιθυμίες τοῦ ἐγωκεντρικοῦ ἑαυτοῦ μου!

Μεγάλωσα μὲ τὴ ρωμαντικὴ προσδοκία μιᾶς ἀλλαγῆς τοῦ κόσμου μὲ τὴ δικὴ Σου ἐπέμβαση, χωρὶς τὴ δικὴ μου δημιουργικὴ ἐνέργεια. Ἐθαζα φραγμούς στὸ πνεῦμα μου καὶ γεύομουν τὸ ψυχικὸ μούδιασμα ποὺ φέρνει ἡ ἀρνητικὴ θέση μπροστὰ στὴ ζωὴ. Ζωγράφιζα τὴν εἰκόνα Σου μὲ τὸ δικό μου πρότυπο. Τῆς ἔδινα ἀνθρώπινες διαστάσεις. Καὶ τὴν περιχαράκωνα μὲ τὰ τυραννικὰ τεῖχη τοῦ Νόμου, ποὺ ὁ ἴδιος γκρέμισες. Μισοῦσα ἢ ἀδιαφοροῦσα γὰ τὸν κόσμον. Τί τυραννικὴ πλάνη μιᾶς τραγωδίας χωρὶς κάθαρση!

Απλώσες τὰ χέρια στὸ Σταυρὸ κι ἀγκάλιασες τὸν κόσμον. Αὐτὴ εἶναι ἡ μόνη ἀλήθεια! Ὁ ἰδρώτας, θρόμβοι αἵματος, σκέπασαν τὸ μέτωπό Σου ἀπὸ ἀγάπη στὸν κόσμον. Δὲν ζήτησες τὴν ἐσωτερικὴ Σου γαλήνη. Ἐταράχθη τὸ πνεῦμα Σου γιὰ τὴν ἀπώλεια τοῦ προδότη. Γιὰ τὴ διαστροφή, ποὺ οἱ αἰῶνες θὰ φέρναν στὰ λόγια Σου! Γκρέμισες τὴν κυριαρχία τοῦ Ἄδη κι' ἀνάστησες τὸ Βασίλειο τῆς Ζωῆς. Κι' ὅμως, δὲν κατάφερα νὰ πορευθῶ ἀδέσμευτος, σ' ἕναν παράδεισο ποὺ ὑπάρχει χωρὶς τὴν κόλαση.

Ταῦροι πίνονες περιέσχον με...

Ἐπιθυμίες καὶ λογικὰ συστήματα ποὺ ἐδραίωσε ὁ εἰδωλολατρικὸς χριστιανισμὸς μου!

Ἐγὼ δὲ εἰμι σκώληξ καὶ οὐκ ἄνθρωπος, ὄνειδος ἀνθρώπων καὶ ἐξουθένημα λαοῦ....

Γι' αὐτὰ τὰ τεράστια σφάλματά μου οἱ ἄνθρωποι ἀρνήθηκαν τὸ ὄνομά Σου. Κατηγόρησαν γιὰ οὐτοπία τὴ διδασκαλία Σου! Καὶ βρῆκαν ἀνεφάρμοστα τὰ λόγια Σου.

Ιστορικὴ ἀναγκαιότητα ἐπιβάλλει, σήμερα, τὴν ἀλλαγὴ τοῦ πνευματικοῦ μας προσανατολισμοῦ! Πρέπει νὰ πάψω νὰ δέχομαι παθητικὰ τὸν ἥλιο Σου. Νὰ εἶμαι μιὰ ὑπαρξὴ ποὺ μόνο «ἔλκει» τὸ φῶς. Πρέπει νὰ γίνω φῶς, ποὺ θὰ φωτίζει τὸν κόσμον, «ὕμεις ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου». Μιὰ ὑπαρξὴ ποὺ θὰ ἐκπέμπει τὸ φῶς.

Αὐτὸς ὁ συνεχιζόμενος διαμερισμὸς τῶν ἱματίων Σου, εἶναι μιὰ πράξη προσαρμογῆς τῶν πιστῶν στὶς συνθηκὲς αὐτοῦ τοῦ κόσμου! Κομματιάζασαμε τὴν ἀδιαίρετη διδασκαλία Σου. Καὶ ὁ καθένας κράτησε τὸ κομμάτι ποὺ τὸν θόλεψε. Τὸν χιτῶνα Σου τὸν παίξαμε στὰ ζάρια: Ἡ Ἐκκλησία Σου ἔπαψε νὰ εἶναι μιὰ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία! Ἄ-



ΜΙΑ ΔΙΚΑΙΩΣΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΓΕΝΙΑ ΜΑΣ

Με ιδιαίτεραν συγκίνησιν δεχθήκαμε τὴν ἐπιβράβευσιν τῆς ἡρωϊκῆς συμφοιτητρίας "Αλκηστis Ἀγοραστᾶκη ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν. Στὸ πρόσωπό τῆς δὲν συναντοῦμε μόνο τὸν νέο ἄνθρωπο ποὺ ξεπέρασε κάθε δικαιολογημένη ἀγάπη γιὰ τὴ ζωὴ καὶ θρῆκε τὸ θάνατο βοηθῶντας τοὺς συναθρώπους του, συναντοῦμε ἀκόμη καὶ τὴν δικαίωσιν τῆς γενιᾶς μας.

Συχνὰ μέτρο κριτικῆς τῆς ταλαιπωρημένης μας γενιᾶς θρῆσκουν οἱ μεγάλοι στὶς παράφωνες ἀντιδράσεις μερικῶν ἀργισμένων νέων ποὺ ἀπλοῦστατα κάνουν πολὺ θόρυβο... Εἴμαστε σίγουροι πὼς μιὰ δυναμικὴ καὶ αὐθόρμητη ἀγάπη γιὰ τὸν «πλησίον» ὑπάρχει στὴν καρδιά τῶν σημερινῶν νέων, ἀρκεῖ ὅμως νὰ τοὺς βοηθήσουν οἱ ἄλλοι νὰ πιστέψουν σ' αὐτὴ τὴν

καλὴ πλευρὰ τοῦ ἑαυτοῦ τους. Ἄς γίνῃ ἐπιτέλους κατανοητὸ ὅτι, περισσότερο ἀπὸ τὰ ἄφθονα ἀπογοητευτικὰ ἄρθρα γιὰ τὸ κατάντημά μας, θὰ φέρουν καλύτερο ἀποτέλεσμα οἱ ἔστω καὶ λίγες ἀλλὰ εἰλικρινεῖς προσπάθειες γιὰ νὰ ἀνακαλυφθῇ καὶ νὰ σχολιασθῇ ἡ θετικὴ προσφορὰ τῆς σημερινῆς νεολαίας, ποὺ σίγουρα ὑπάρχει παντοῦ ἀλλά... ποὺ δὲν κάνει θόρυβο.

Πάντως ἡ αὐτοθυσία τῆς συμφοιτητρίας μας ἀποτελεῖ γιὰ μᾶς τοὺς νέους, ἓνα ἀποκαλυπτικὸ παράδειγμα καὶ ἡ ἐπιβράβευσίς τῆς μιὰ δικαίωσιν, ποὺ μᾶς ἐνθαρρύνουν καὶ μᾶς βοηθοῦν νὰ πιστέψουμε στὴν ἀνθρωπιὰ τῆς γενιᾶς μας.

ΤΟΜΕΥΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΦΟΙΤΗΤΡΙΩΝ

"Ἐμβλημα τοῦ τομέως τῆς Προνοίας τῶν Φοιτητριῶν τῆς Χ.Φ.Ε. εἶναι ἐκεῖνο τὸ θαυ-

ναμφισβήτητα, τούτῃ ἡ προσαρμογὴ δὲν ἔχει καμμιά σχέση μὲ τὴν ἀγάπη στὸν κόσμο. "Ἰσά - Ἰσα, φανερῶνει τὸ κομικὸ, τὸ χοϊκὸ φρόνημά μας.

Μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδιά... Αὐτὴ ἦταν ἡ ἐντολὴ Σου!

Οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν πατέρα εἰ μὴ δι' ἐμοῦ... Ἦταν τὸ ἐλπιδοφόρο μήνυμά Σου!

Υπάρχεις! Κι αὐτὸ θὰ πεῖ πὼς μπορῶ νὰ ἐλπίζω σὲ μιὰ ὑπαρξιακὴ τελείωσιν.

★ ★ ★

Ελεύθεροι ἀπὸ κάθε εἰδωλολατρεία, θρησκευτικὴ καὶ πολιτιστικὴ.

Αποδυναμωμένοι ἀπὸ τὴν ἔλξη τῶν ἐνστίκτων μας.

Υποταγμένοι στὸ πάθος τῆς ἀγάπης γιὰ τὸν ἄνθρωπο.

Τῆς οὐράνιας πολιτείας θὰ γίνουμε πολῖτες ἀπελευθεροί!

Οὐ φοβούμενοι τὸν Κύριον, αἰνέσατε αὐτόν...

Ισχύσατε!.. Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε...

Σταυρώθηκε καὶ σταύρωσε τὸ θάνατο!

ΝΙΚΟΣ ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

μάσιο κι' αιώνιο του 'Απ. Παύλου: «τοῖς πᾶσι ὀφειλέτης εἰμί». Ζητήσαμε καὶ ζητᾶμε ν' ἀνταποκριθοῦμε στὴν «ὀφειλή» μας μὲ συγκεκριμένες ἐργασίες, γιατί κινδυνεύουμε νὰ χαθοῦμε στὸ πέλαιος τῶν ἀναγκῶν. "Ἔτσι δυὸ τρία εἶναι τὰ ἱδρύματα στὰ ὁποῖα δίνουμε ἐφέτος μία παρουσία ἀγάπης. Εἰκοσιπέντε φοιτήτριες, πού φέρνουν τὸν τιμητικὸ τίτλο τῆς ἐθελοντρίας ἀδελφῆς, δίνουν μιά φορά τὴν ἐβδομάδα ἓνα χέρι βοήθειας στοὺς ἀδελφούς μας τοῦ 'Ασύλου 'Ανιάτων. Δὲν πᾶνε γιὰ νὰ δώσουν μιά συμπάραστασι, πᾶνε γιὰ νὰ πάρουν κάτι ἀπὸ τὸν θησαυρὸ τῆς καρδιάς τους, ἀπὸ τὴν ὑπομονή τους.

Παράλληλη εἶναι καὶ ἡ προσφορά τοῦ Τομέως στὸ Κέντρο 'Αποκαταστάσεως 'Αναπήρων Ψυχικοῦ. 'Οργανώνονται συχνὰ ψυχαγωγίες μὲ προβολές ἀπὸ ἡμορφαστοπεῖα τῆς πατρίδος μας. Τὸ «νὰ μᾶς ἔρχεσθε ὅσο μπορεῖτε πιὸ συχνά», πού ἀκούμε κάθε φορά, ἐκφράζει ζεστὸ τὸ εὐχαριστῶ καὶ θερμὴ τὴν παράκλησι κατὰ ἓνα τρόπο πού ὑποχρεώνει.

'Ακόμα συχνὰ ὀργανώνονται γενικὲς ἐξορμήσεις σὲ ἄλλα ἱδρύματα καὶ μιά ὁμάς φοιτητριῶν ἔχει γιὰ ἔργο τῆς τὴν ἐπίσκεψι σὲ ἄρρωστες συμφοιτήτριές τους ἀπὸ τὴν 'Αθήνα, μὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἐπαρχία. 'Η ἀγάπη πρέπει νὰ εἶναι ὅλων μέλημα, μὰ καὶ τὰ νειάτα πρέπει νὰ δίνουν καὶ δίνουν τὸ παρὼν στὰ προσκλητήρια τῆς 'Αγάπης.

ALBANIA: ΔΙΩΚΤΕΣ ΚΑΙ ΔΙΩΚΟΜΕΝΟΙ...

α) 'Η 'Αλβανία αὐτοανακηρύχθηκε ὡς ἡ πρώτη ἄθρη χώρα στὸν κόσμο. Σύμφωνα μὲ τὶς στατιστικὲς, κατὰ τοὺς τελευταίους δέκα μῆνες, 2.169 ἐκκλησίες, μοναστήρια καὶ ἄλλα πνευματικὰ κέντρα, ἀκόμα καὶ μουσουλμανικά, ἔκλεισαν. Καὶ ὅλα αὐτὰ μὲ πρωτοβουλία τῆς Κινήσεως 'Αλβανῶν Νέων, κάτι ἀντίστοιχο μὲ τὴν κινεζικὴ 'Ερυθροφρουρά. 'Η νεολαία αὐτὴ θὰ νοιώθῃ τώρα ἱκανοποιημένη, θὰ πιστεῖ πὼς βαδίζει στὴν πρόοδο... Καὶ σκέπτεται

κανεὶς μὲ πικρία τὴν τραγικὴ ἐκείνη στιγμή πού οἱ νέοι αὐτοὶ θ' ἀνακαλύψουν ὅτι τὸ ἰδανικὸ τους ἦταν μιά οὐτοπία, ἐνῶ ἐκεῖνοι θὰ τοῦ ἔχουν δώσει ὄλο τὸν ἐνθουσιασμὸ τῆς νεανικῆς τους καρδιάς. Θὰ εἶναι τόσο τραγικὴ γι' αὐτοὺς ἡ στιγμή ἐκείνη ὅπως τότε μὲ τὶς νεολαίες τοῦ Στάλιν, πού βρῆκαν διέξοδο στὴν αὐτοκτονία καὶ στὴν παραλυσία.

Θέλουμε ὁμῶς νὰ ἐλπίζουμε ὅτι μιά μέρα τὰ ἀδελφία μας αὐτὰ θὰ θροῦν τὸν δρόμο τους καὶ τὸ εὐχόμεσθε μὲ ὄλη μας τὴν καρδιά.

β) Μαθαίνοντας ὁμῶς γιὰ τὸν διωγμὸ τῆς 'Εκκλησίας στὴν 'Αλβανία πονοῦμε ὄχι μόνο γιὰ αὐτοὺς τοὺς νέους, ἀλλὰ καὶ γιὰ ὅλους τοὺς ἀγαπημένους θορειοηπειρωτὲς ἀδελφούς μας πού ζοῦν πέρα ἀπὸ τὸν ἐλληνικὸ ποταμὸ Σαραντάπορο. "Ενας ἀργὸς πνευματικὸς θάνατος, εἶναι ἡ τυραννισμένη ζωὴ τους. Οἱ ἐκκλησίες τους ἔχουν ἐρημώσει. «Τὰ νέα παλληκάρια δὲν γνωρίζουν πιά τί θὰ πῆ ἱερέυς» μᾶς εἶπαν οἱ χωρικοὶ τοῦ τελευταίου ἐλληνικοῦ χωριοῦ, σὲ μιά μας ἐξόρμησι στὰ σύνορα, πέρσι στὴν γιορτὴ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ. Πράγματι, μετὰ τὴν λειτουργία κατεβήκαμε μ' ὄλο τὸ χωριὸ στὴν ἀνθισμένη ὄχθη τοῦ Σαραντάπορου. Στὴν ἀντικρυνὴ ὄχθη οἱ θορειοηπειρωτὲς σκαρφαλωμένοι σὲ γυμνοὺς λόφους ἔσκαβαν καὶ φύτευαν. Γι' αὐτοὺς ἐκείνη ἡ μέρα δὲν ἦταν μέρα εὐλογημένης χαρᾶς. Τὸ μεσημέρι, τοὺς εἶδαμε νὰ ἀφήνουν τὴν δουλειά τους γιὰ τὸ λιτὸ τους φαγητὸ, καὶ τότε ἔφθασε ὡς ἐμᾶς ὁ ἦχος ἐνὸς πονεμένου τραγουδιοῦ. 'Η καρδιά μας ράγισε, τὸ μόνο πού μπορούσαμε νὰ κάνουμε γι' αὐτοὺς ἦταν μιά θερμὴ προσευχή.

Ποτὲ ἄλλοτε δὲν εἶδαμε μιά τόσο ζωντανὴ εἰκόνα τοῦ 13βου ψαλμοῦ, ὅσο στὴν θέα τῶν πονεμένων ἀδελφῶν μας... «Ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλωνῶνος ἐκεῖ ἐκαθήσαμεν καὶ ἐκλαύσαμεν ἐν τῷ μνησθῆναι ἡμᾶς τῆς Σιών...».

Ο ΕΝΤΕΤΑΛΜΕΝΟΣ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Μητροπολίτη Σιδηροκάστρου ΙΩΑΝ-
ΝΟΥ, «Ἡ Ἐκκλησία τῆς Σάμου», Σά-
μος 1967.

Ὁ συγγραφεὺς τοῦ τόμου «Ἡ Ἐκκλη-
σία τῆς Σάμου» ἦταν δέκα ἔξι χρόνια
Ἱεροκῆρυξ Σάμου καὶ Ἱκαρίας. Ἐγνώ-
ρισε ἀπὸ κοντὰ κάθε γωνιά τοῦ νησιοῦ
καὶ ἐμελέτησε τὴν ἱστορία του καὶ τὶς πα-
ραδόσεις του, καὶ μάλιστα ὅσες εἶχαν σχέ-
σι μὲ τὴν θρησκεία καὶ τὴν Ἐκκλησία μας.
Ἔτσι ἀποτελέσθηκε ἕνας ὀγκώδης τόμος,
πὺ σήμερα προσφέρεται σ' ὅσους θέλουν
νὰ γνωρίσουν τὴν πνευματικὴ καὶ ἐκκλη-
σιαστικὴ ἱστορία τοῦ Νησιοῦ. Χωρὶς ἰδιαί-
τερη ἐπεξεργασία μᾶς προσφέρεται πλού-
σιο ὕλικό γύρω ἀπὸ τὶς ἱερὲς Μονὲς τῆς
Σάμου, τὰ μικρὰ Μετόχια, τοὺς διακρι-
θέντας Σαμίους κληρικοὺς καὶ λαϊκοὺς,
τοὺς ἐπισκόπους, τὶς ἐνορίες, τοὺς διαφό-
ρους συλλόγους κ.λ.π. «Εἶναι ἀναγκαῖον,
ὅπως τονίζει στὸν πρόλόγό του ὁ συγγρα-
φεὺς, καὶ καθήκον παντὸς Χριστιανοῦ νὰ
μελετᾷ τὴν ζῶν καὶ δραῖον ἁγίαν καὶ ἐν
γένει τὴν ἐκκλησιαστικὴν μας ἱστορίαν. Ἰνα
ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀρύθται πολυτίμητα διδάγμα-
τα ἐξ αὐτῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ γνωρίσῃ καὶ
πεισθῇ ἀκραδάντως ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Χρι-
στιανικὴ πίστις, ἂν καὶ διήλθε διὰ μέσου
πολλῶν δοκιμασιῶν, ἀναριθμητῶν ἐμποδί-
ων, ἀφαντάτων δυσκολιῶν, ἀπεριγράπτων
σκληρῶν διωγμῶν καὶ θυσιῶν, ὄντως διὰ
μέσου «πυρὸς καὶ ὕδατος» κατὰ τὸν Ψαλ-
μῶδόν, ἐν τούτοις κατάρθωσε νὰ ἐπικρα-
τήσῃ καὶ νὰ ἐξέλθῃ ἀλώβητος».

Αὐτὸ εἶναι τὸ μήνυμα πὺ προσφέρει
στὸν ἀναγνώστη του μὲ τὴν ἐπιμελημένη
ἀνέυρει πολλῶν στοιχείων, πὺ ἀποτελοῦν
τὸν ὀγκώδη τόμο. «Ἡ Ἐκκλησία τῆς Σά-
μου», ὁ Σεβασμιώτατος συγγραφεὺς του.
Εἶναι ἀκόμα ἕνα παράδειγμα ἐπιμελείας
καὶ μόχθου, πὺ ζητᾷ μιμητάς.

Ι. Γ. ΑΛΕΞΙΟΥ

★

ΜΕΛΗ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ: «Συνέσιος ὁ
Κυρηναῖος», Ἱστορικὸ μυθιστόρημα, Ἀθῆ-
να 1967.

Ὁ κ. Μελῆς Νικολαΐδης μὲ τὸ νέο βι-
βλίό του, «Συνέσιος ὁ Κυρηναῖος», πλου-
τίζει τὴν πινακοθήκην του, τῶν σεπτῶν καὶ
ἀγίων μορφῶν του, μὲ ἕνα ἀκόμα πορτραί-
το. Καὶ τὸ βιβλίό του τοῦτο, ὅπως ὅλη ἡ
προηγούμενη ἐργασία του, εἶναι γραμμένο

μὲ τὴ γνωστὴ μας τέχνη τοῦ συγγραφέως:
Ὁ λόγος τοῦ κ. Νικολαΐδη εἶναι καθαρὸς-
ἀψεγάδιστος, χωρὶς τὴν παραμικρὴ ἐπιτή-
δευσι, γι' αὐτὸ πείθει καὶ κερδίζει τὸν ἀ-
ναγνώστη, ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ καὶ κρα-
τᾷ τὸ ἐνδιαφέρον του ἀμείωτο ὡς τὴν τε-
λευταία σελίδα.

Πολὺ παρήγορο καὶ πολὺ ἀνθαρρυντικό
εἶναι ὅτι ὑπάρχουν, ἀκόμα, ἄνθρωποι στοὺς
καιροὺς μας τούτους, τῶν ψυχεδελικῶν ἀ-
κροτήτων—τοῦ μεθυσμένου πλανήτη μας—
μὲ τὶς λογῆς ἐμπύρετες καταστάσεις...
ἄνθρωποι νηφάλιοι πὺ γνωρίζουν τὶς ὑπο-
χρεώσεις καὶ εὐθύνες τῶν σάν πνευματικῶν
ἐργατῶν καὶ εἰδονται ἄδολα στὸν μόχθο
γιὰ τὸ καλὸ τοῦ συναθρώπου τῶν, προσφέ-
ροντάς του ἀγνὴ πνευματικὴ τροφή, πὺ
τόση ἀνάγκη ἔχει ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος,
στὴν ψυχικὴ του καχεξία καὶ μάλιστα ὁ
νέος ἄνθρωπος-ὁ ὄργισμένος, ὁ σχεδὸν πα-
ρανοϊκὸς καὶ παράνομος νέος τῶν καιρῶν
μας πὺ τὸ πρῆπει ἡ ἀγάπη μας καὶ πολλὴ
συμπάραστασι στά, καθὼς μεθύστακα, τρι-
κλισματά του. Οἱ μεγάλες ἰδέες γιὰ πολ-
λοὺς ἀπὸ τοὺς νέους μας εἶναι ἄγνωστες.
Ἄνεμελοι ζοῦν τὴν «γλυκεῖα ζωὴ» τους, ἀ-
νάλογα μὲ τὰ «μέτρα» τους καὶ κάθε ἄλλο
παρὰ εὐτυχισμένοι εἶναι.

Σάν πνευματικὴ τροφή καὶ σάν φάρ-
μακο θλέπουμε τὴν προσφορὰ τοῦ κ. Νι-
κολαΐδη, ἐδῶ στὴν σχεδὸν γενικὴ ψυχαρρώ-
στια τῆς παραστρατισμένης γενιάς μας. Ὁ
καθένας μπορεῖ νὰ ἐννοήσῃ πόσο χρήσιμη
εἶναι μιὰ τέτοια ἐργασία στοὺς καιροὺς
τούτους τῶν διαφορῶν «πειραματισμῶν»
καὶ «γαργαλισμῶν», τῶν ὑπόπτων θαυμα-
τοποιῶν καὶ δεκαρολόγων παρασιτῶν
(πῆς καὶ παρακεντέδων), τῆς Πολιτικῆς,
τῆς Φιλοσοφίας, καὶ τῆς τέχνης πὺ ἔφεραν
τὸ ἄγχος καὶ τὸν φόβο. Πολλοὶ εἶναι οἱ
«σκάρτοι», καὶ πολλῆς οἱ πολυχρῶμες σα-
πουνόφουσκες, τῆς μοντέρνας τέχνης, πὺ
γιὰ λίγο ἱριδίζουν... καὶ σπᾶνε. Κι' ὄλοι αὐ-
τοὶ εἶναι οἱ γεννῆτορες τῶν ἐξηθλιωμένων
«χίππς», ἡ τῶν ἀναρχικῶν, τοῦ τύπου τῶν
Βιετκόγκ... καὶ δημιουργοὶ τῶν ἀπειρῶν
ἀσχημιῶν τῆς ἐποχῆς μας. Αὐτοὶ μὲ τὸ ἐ-
παναστατικὸ κύμα τους εἶναι οἱ σαμποτέρ-
δυναμιτιστῆς τοῦ πολιτισμοῦ μας. Τίποτα
δὲν ἄφησαν στὴ θέσι του. Ἐφιαλτικὰ εἶναι
ὡς κι' αὐτὰ τὰ φορέματα, τῶν ἡμερῶν μας.
Αὐτοὶ ἔχουν λανσάρει τὸ ψυχοκτόνο Ἔλ.
Ἔς. Ντὶ τῆς τρέλλας. Καὶ τώρα ἐδῶ δὲν
μπορεῖ κανεὶς νὰ μὴ θυμηθῇ τὰ λόγια πὺ

θάξει ὁ Γκαίτε νὰ λέη ὁ Μεφιστοφελῆς στὸν πρόλογο τοῦ «Φάουστ»:

Γι' ἄστρα κι' ἡλίου δὲν ξέρω ν' ἀραδιάζω
πῶς τυραννοῦνται οἱ ἄνθρωποι κυττάζω.
Ναί, ἀφέντη, εἶν' ὄλα ἐκεῖ κακὰ-ψυχρά
πονῶ τὸ χάλι τῶν ἀνθρώπων ν' ἀντικρύζω
τοὺς δόλιους δὲν θαστῶ κι' ἐγὼ νὰ θασα-
νίζω.

Μᾶς λυπᾶται ὡς καὶ ὁ διάβολος, λοιπόν. Ὑποκριτική, θέβαια, εἶναι ἡ λύπη του γιατί σὲ ὄλες τίς γύρω μας ἀσκημάδες «ἐ-χει τὴν οὐρά του». Αὐτὰ ὄμως εἶναι φιλο-λογία. Πάντοτε τὰ λέγει ὁ μέγας Γκαίτε. Ἐνῶ ἕνας ἄλλος μέγας στοχαστὴς τῶν καιρῶν μας, ὁ Π. Μελίτης, ποὺ δὲν κάνει αὐτὸς φιλολογία, μὰ εἶναι θαθεῖα μέσ' στ' ἀνθρώπινα πράγματα, στὸν πρόλογο τοῦ βιβλίου του: «Γιὰ ν' ἀνοίξη ὁ δρόμος», λέγει τοῦτα: «Ἄν κάτι χαρακτηρίζη τὸν ἄνθρωπο τῆς ἐποχῆς μας, εἶναι τὸ αἶσθημα ποὺ τὸν κατέχει, ὅτι ἔχει χάσει τὸν δρόμο του. Κουρασμένος ὁδοιπόρος μέσα σὲ δάσος πυκνὸ, σὲ ζούγκλα μέσα μᾶλλον, ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος σέρνει τὰ βήματά του γεμάτος φόβο, γεμάτος ἀγωνία, γεμάτος ἀκόμα ἀπὸ τὸν ὠμὸ ρεαλισμὸ ποὺ τοῦ φέρνει ἡ πικρὴ πείρα ἀπὸ τίς ἀλλεπάλλη-λες ἀπογοητεύσεις...».

Ναί, ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος ζητᾷ τὸν δρόμο του, ζητᾷ μίαν διέξοδο. Καὶ τὸ δρόμο του, τὸν σωστὸ δρόμο, τὸν δείχνει ὁ στοχαστὴς μας-ἔστω κι' ἂν δὲν προσέχουμε· αὐτὸς δὲν κουράζεται νὰ δείχνει τὸν δρόμο· καὶ ὁ δρόμος δὲν εἶναι στ' ἀριστερά... οὔτε δεξιά, ἀλλὰ στὴ μέση: εἶναι ἡ Βασιλικὴ Ὀδός.

Κι' ἐμεῖς; Ναί, ἐμεῖς ποὺ εἴμαστε ὑπό-λογοι—πταίστες μεγάλοι, ἀπέναντι τοῦ ἑαυτοῦ μας καὶ τῶν νέων μας— (γιατί μὲ τὴν ραθυμία μας τότε... «ἐχάσαμε τὸ τραῖνο»—τὴν μεγάλη δηλαδὴ εὐκαιρία... Καὶ τὸ «τραῖνο» ἐπῆρε μαζί του καὶ τὸ δράμα τοῦ Μελίτη: «για ἕνα καλύτερο αὔριο»), δὲν λογικευθήκαμε ἀκόμα.

Μὰ ὁ στοχαστὴς μας δὲν κουράστηκε νὰ μᾶς λέη: «Ἐδῶ εἶναι ὁ δρόμος»... καὶ νὰ μᾶς περιμένῃ.

Ὅσοι τώρα, κι' εἶναι τόσο λίγοι, ἐργά-ζονται στὴν ὑπηρεσία τοῦ Πνεύματος εἶναι τὸ ἄλλας τῆς γῆς. Ἀλλὰ τὸ εἶδος αὐτὸ ὅσο

πάει καὶ γίνεται πὺρ σπᾶνιο. ὦ, ἄς μὴ μω-ρανθῇ ὀλότεια, στὴν φοβερὴ τούτη, ἐδῶ γύρω μας, ἀναλατῖα.

ΣΤ. ΜΠΟΛΕΤΣΗΣ

★

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Γ. ΠΑΣΑΚΟΥ:

«Ἡ ψυχολογία εἰς τὴν σχολικὴν τάξιν». Ἀθήναι 1968.

Τὰ πολλαπλᾶ προβλήματα τὰ ὁποῖα ἐμφανίζονται ἤδη καὶ εἰς τὸν τομέα τῆς ἀγωγῆς ἐκ τῆς πορείας τῶν πραγμάτων τῆς ἐποχῆς μας ἀνησυχοῦν καὶ τὸν παι-δαγωγὸν ὁ ὁποῖος αἰσθάνεται τὴν εὐθύ-νην τῆς ἀποστολῆς του. Ἀπὸ ἀνησυχίαν τοῦ εἶδους αὐτοῦ κινούμενος ὁ κ. Πασά-κος, καθηγητὴς τῶν παιδαγωγικῶν καὶ τῆς ψυχολογίας εἰς τὴν Μαράσλειον Παι-δαγωγικὴν Ἀκαδημίαν ἐπιχειρεῖ μὲ τὴν ὡς ἄνω ἐπιστημονικὴν ἐργασίαν του νὰ μεταφέρῃ τὸν ἀναγνώστην του εἰς τὸ κλί-μα τῆς ἀντιμετωπίσεως τῶν ψυχολογικῶν προβλημάτων τῶν παιδιῶν μέσα εἰς τὴν σύγχρονον σχολικὴν πράξιν.

Μὲ τὴν πλούσιαν ἐκπαιδευτικὴν πείραν ποὺ διαθέτει ὁ σ. ἐρευνᾷ μὲ ἐπιστημονικὴν μέθοδον διάφορα θέματα τῆς ζωῆς τοῦ μαθητοῦ καὶ τῆς τάξεως πάντοτε κατὰ τρόπον προσηρμοσμένον εἰς τὰς ἀνάγ-κας τῆς ἐκσυγχρονισμένης παιδαγωγικῆς προσπάθειας. Ὁ σ. ἀναγνωρίζει εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὅτι αἱ σχολικαὶ μέθοδοι ἐργασίας ὑφίστανται κατ' ἀναπότρεπτον ἀνάγκην ἕν εἶδος παλαιώσεως καὶ ὡς ἐκ τούτου δέον συνεχῶς νὰ ἀνανεοῦνται καὶ νὰ προσαρμολίζονται. Αὐτὴν τὴν ἀνανέωσιν ἐπιχει-ρεῖ καὶ ὁ κ. Πασάκος νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τὸν ἀναγνώστην τῆς ἐργασίας του.

Ἀπευθύνεται φυσικὰ πρωτίστως εἰς τοὺς διδασκάλους καὶ τοὺς παιδαγωγούς οἱ ὁποῖοι προτίθενται νὰ ἐπιτελέσουν τὸ ἔργον τῶν κατ' ἐπιστήμην. Ἐν τούτοις, καὶ εἰς πάντα μελετητὴν ἀσχολούμενον μὲ τὰ θέ-ματα τῆς ψυχολογίας καὶ τῆς ἀγωγῆς ἡ ἐργασία τοῦ κ. Πασάκου παρέχει εὐκαι-ρίαν στοχασμοῦ καὶ θεωρήσεως ἐπιτυχοῦς τρόπου συνάψεως τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦ-νης καὶ τῶν ἐπιστημονικῶν πορισμάτων εἰς τὴν ἐφηρμοσμένην παιδαγωγικὴν προσπά-θειαν μέσα εἰς τὴν τάξιν.

Ἰω. Κ.

Μηνιαῖον Περιοδικὸν «ΑΚΤΙΝΕΣ». Ἐκδόσεις Χριστιανικῆς Ἐνώσεως «Ἀκτίνες». Γραφεῖα: ὁδὸς Ἀκαδημίας 45, Ἀθήναι 135 (Τηλ. 624-233). —Θεσσαλονίκης: Ἀγίας Σοφίας 39. —Ἑπεύθυνος: Γ. Δ. Ἰατροίδης, κατοικία Ἀριστοφάνους 10 Ἀθῆναι (114). Ἐτησια συνδρομὴ δεχ. 70, ἐξωτ. \$ 5. Χειρόγραφα, δημοσιεύμενα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται.